

N:o 11.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt, till lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, till lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd, till lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810 och till lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommissegendom kommer att iakttagas; gifven Stockholms slott den 12 januari 1909.

Under åberopande af bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar;
- 2) stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt;
- 3) lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;
- 4) lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;

5) lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810; och

6) lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas samt hvad i afseende på fardag af fideikommissegendom kommer att iakttagas.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Albert Petersson.

Förslag

till

Lag

angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.

Med upphäfvande af lagen den 20 juni 1905 angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar förordnas som följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts högsta domstol skall utgöras af tjugufyra justitieråd, af hvilka tre, enligt hvad därom är särskildt stadgadt, tjänstgöra i lagrådet. Högsta domstolen arbetar på afdelningar, på sätt nedan sägs.

2 §.

Åtta veckor hvarje år skall högsta domstolen arbeta på en afdelning, sjutton veckor på tre afdelningar och under den öfriga tiden af året utom öfliga jul- och påskferier på två afdelningar.

3 §.

Afdelningarna äro lika behöriga att upptaga de till högsta domstolens handläggning hörande ärenden, hvilkas fördelning endast beror af den ordning, hvori de enligt gällande föreskrifter anmälas.

4 §.

Med iakttagande af hvad ofvan är föreskrifvet äga de i högsta domstolen tjänstgörande justitieråden sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten.

5 §.

Angående måls handläggning i vissa fall af högsta domstolens afdelningar samfällt är särskildt stadgadt.

Denna lag träder i kraft den dag, då det hvilande förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt. Bestämmelsen i 2 § skall dock ej vinna tillämpning förrän vid början af det kalenderår, som infaller näst efter sagda dag; skolande högsta domstolen intill nämnda år arbeta å afdelningar på sätt i lagen den 20 juni 1905 är stadgadt för det fall, att justitierådens antal är tjuguet.

Fö r s l a g

till

S t a d g a

angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols
afdelningar samfällt.

Med upphäfvande af stadgan den 20 juni 1905 angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt förordnas som följer:

Mom. 1.

Finner någon af högsta domstolens afdelningar, vid öfverläggning till dom, å afdelningen rådande mening afvika från rättsgrundsats eller lagtolkning, som förut varit af högsta domstolen antagen; då må afdelningen förordna, att målet i hela dess vidd eller, där sådant pröfvas kunna ske, allenast viss i målet uppkommen fråga skall af högsta domstolens afdelningar samfällt afgöras; och böra, där laga hinder icke möter, alla justitieråden med undantag af dem, hvilka tjänstgöra i lagrådet, i sådant afgörande deltaga.

Hafva i särskilda, för afdelningen kända domar mot hvarandra stridande åsikter, i fråga om viss rättsgrundsats eller lagtolkning, på olika tider gjort sig inom högsta domstolen gällande, äge hvad ofvan föreskrivet är tillämpning endast i det fall att afdelningen finner den rådande meningen afvika från den senast meddelade domen.

Mom. 2.

Hvad i föregående moment stadgadt är afser ej mål, som från krigsdomstol drages under Konungens pröfning; ej heller mål, som angår

håktad person eller eljest enligt särskild föreskrift fordrar skyndsamt afgörande, där sådant mål förekommer under juni, juli eller augusti månad.

Denna stadga träder i kraft den dag, då det hvilande förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt.

Fö r s l a g

till

L a g

om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall utgöras af sju regeringsråd, af hvilka en, enligt hvad därom är särskildt stadgadt, tjänstgör i lagrådet.

Med iakttagande att regeringsrättens arbete skall fortgå minst fyrtio veckor om året äga de i regeringsrätten tjänstgörande ledamöterna sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten.

2 §.

Besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skola, med de undantag hvarom i 3 § sägs, tillhöra regeringsrättens upptagande och afgörande i följande mål:

1:o) mål om riksdagsmannaval, om afsägelse af riksdagsmannaupdrag; mål om annat val till befattning eller uppdrag, om val för upprättande af förslag därtill, om den valdes afsägelse;

2:o) mål om beslut af landsting, af kommun, annan menighet eller deras representationer;

mål om nybyggnad, inredning eller reparation af allmän byggnad, som af menighet skall byggas och underhållas, om stället för sådan byggnads uppförande;

mål angående fattigvården;

3:o) mål om sammankallande af menighet eller dess representation;

4:o) mål om aflöningsförmåner, därunder inbegripet provision, anmärknings- och aktoratsarfvode, ersättning för viss förrättning eller visst uppdrag, bostadsförmån, hyresbidrag, sjukvård, beklädnadsersättning och dylikt, om resekostnads- och traktamentsersättning, om delaktighet i eller afgifter till pensionsinrättning eller annan sådan allmän anstalt eller kassa, om rätt till pension eller dylik förmån, allt enligt gällande föreskrifter eller öfverenskommelser;

mål om annan ersättning, såvidt den enligt gällande författningar utgår af statsmedel och anspråket ej är framställt mot riks försäkringsanstalten;

mål om sådant bidrag eller understöd af statsmedel, som statskontoret eller Konungens befallningshafvande enligt gällande författningar må bevilja eller skall på rekvisition utbetala;

5:o) mål om tullbehandling;

mål om taxering till skatt eller annan afgift;

mål om debitering eller indrifning af utskylder eller andra afgifter;

mål om skyldighet för medlem af kommun eller annan menighet att till dess gemensamma utgifter lämna bidrag;

mål om restitution af utskylder, böter eller andra allmänna medel; anmärknings- eller redogörelsemål, reskontreringsmål, mål om afkortning eller afskrifning;

mål om förvaltning af eller redovisning för kyrkors, prästerskapets, undervisningsverks eller fromma stiftelsers inkomster eller ägodelar;

mål om fördelning af brännvinsförsäljningsmedel eller skogsvårdsafgifter;

mål om fördelning till återbetalning af lån utaf allmänna medel;

6:o) skattläggningsmål, öfriga mål om grundskatter eller därmed jämförliga utskylder;

mål om markegångsprisen;

7:o) mål om fastställande af jordebok, om upptagande i eller utslutande ur jordebok af fastighet eller särskild anteckning, om ändring i förhållande, hvarom uppgift finnes i jordebok införd;

de i denna § eljest ej nämnda mål om förmåner, rättigheter och skyldigheter, hvilka åtfölja fastighet på grund af dess särskilda natur och egenskap;

8:o) mål om rust- och rotehållares rättigheter och skyldigheter, öfriga mål rörande indelnings- och roteringsverket;

mål om hemmans och lägenheters indelning till lotsning, om utbyten af boningsplatser för lotsar eller af lotsningspliktiga hemman och lägenheter, om dessas förmåner, friheter och skyldigheter;

mål om anläggning, indragning eller förändring af allmänna vägar, af broar och färjor därå, om deras underhåll sommar- och vintertiden, om vägdelning, om rätt att hafva byggnad utmed väg eller att därå hafva grind, om tid för grinds öppenställande;

mål rörande skjutsväsendet;

mål om allmän flottled och farled samt sättet och villkoren för deras begagnande;

mål om strömmrensningar och skyldighet att därtill bidraga;

mål om ordningen och sättet för begagnande af samfärd tångtåkt;

9:o) mål om tillvaro af eller företräde till stadgad åborätt eller ständig besittningsrätt till hemman eller lägenhet, som tillhör kronan, menighet eller allmän inrättning;

mål om anläggning af och frihetsår för nybyggen;

mål, huruvida jord tillhörig kyrkor i Lunds och Göteborgs stift skall enligt gällande författningar under prästgård eller annat visst hemman brukas, mål om beloppet af den afgift, som däraf bör till kyrkan erläggas;

mål om villkor för utarrendering af prästerskapet eller kyrkor anslagen jord, som enligt hvad författningarna stadga skall under arrende upplåtas;

mål om optionsrätt till arrende;

10:o) mål om rättighet till och villkoren för skatteköp af kronan, menighet eller allmän inrättning tillhörig fastighet, som jämlikt författningarna får till skatte försälas, om fastställande af skatteköpeskilling;

mål om nybygges omföring till skatte och villkoren därvid;

11:o) mål om afsöndring från fastighet under enskild äganderätt eller stadgad åborätt;

mål om afgäld från afsöndrad lägenhet, om fördelning af mantal eller utskylder mellan stamfastighet och afsöndrad lägenhet;

mål, huruvida fastighet är af beskaffenhet att den må förvärfvas af bolag eller förening, mål om tillstånd till ägostyckning;

12:o) afvittringsmål;

13:o) mål om Konungens befallningshafvandes beslut rörande förordnande till landtmäteriförrättning, till vägdelning, till syn rörande dikning, vattenafledning eller flottning eller till annan dylik förrättning, om befallningshafvandes åtgärder till befordrande af landtmäteriförrättningars fortgång och behöriga verkställighet, om landtmätarens afstängande från rätt till nya förordnanden;

14:o) mål om inmutning eller utmålsläggning;

mål om meddelande af patent, om registrering af varumärken eller af mönster och modeller;

mål om anteckning i aktiebolags-, försäkrings-, förenings-, handels- eller annat dylikt register, om anmälan om idkande af näringsyrke;

mål om registrering af fartyg, om förändring af fartygs namn, om skeppsmätning;

15:o) mål om antagande af släktnamn;

mål om kyrkoskrifning, lysning till äktenskap, skillnad i trolofning, utfärdande af skiljobref, anteckning i kyrkobok;

16:o) mål om meddelande i särskilda fall af tillstånd, förbud eller föreläggande jämlikt författningar och föreskrifter rörande den allmänna hälsovården, härunder inbegripet fosterbarns vård, samt städernas eller andra orters byggnads- och brandväsen;

17:o) mål om kyrkotukt, om uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn, om skolpliktiga barns skiljande från föräldrar eller målsmän;

mål om disciplinär bestraffning, om afstängande från tjänstgöring under åtalstid;

mål om bötesansvar, om annat föreläggande vid vite än sådant, som må gifvas enligt författningar om banker eller andra penninginrättningar, om utdömande af vite enligt andra än nämnda författningar;

mål om häktads vård och behandling, om verkställande af straff;

18:o) handräckningsmål.

3 §.

Därest i mål, hvarom under 2:o) af 2 § förmåles, klagan rör myndighets beslut i anledning af sökt fastställelse å landstings, menighets eller dess representations beslut, eller mål, som i första eller andra stycket af samma punkt sägs, angår skolväsendets ordnande, skall regeringsrätten, med eget utlåtande, öfverlämna målet till afgörande af Konungen i statsrådet.

Samma lag vare, där besvärsmål angår flera ämnen, af hvilka något, men ej alla angifvits i 2 §.

4 §.

Är med besvär förenad ansökning om meddelande af dispens eller om vidtagande af annan åtgärd, hvilken är af beskaffenhet att ankomma på beslut af Konungen i statsrådet, eller har beslut, hvarom i besvären är fråga, underställts Konungens pröfning, vare det ej hinder för att regeringsrätten pröfvar besvären.

Erfordras, efter det besvären blifvit af regeringsrätten afgjorda, föredragning inför Konungen i statsrådet af ansökning, som nyss är nämnd, afgifve regeringsrätten sitt utlåtande däröfver.

Därest vid handläggning af besvärsmål regeringsrätten skulle finna, att från gällande stadganden skäligen borde medgifvas något undantag, hvarom ansökan ej blifvit i målet gjord, må regeringsrätten, med eget utlåtande, öfverlämna målet till afgörande af Konungen i statsrådet.

5 §.

Föredragande i regeringsrätten vare, efter Konungens bestämmande, ämbets- eller tjänsteman i det statsdepartement, hvartill det ärende, som skall föredragas, enligt stadgad fördelning hör.

Om anmälan till föredragning och om föredragningsturen förordnar Konungen, efter regeringsrättens hörande.

Denna lag träder i kraft den dag, då det hvilande förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt.

Fö r s l a g
till
L a g
om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

De tre justitieråd och det regeringsråd, hvilka tillsammans utgöra Kungl. Maj:ts lagråd, skola, med iakttagande af föreskrifterna i 2—5 §§, utses, justitieråden af högsta domstolen och regeringsrådet af regeringsrätten. Där laga hinder icke möter, böra alla justitieråden eller regeringsråden i sådant ärende deltaga; dock vare justitieråd ej därtill pliktig, när han är från tjänstgöringsskyldighet befriad.

2 §.

Tjänstgöringsperiod i lagrådet är två kalenderår. Har vid tjänstgöringsperiods utgång behandlingen af något ärende påbörjats men ej hunnit afslutas, skola de afgående ledamöterna bestrida tjänstgöringen i lagrådet, till dess ärendet blifvit slutligen handlagdt.

3 §.

Afgår ledamot, som utsetts af högsta domstolen eller regeringsrätten, från sitt justitieråds- eller regeringsrådsämbete, eller får han förfall, tjänstgöra såsom ledamot i hans ställe den därtill utses. Den som tjänstgjort under förfall för annan må, där lagrådet finner lämpligt, efter förfallets upphörande fortfara med tjänstgöringen till dess slutbehandling skett af ärende, i hvars handläggning han därförut deltagit.

4 §.

Justitieråd må ej tjänstgöra i lagrådet förr än han minst två år beklädt justitierådsämbete.

Sedan under en tjänstgöringsperiod justitieråd eller regeringsråd minst ett år tjänstgjort i lagrådet, må justitieråd först fyra år och regeringsråd först två år efter periodens slut ånyo där tjänstgöra.

5 §.

Har justitieråd uppnått sextio års ålder eller minst femton år innehaft justitieråds- eller regeringsrådsämbete, må han ej utan sitt begifvande utses att tjänstgöra i lagrådet.

6 §.

Ledamot, som utsetts af högsta domstolen eller regeringsrätten, skall deltaga i handläggningen af alla i lagrådet förekommande ärenden.

Sedan justitieråd eller regeringsråd börjat tjänstgöra i lagrådet, skall han utan hinder däraf deltaga i slutbehandling af mål eller ärende, hvarmed han förut i högsta domstolen eller regeringsrätten tagit befattning.

Ledamot i lagrådet är berättigad att årligen åtnjuta tre månaders ledighet å tid, som lagrådet bestämmer.

Denna lag träder i kraft den dag, då det hvilande förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt.

Första tjänstgöringsperioden i lagrådet skall utgå vid slutet af kalenderåret näst efter det denna lag trädte i kraft.

F ö r s l a g

till

L a g**om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810.**

Häri genom förordnas, att den i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810 meddelade föreskrift om högsta domstolens hörande öfver ansökning om Konungens tillåtelse till skillnad i äktenskap skall upphöra att gälla samt att i följd häraf sådan ansökning skall ingifvas icke, såsom i sagda förordning är stadgadt, till justitierevisions-expeditionen utan till justitiedepartementet.

Denna lag träder i kraft den dag, då det hvilande förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt.

Förslag

till

Lag

om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommisssegendom kommer att iakttagas.

Med ändring af hvad förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommisssegendom kommer att iakttagas, innehåller häremot stridande, förordnas, att ansökningar, som afses i sagda förordning, skola ingifvas till justitiedepartementet och, efter regeringsrättens hörande, pröfvas af Konungen i statsrådet.

Denna lag träder i kraft den dag, då det hvilande förslaget till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 7 februari 1908.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.

Efter gemensam beredning med öfriga departementschefer anmälde chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson ånyo det af landshöfdingen Hj. L. Hammarskjöld afgifna underdåniga betänkande om inrättande af en administrativ högsta domstol eller regeringsrätt.

Sedan föredragande departementschefen redogjort för betänkandets innehåll, anförde han:

»Att pröfningen i högsta instans af administrativa besvärsmål bör i största möjliga utsträckning öfverflyttas från Kungl. Maj:t i statsrådet till annan myndighet, läser i det underdåniga betänkandet vara öfvertygande visadt. Ur synpunkten af den enskilda rättssäkerheten och, framför allt, med hänsyn till de allt större kraf, hvilka statslivets utveckling ställer på regeringsmaktens organisatoriska verksamhet, måste den nuvarande ord-

*Behofvet af
regerings-
rätt för
pröfning af
vissa be-
svärsmål.*

ningen framstå såsom otillfredsställande. Den i betänkandet lämnade utredning angående möjliga sätt för frågans lösning synes mig ock gifva vid handen, att en ny myndighet, en ny domstol bör inrättas med hufvudsaklig uppgift att pröfva administrativa besvär. Ett lämpligt namn på denna myndighet torde vara regeringsrätt, en benämning, hvarmed man sedan gammalt i den offentliga diskussionen gjort sig förtrogen.

Det är klart, att icke alla administrativa besvärsmål äro ägnade att i sin helhet öfverflyttas från regeringen till regeringsrätten. I de förslag om bildandet af en sådan domstol, hvilka under årens lopp framkommit, har det sålunda alltjämt förutsatts, att själfva personvalet i befordringsfrågor skall tillhöra Kungl. Maj:t i statsrådet. Och äfven i åtskilliga öfriga mål synes ett allmänt intresse hafva den öfvervägande betydelse, att deras afgörande bör vara regeringsmakten förbehållet, eller, från en annan synpunkt sedt, den enskildes intresse vara så svagt, att det ökade skydd för verkliga rättigheter, hvilket man genom besvärsmålen uppdragande åt en administrativ högsta domstol söker vinna, icke där har någon uppgift att fylla. Hvar och huru gränsen är att draga mellan regeringens och regeringsrättens kompetens, är emellertid en synnerligen svårlöst fråga.

Gränsen mellan regeringen och regeringsrättens behörighet.

Det underdåniga betänkandet bygger i detta afseende på den princip, att frågor om rättstillämpning böra anföras åt regeringsrätten, medan frågor om blott lämpligheten eller ändamålsenligheten af beslut eller åtgärd afgöras af regeringen. Det uppvisas, hvilka svårigheter möta vid en foljdriktig tillämpning af denna princip. Ofta förekomma frågor om rättstillämpning i intim förening med andra frågor, exempelvis i befordringsmål, där iakttagandet af laga former alltid kan blifva föremål för rättslig pröfning; ofta är det tvifvelaktigt, om de föreliggande frågorna hafva karaktären af rättstillämpningsfrågor; ej sällan innefattas i samma mål mera fristående frågor af tämligen olika natur, till exempel, i vägdelningsmål, frågorna om och huru en väg bör indelas till allmänt underhåll. Dessa svårigheter lösas — enligt betänkandet — på det sätt, att hvarje administrativt besvärsmål, utan undantag, hänvisas till regeringsrätten, som likväl äger pröfva det allenast ur rättsliga synpunkter enligt regler nära öfverensstämmande med dem, hvilka i kommunalförfattningarna äro gifna i fråga om den enskildes rätt till besvär. Stundom kan en sådan pröfning vara tillfyllest för målets afgörande, antingen därför att allenast rättstillämpningsfrågor äro föremål för besvaren eller emedan en preliminär dylik fråga löses på sådant sätt, att vidare pröfning uteslutes. Regeringsrätten har då att slutligen döma i målet. Men om däri förekommer

Behörighetsfrågans lösning enligt betänkandet (kvalitativ metod).

fråga, hvars afgörande beror på bedömande af besluts eller åtgärds lämplighet och ändamålsenlighet, skall regeringsrätten öfverlämna dylik fråga till föredragning i statsrådet. I sådant fall blir alltså samma mål, ehuru visserligen ur olika synpunkter, pröfvadt af både regeringsrätten och regeringen. Den föreslagna lagen om regeringsrätten angifver vissa grupper af mål, som kunna anses typiska för de båda möjliga förfaringssätten: att regeringsrätten ensam afgör målet eller hänskjuter det, i större eller mindre del, till Kungl. Maj:t i statsrådet.

Onekligen synes den sålunda föreslagna 'kvalitativa' bestämningen af regeringsrättens kompetens erbjuda åtskilliga beaktansvärda fördelar. Lagstiftaren befrias från den vanskliga uppgiften att, genom allmänna bestämmelser eller en detaljerad uppräknings, afgöra hvilka mål skola prövas af regeringsrätten, hvilka i statsrådet, och den underordnade myndigheten eller parten behöfver likväl ej stanna i ovisshet om sättet för talans fullföljd. At lagtexten kan gifvas en koncis affattning. Det stränga genomförandet af en bestämd princip kan ej heller undgå att verka tilltalande.

*Olägenheter
härvid.*

Vid den behandling, som inom justitiedepartementet ägnats nu föreliggande fråga och hvari de enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 maj 1907 tillkallade sakkunnige tagit del, har emellertid den sålunda föreslagna anordningen väckt betänkligheter. Den dubbla föredragningen i samma mål kan lätt innebära en misshushållning med tid och arbetskraft och synes redan af sådan orsak mindre tillräddig. Allvarligare synes mig dock vara, att själfva pröfningen af den i målet förda klagan ofta lär bli lidande på, att den icke i allo verkställes af samma myndighet. Man äfventyrar, att det samlade helhetsintryck af alla omständigheterna i ett mål, hvilket lämnar så god vägledning för bedömande af målets skilda delar, icke kommer till sin fulla rätt. Tvånget för den pröfvande myndigheten att i sitt afgörande begränsa sig till vissa delar af målet, till vissa grunder för besvären, kan sålunda försätta den i sämre ställning än den myndighet, hvars beslut öfverklagas. Och vidare torde man för ingen del hafva kommit ifrån de svårigheter i fråga om gränsbestämningen mellan regeringens och regeringsrättens kompetens, hvilka man genom den nu ifrågavarande ordningen velat undvika eller lösa; de äro blott flyttade från lagstiftningens område in på lagtillämpningens. Den föreslagna norm, efter hvilken regeringsrätten skulle hafva att själf utstaka gränserna för sin behörighet, synes nämligen ej vara sådan, att den därvid lämnar erforderlig ledning. Väsentligen hämtad från kommunallagarna, där den afser att till skydd för kommunernas autonomi inskränka myndigheternas granskning till formella frågor, måste den blifva

otydlig eller missvisande, då den får till uppgift att reglera jämväl en materiell pröfningsrätt. Det kan befaras — helst i betraktande af det ofta mindre rediga och klara sätt, hvarpå besvärsskrifterna äro affattade —, att de rent formella frågorna, hvilka delar af besvären borde falla under regeringsrättens pröfning och huru, vid öfverlämnande af ett mål till föredragning i statsrådet, resultatet af denna pröfning borde angifvas, komme att inom regeringsrätten föranleda täta diskussioner. Tid och skarp-sinne blefve sålunda offrade på frågor, hvilka för själfva målet saknade betydelse, och en benägenhet för formalism kunde lätt vinna insteg. Den tanken ligger äfven nära, att en alltför snäf begränsning af regeringsrättens kompetens blefve till skada för den auktoritet, som bör tillkomma en myndighet med uppgift att döma i Konungens namn. En domstol, hvilken i ett flertal fall blott hade att utföra den enkla granskningen, huruvida målet är desert eller icke, kunde svårligen i den allmänna meningen anses likvärdig med regeringen eller vår nuvarande högsta domstol.

Jag bör tillägga, att det icke synes möjligt finna en regel, hvilken, med uppgift att begränsa regeringsrättens kompetens ur samma synpunkter som den i förslaget upptagna, bättre än denna fyller sitt ändamål.

De olägenheter, hvilka sålunda synts mig vara förknippade med det sätt hvarpå gränserna för regeringsrättens verksamhetsområde blifvit i lag-förslaget utstakade, torde äga den betydelse, att man bör tillgripa den andra utväg, som i betänkandet anvisas: en i lagen verkställd, fullt uttömmande fördelning af besvärsmålen i sådana, som i sin helhet afgöras af regeringsrätten, och andra, hvilka behandlas i rent administrativ väg. Lämpligast sker sådan fördelning, på sätt i betänkandet finnes angifvet, genom en uppräknings, enumeration, af de mål, som äro att hänföra till den ena af grupperna. Alla icke uppräknade mål falla inom den andra.

*Departementsche-
fens förslag
i behörig-
hetsfrågan
(enumerations-
metod).*

Gifvet är att, vid en tillämpning af enumerationsmetoden, principen om regeringsrättens befogenhet att pröfva alla frågor om rättstillämpning, men ej heller andra, icke kan strängt genomföras. Till en början är det klart, att i de mål, hvilka förbehållas regeringen, frågorna om målets behöriga fullföljd och om den underordnade myndighetens formella kompetens äro af rättslig natur, likasom att verkliga incidenspunkter af sådan art kunna där förekomma. I regeln läser dock pröfningen af dylika frågor vara af den enkla beskaffenhet, att den väl kan försiggå vid målets afgörande hos Kungl. Maj:t i statsrådet och att något men för skötseln af viktigare regeringsärenden ej kan därpå vållas. Skulle i något fall afgörandet synas tvifvelaktigt, står det alltid regeringen öppet att infordra utlåtande från regeringsrätten. Vidare och om en verklig lättnad skall

vinnas i statsrådets arbetsbörda, lär det vara af nöden, att till regeringsrätten öfverflyttas mål, hvilka kunna synas i öfvervägande grad falla inom området för administrationens fria pröfning. Såsom exempel på dylika mål nämner jag mål angående vägdelning, däri frågor om vägs egenskap af allmän väg, om medgifvande till annan vägbredd än den såsom regel föreskrifna, om färjas storlek och beskaffenhet med flera dylika spörsmål af mången kunna anses sakna rättstillämpnings karaktär. Att åt regeringsrätten anförtro äfven frågor, med afseende å hvilka de administrativa myndigheterna hafva en mera obunden pröfningsrätt, synes dock icke i och för sig kunna väcka betänklighet. Äfven de allmänna domstolarna hafva ofta att träffa sitt afgörande efter skälighets- eller lämplighetsgrunder, exempelvis i vattenaflednings- och uppdämningsmål, i mål om skadestånds belopp, och så vidare. Det kan ej antagas, att regeringsrätten skall, där ett diskretionärt bedömande bör äga rum, anlägga en främmande synpunkt, att den skall sakna sinne för den själfständighet, det initiativ, som bör utmärka administrationen. Men väl måste det anses önskligt, att man icke undanhåller regeringsrätten hvarje fråga, där ett friare utrymme är lämnadt åt omdömet, och sålunda gifver anledning till, att hos dess medlemmar stadgas ett ensidigt juridiskt betraktelsesätt.

Om det sålunda icke kan eller bör ifrågakomma att åt regeringsrätten uppdraga allenast rättstillämpningsfrågor och hos regeringen kvarhålla alla frågor, som kunna anses bero på bedömande af besluts eller åtgärds lämplighet, måste dock utskiftningen af mål mellan regeringen och regeringsrätten verkställas med ständig hänsyn till, att mål af hufvudsakligen rättslig karaktär böra komma under den administrativa domstolens pröfning. Å andra sidan böra uppenbarligen de mål bedömas af regeringen, i hvilka afgörandet har den vikt för det allmänna, att deras öfverflyttning, tvärt emot syftet med reformen, kunde sägas innebära ett försvagande af regeringsmakten. Men jämte dessa två ledande grundsatser äro äfven andra omständigheter förtjänta af beaktande och göra sig med växlande styrka gällande i fråga om olika slag af mål.

Huru öfverflyttningen skall i detalj genomföras, måste naturligen kunna i en mängd fall vara föremål för olika meningar. I särskilda tabeller, hvilka torde få bifogas protokoll (bilaga A), har jag låtit verkställa en uppdelning af de åren 1899—1906 hos Kungl. Maj:t i statsrådet afgjorda besvärsmål i två grupper, efter som målen synts mig vara af beskaffenhet att böra pröfvas af regeringsrätten eller af Kungl. Maj:t i statsrådet. Tabellerna äro upprättade med ledning af dels den statistik för åren 1899—1903, hvilken är bearbetad i det underdåniga betänkandet,

dels en efter samma grunder gjord ytterligare statistik, omfattande åren 1904—1906.»

Föredraganden lämnade nu en sammanfattande framställning af tabellernas innehåll samt fortsatte härefter:

»Det torde tillåtas mig att, särskildt för vissa mer betydande slag af mål, något redogöra för de skäl, hvilka vid uppgörandet af tabellerna varit bestämmande för målens hänförande till ena eller andra gruppen. I sammanhang härmed kunna äfven åtskilliga fall behandlas, hvilka i tabellerna icke kommit till synes.

Närmare
belysning
af departe-
ments-
chefens
förslag.

Jag har redan nämnt, hurusom befordringsmål synas framför andra ägnade att afgöras af Kungl. Maj:t i statsrådet. Klart är emellertid, att detta icke gäller om sådana fall af tjänstetillsättning, där det väsentligen afgörande är ett medborgerligt val och offentlig myndighets åtgärd inskränker sig till en formell pröfning af valresultatet jämte en auktorisation däraf. Exempel härpå erbjuder tillsättning af prästerliga tjänster i konsistoriella gäll, af vissa läraretjänster vid folkskolan, af rådmansbefattningar utom Stockholm. I dessa fall har den valde ett verkligt rättsanspråk på tjänstens erhållande, och det allmännas intresse att för samhällsarbetet förvärfva de bästa och skickligaste krafterna har ej här ansetts behöfva genom administrationen tillvaratagas.

Befordrings-
mål.

På liknande sätt kan det sägas, att klagan öfver förslag till besättande af ämbete eller tjänst bör pröfvas af Kungl. Maj:t i statsrådet, om förslaget uppgjorts af myndighet — hofrätt, domkapitel, skolråd —, men af regeringsrätten, om det bestämts genom en valförrättning, exempelvis förslag till borgmästaretjänst.

Härvid är dock att märka, att skolråds förslag till besättande af läraretjänst får öfverklagas, först sedan själfva valet blifvit å kyrkostämman verkställt. Under det att val till prästerlig tjänst ej må äga rum förrän förslag vunnit laga kraft eller däröfver anförda besvär slutligen afgjorts, är det sålunda ej sällsynt, att besvär rörande tillsättning af folkskoleläraretjänst innefatta klagan öfver både skolrådets förslag och valförrättningen å kyrkostämman. Huru i sådant fall bör förfaras med besvärens pröfning, därom torde jag få yttra mig i annat sammanhang.

Äfven kan det förtjäna erinras, att i några fall af tjänstetillsättning, där i regeln en valförrättnings resultat är bindande för den offentliga myndigheten, särskilda omständigheter undantagsvis förlåna denna en viss frihet. Och frågan om det sätt, hvarpå denna frihet brukats, bör då bedömas af Kungl. Maj:t i statsrådet. Vid val till konsistoriell prästlagenhet inträffar sålunda stundom, att domkapitlet äger till tjänsten nämna den bland vissa sökande, som kapitlet pröfvar därtill mest lämplig.

Besvär rörande tjänstledighet eller förordnande att förvalta tjänst torde böra pröfvas af regeringen. Men förhållandet synes mig vara annorlunda med sådana förordnanden, som, oafsedt innehafvet af tjänst, på grund af bestämmelser i särskilda lagar och författningar utgöra nödvändig förutsättning för, att en viss förrättning kommer till stånd. Det typiska fallet i sådant afseende är förordnande till landtmäteriförrättning. För närvarande upptager högsta domstolen besvär öfver Konungens befallningshafvandes beslut rörande dylikt förordnande, men i det underdåniga betänkandet föreslås den förändrade anordning, att besvären skola pröfvas af regeringsrätten. Detta förslag synes mig böra följas; och det gifves enligt mitt förmenande intet skäl, hvarför ej regeringsrätten också skulle hafva att i sista hand afgöra frågor om förordnande att förrätta vägdelning och syn enligt dikningslagen eller flottningsstadgan eller att utföra annan dylik förrättning — frågor, som nu i besvärsväg fullföljas hos Kungl. Maj:t i statsrådet.

Tabellerna upptaga ej något mål, däri fråga är om Konungens befallningshafvandes beslut rörande förordnande för allmänt ombud — för tillsyn öfver banker, öfver brännvinsbolags verksamhet, och så vidare. Skulle någon gång klagan härutinnan föras, torde pröfningen böra tillkomma regeringen.

Frågor om afsked från tjänst böra i allmänhet ankomma på afgörande hos Kungl. Maj:t i statsrådet. På sätt i det underdåniga betänkandet framhålles, lära dock de fall böra undantagas, i hvilka fråga är om disciplinär bestraffning. Med dylika fall torde vara att jämställa mål om tjänstemans afstängande från tjänstgöring under tid, då han är ställd under åtal.

En klass af besvärsmål, som lärer komma att få ökad betydelse, utgöres af de mål, hvilka angå förening af statstjänst med annan tjänstebefattning. Ehuruval frågor om tolkning af förbudet mot sådan förening lämpa sig för pröfning af regeringsrätten, torde, med hänsyn till sättet för befordringsmålen slutliga afgörande, jämväl besvär rörande tillstånd till förening af tjänster böra i sista instans handläggas af Kungl. Maj:t i statsrådet.

Frågor om stipendieutdelning lära regelmässigt vara af beskaffenhet att afgörandet, liksom i flertalet befordringsmål, ankommer på en pröfning af sökandenas personliga kvalifikationer. Huruvida regeringsrätten bör vara kompetent för de undantagsfall, där, på sätt i betänkandet framhålles, stipendietillsättning sker uteslutande på grund af en rättslig pröfning, måste betraktas såsom en underordnad fråga. I detta sammanhang kan anmärkas, att de icke så alldeles sällsynta klagomålen öfver underkännande utaf aflagda kunskapsprof näppeligen kunna anses ägnade för administrativ domstols behandling.

Underordnade statsorgan hafva i ej få fall att utöfva en reglerande myndighet, som är nära besläktad med Konungens ekonomiska lagstiftningsmakt och kan betraktas såsom ett utflöde af denna. Det synes mig naturligt, att regeringen bör äga pröfva de klagomål, hvartill sättet för denna myndighets begagnande kan gifva anledning.

Mål om beslut af ekonomisk lagstiftningskaraktär.

Till en början kan erinras därom, att vissa centrala verk — lotsstyrelsen, generalpoststyrelsen med flera — hafva att meddela ordningsföreskrifter, reglementen och instruktioner för underlydande personal och jämväl att, i större eller mindre utsträckning, bestämma om de anstalter och inrättningar, som höra under dem. Häraf kommer sig att, på sätt tabellerna utvisa, sådana från allmänhetens sida väckta framställningar, som röra skenet från fyrar, tid för telefonstations öppenhållande och dylikt, kunna i besvärsväg dragas under Kungl. Maj:ts bedömande. Likaså fastställas vissa instruktioner och reglementen af lokala myndigheter, t. ex. instruktion för vägstyrelse, reglemente för drätselkammare (Kungl. Maj:ts befallningshafvande); reglemente för folkskolor, instruktion för folkskoleinspektör (domkapitel). Om besvärsmål rörande dessa ämnen gäller otvifvelaktigt — hvad Riksdagen i sin skrifvelse om inrättande af en regeringsrätt yttrar med särskildt afseende å beföringsmålen —, att de stå i det omedelbara samband med de ärenden, som tillhöra departementens verksamhet i öfrigt, att de böra af regeringsmyndigheten behandlas. Särskildt vill jag framhålla, att äfven när besvären närmast angå tjänstinnehafvares skyldighet att ställa sig till efterrättelse gifna föreskrifter, att bestrida viss tjänstgöring, sammanhanget med rent administrativa frågor dock synes mig vara så starkt, att målet icke lämpligen bör pröfvas af den administrativa domstolen.

En annan hithörande klass af administrativa förfoganden äro de beslut, hvarigenom till allmän efterrättelse fastställas stadgar eller föreskrifter i afseende å sedlighet, hälsovård, allmän ordning och säkerhet. Stundom skall dylikt beslut underställas Kungl. Maj:ts pröfning, och besvär komma då att erhålla en mera underordnad betydelse. Detta är händelsen ej blott när Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnat, att inom område å landsbygden skall tillämpas hvad för rikets städer är föreskrifvet i gällande ordnings-, byggnads-, brand- eller hälsovårdsstadga, utan jämväl om befallningshafvanden i afseende å den allmänna hälsovården i stad eller därmed likartadt ämne funnit ett stadgande behöfligt, som icke antagits af stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan. I andra fall är fråga om fastställelse af kommunala beslut, hvilka äro afsedda att tillämpas såsom kommunalstadgar och ej äga gällande kraft utan Kungl. Maj:ts befallningshafvandes godkännande. Slutligen kunna ordningsföreskrifter af allmännare

syftning meddelas af såväl Kungl. Maj:ts befallningshafvande som magistrat eller polismyndighet, utan att beslutet därom behöfver vare sig underställas eller vare föranledt af framställning från vederbörande kommunala myndighets sida. Jag hänvisar i detta afseende till 20 § ordningsstadgan för rikets städer.

Förvaltande ämbetsmyndigheter hafva vidare en ganska omfattande befogenhet att ordna och reglera de former, i hvilka det ekonomiska lifvet må röra sig. De besvär, hvartill en dylik de underordnade statsorganens verksamhet kan gifva upphof, röra en tredje grupp af sådana beslut, hvilka såsom närbesläktade med akter af Konungens ekonomiska lagstiftningsmakt böra lämpligen komma under regeringens bedömande. Det är här ej fråga om föreskrift eller åtgärd, som riktar sig mot viss enskild man, exempelvis sådant föreläggande eller förbud, som Kungl. Maj:ts befallningshafvande jämlikt lagen angående skydd mot yrkesfara meddelar en yrkesidkare. Jag åsyftar administrativa beslut af större räckvidd, såsom meddelande af föreskrifter om sättet för utöfvandet af visst slags näring eller verksamhet eller fastställande af regler för sådan af menighet eller enskilda bildad inrättning eller sammanslutning, som står i det ekonomiska samfundslifvets tjänst. Hit höra, bl. a., meddelande af bestämmelser rörande fiskets vård och lämpliga bedrivande inom visst område, fastställande af reglementen för hyrkuskar och stadsbud, för särskilda, genom menighetsföreningar tillkomna stiftelser på landet, för föreningar af näringsidkare, tillåtelse till marknads hållande och beslut om indragning eller flyttning af marknad, fastställande af taxor, af ordning för ömsesidigt försäkringsbolag, hvars verksamhet endast afser att meddela försäkring af egendom inom ett län, och så vidare.

Nära sistnämnda grupp af administrativa beslut stå åtskilliga mål, i hvilka afgörandet kan få karaktären af ekonomisk politik. Jämväl dessa synas mig böra förbehållas Kungl. Maj:t i statsrådet, och det samma gäller mål, som angå allmän ordning och säkerhet. I de flesta hithörande mål är fråga om rätt att idka viss rörelse eller näring eller om en anläggning eller ett företag, hvartill polismyndighets tillstånd erfordras, således i allmänhet om koncessioner och däremot svarande förbud. Men äfven andra mål, hvilka röra tillsynen öfver industriella yrken eller öfver penningväsendet, blifva enligt nyssnämnda grundsatser förda under regeringens afgörande. Tabellerna upptaga sålunda i den kolumn, som är afsedd för mål tillhörande regeringens pröfning, mål om bergmästares föreskrift angående ordningen för grufdrift, mål om vidtagande af åtgärder beträffande lifförsäkringsbolags räkenskaper och förvaltning, med flera dylika.

I flertalet af de mål rörande skogshushållningen, hvilka fullföljas genom besvär i statsdepartementen, lär utgången väsentligen bero af den åsikt angående rationella sättet för skogens nyttjande, som den pröfvande myndigheten omfattar. Hvad särskildt angår målen om disposition af skogsafkastning från boställe — den talrikaste gruppen af de i tabellerna antecknade skogsmålen —, så är tillika att märka, hurusom därmed analoga frågor i månet fall inkomma till Kungl. Maj:t genom *underställning* och följaktligen blifva föremål för afgörande hos regeringen. Sålunda skall, jämlikt 28 § i nu gällande förordning angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, fråga om disposition af skogsafkastning eller skogsarrende vid sådant ecklesiastiskt boställe, som af menighet inköpts eller af enskild för ändamålet donerats, alltid underställas Kungl. Maj:ts pröfning. Och i fråga om annat boställe skall, enligt hvad 20 § i samma förordning stadgar, bestämmandet af den andel i skogsafkastningen, som må tilläggas boställshafvaren, understundom öfverlämnas till Kungl. Maj:t. Vid nu nämnda förhållanden måste det synas lämpligt, att jämväl besvärsmålen af ifrågavarande slag prövas af regeringen. Härför talar ock den omständighet, att i dessa mål dispensfrågor äro synnerligen vanliga.

Skogsmål.

En ganska betydande kategori af mål rör tillstånd och förbud, som meddelas enligt författningarna om försäljning af brännvin, af vin och öl och af tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka. I det underdåniga betänkandet framhålles, att dessa mål, såvidt de angå tillstånd till försäljning eller tillfällig inskränkning i beviljad rättighet, äro likartade med mål om andra koncessioner eller politiförbud. Det anmärkes emellertid, att mål om indragning af eller inskränkning i gästgifvares försäljningsrätt böra afgöras på rent rättslig väg, och det antydes tillika, att äfven andra försäljningsrättigheter kunna härutinnan vara jämförliga med gästgifvares. Uppsikten öfver rusdryckshandteringen synes mig dock så nära sammanhånga med regeringsmaktens förfoganden beträffande sedlighet, allmän ordning och säkerhet, att tillämpningen af förutnämnda författningar bör i sista hand bero af Kungl. Maj:t i statsrådet äfven i de fall, där det gäller ett mera betydande ingrepp i den enskildes rättssfär. Att frågor om antalet försäljningsställen, om pröfning af anbud å öfvertagande af försäljningsrättigheter med flera dylika spörsmål måste äfven i högsta instans behandlas rent administrativt, synes vara oomtvistligt.

Mål rörande
rusdrycks-
handterin-
gen.

Tillstånd, förbud och förelägganden enligt byggnadsstadgan och hälsovårdsstadgan, eller enligt särskilda byggnads- och hälsovårdsordningar, utgöra i en mängd fall föremål för besvär. Om alla nu ifrågavarande mål lär gälla, hvad i det underdåniga betänkandet yttras om byggnadsmålen,

Byggnads-
och hälso-
vårdsmål.

att de ganska djupt ingripa i enskilda rättsförhållanden och från en annan sida sedt kunna sägas angå de enskildas skyldigheter gent emot det allmänna. Men det synes mig vidare obestriddigt, att hithörande förhållanden äro i författningarna så ingående reglerade, att de väl lämpa sig för rättslig pröfning. Och då härtill kommer, att mål af nu förevarande slag, på samma gång som de kännbart beröra den enskilde, ofta måste från det allmännas synpunkt framstå såsom skäligen obetydliga, tvekar jag ej att hänvisa dem samtliga till regeringsrättens slutliga afgörande. Jag erinrar på samma gång, att, såsom jag förut påpekat, klagomål öfver ordnings- och hälsovårdsföreskrifter af allmännare innebörd torde böra komma under bedömande af Kungl. Maj:t i statsrådet.

*Vägmål och
flottnings-
mål.*

I det underdåniga betänkandet anføres, att vägmålen äro af blandad beskaffenhet och angå än rättsfrågor än rent administrativa frågor. Men det framhålles tillika, att frågor af båda slagen faktiskt mycket ofta förekomma i samma mål; och detta förhållande säges kunna föranleda att, med afvikelse från det principiellt riktiga, vägmålen i sin helhet hänvisas till fullföljd hos blott en af de ifrågavarande högsta instanserna.

Med min uppfattning om de lämpliga gränserna mellan regeringens och regeringsrättens behörighet är en sådan ordning för fullföljd den enda möjliga. Måhända kan det ock sägas, att en väsentlig artskillnad icke består emellan, exempelvis, frågor om fördelning af skyldigheten att underhålla allmänna vägar och frågor om sådana vägars anläggning, indragning eller förändring — i betänkandet anförda såsom hvar i sitt hänseende typiska. Äfven pröfning af sistnämnda frågor torde kunna anses innefatta en rättstillämpning, då ju lagen angifver, under hvilka förutsättningar den ena eller andra åtgärden bör vidtagas. Enligt sakens natur måste väl härvid en vidsträckt diskretion vara myndigheten förbehållen, men äfven vid vägunderhållets fördelning är hänsyn att taga till en mängd omständigheter, hvilkas betydelse torde kunna uppskattas blott efter skälighetsgrunder.

Hvad enligt min mening måste göra det synnerligen önskvärdt, att pröfningen af vägmål uppdrages åt regeringsrätten, är deras ofta vidlyftiga och invecklade beskaffenhet. De äro ock, såsom tabellerna utvisa, ganska talrika. Då man har till syfte att minska regeringens arbete genom att befria den från afgörandet af vissa besvärsmål, måste alltså en öfverflyttning af nu ifrågavarande mål framstå såsom för ändamålet i särskild grad lämplig. Riksdagen har ock omnämnt vägmål, utan undantag, bland exemplen på de mål, hvilka synts Riksdagen böra handläggas af den administrativa högsta domstolen.

En omständighet, som ej får förbises, är ock, att en öfverflyttning af vägmålen till regeringsrätten skall undanröja det kanske väsentligaste hindret för en annan administrativ reform: den af lönereglerykommittén föreslagna indragningen af mellaninstansen för dessa mål. Här om torde jag få tillfälle att i det följande något vidare orda.

Mången vill kanske anse, att frågan om t. ex. sträckningen af allmän väg kan för en hel landsända vara af den vikt, att den styrande makten bör därom bestämma. Häremot kan invändas, att nu gällande ordning för ifrågavarande ärendens pröfning synes hvila på en i viss mån annan uppfattning. Pröfningen är nämligen anförtrodd åt lokal myndighet utan att det ansetts nödigt föreskrifva, att dess beslut skall underställas regeringen. Å andra sidan är dock tillika att märka, hurusom för utförande af viktigare vägföretag statsbidrag i regeln erfordras och Kungl. Maj:t af sådan anledning beredes tillfälle att i viss mån bestämma om dylika företag.

Jag tillåter mig slutligen erinra att, enligt hvad i det underdåniga betänkandet upplyses, de preussiska förvaltningsdomstolarna handlägga frågor, huruvida en väg skall tagas i anspråk för allmän samfärdsel eller skall förlora egenskapen af allmän väg.

Om sålunda vägmålen i allmänhet hänvisas till regeringsrätten, torde det ej vara lämpligt att göra undantag för frågor om beviljande af särskildt tillstånd, såsom att uppföra byggnad på visst mindre afstånd från vägens kant eller att uppsätta grind.

Hvad nu yttrats om vägmålen gäller väsentligen äfven mål om flottning.

I det underdåniga betänkandet framhålles, hurusom vissa anspråk på utbetalning af statsmedel kunna, därest de icke i administrativ väg vunnit Kungl. Maj:ts bifall, göras gällande i vanlig rättegång. Hit höra anspråk på ersättning för olycksfall i arbete, för skada i följd af järnvägs drift — öfver hufvud taget anspråk, som härledas från något rättsförhållande af privat natur mellan staten och den enskilde. Att för sådana anspråk stänga domstolsvägen lär ej kunna ifrågasättas. Men det skulle åter icke väl öfverensstämma med regeringsrättens ställning, att dess afgörande komme under allmän domstols pröfning. Antingen böra alltså i mål, hvarom nu är fråga, besvär öfver den underordnade förvaltningsmyndighetens beslut liksom hittills afgöras af Kungl. Maj:t i statsrådet eller må rätten till fullföljd bortfalla. Då det ej synes lämpligt att afstänga den enskilde från möjligheten att få underordnad myndighets beslut i dylikt mål pröfvadt i administrativ ordning, innan han såsom sista utväg tillgriper rättegång, torde någon ändring i nu gällande regler icke böra vidtagas.

Mål om utbetalning af statsmedel.

Mål om aflöningsförmåner och reseersättning af statsmedel eller om pensionsafgifter och pensionsrätt, enligt gällande föreskrifter, finnas i den uti betänkandet föreslagna lagen om regeringsrätten upptagna bland sådana, som höra till regeringsrättens slutliga afgörande. Otvifvelaktigt påkalla ock dessa mål en rättslig behandling. Emellertid göra sig här i viss mån samma hänsyn gällande som nyss nämnts i fråga om åtskilliga andra mot statskassan riktade anspråk. Exempel saknas nämligen ej därpå, att de allmänna domstolarna ansett sig oförhindrade pröfva talan om lön eller pension, ehuru denna redan blifvit af Kungl. Maj:t i statsrådet ogillad. Vill man ansluta sig till lagförslaget uti ifrågavarande afseende, lärar förty, i öfverensstämmelse med hvad förut är sagdt, böra meddelas sådana stadganden, att mål af nu berörda art icke vidare komma att upptagas af de allmänna domstolarna. En dylik ändring i gällande rätt torde ock vara välgrundad. De anspråk på lön eller dylika förmåner, hvilka tillkomma statstjänaren, äro icke att bedöma efter några som helst privaträttsliga regler; de hafva sin grund i det genom tjänsteställningen uppkomna publika rättsförhållandet och hämta därifrån sitt innehåll. Det synes då äfven naturligt, att de må göras gällande allenast i administrativ process; och en sådan uppfattning ligger utan tvifvel till grund för stadgandet i 10 kap. 26 § rättegångsbalken, att de mål, som någons ämbete och tjänst röra, pröfves och dömes af dem, som Konungen vård och inseende däröfver betrott hafver. Enligt min mening kunde för anspråk, hvarom nu är fråga, en särskild instansordning lämpligen inrättas efter ungefärligen följande regler. Vederbörande verks eller inrättnings beslut får icke af den missnöjde öfverklagas, men han äger efter stämning å verket eller inrättningen utföra sin talan vid kammarrätten; besvär öfver dess beslut pröfvas af regeringsrätten. Ett lagförslag i sådan riktning torde jag framdeles få underställa Eders Kungl. Maj:ts pröfning.

Det har inträffat, att hos Kungl. Maj:t genom besvär fullföljes ansökan, som utan stöd i aftal eller författning gjorts hos lägre förvaltningsmyndighet. Tabellerna upptaga sålunda mål, anhängiggjordt hos medicinalstyrelsen, om rätt att i enskild byggnad inleda vatten från hospitals vattenledning. Uppenbart synes vara, att regeringsrätten ej bör hafva att skaffa med dylika frågor. En annan stundom förekommande besvärсанledning är, att förvaltande verk ej godkänt entreprenadanbud eller annat erbjudande att ingå aftal. Jämväl sådana mål torde böra komma under bedömande af Kungl. Maj:t i statsrådet.

Om jag tillägger, att mål angående sökt fastställelse å menighets beslut böra, på sätt ock i det underdåniga betänkandet är framhållet,

afgöras af Kungl. Maj:t i statsrådet, torde jag hafva särskildt omnämnt hvarje mer betydande grupp af besvärsmål, hvilken synes mig ägnad att fortfarande tillhöra regeringens pröfning. Jag har äfven redogjort för de viktigaste slagen af sådana mål, som jag, i motsats till betänkandets författare, anser kunna och böra öfverflyttas från regeringen till slutligt afgörande hos regeringsrätten.

Det lär nu åligga mig att undersöka, huru de till sitt innehåll sålunda antydda kompetensreglerna böra i lagtext uttryckas. Att de icke kunna inrymmas i regeringsformen, utan böra upptagas i en särskild lag, hvartill regeringsformen hänvisar, ligger i öppen dag. **Speciell motivering till enumerationen.**

Det första spörsmål, som härvid framställer sig, är, hvilka mål skola i enumerationen afses — de, som tillhöra regeringsrättens afgörande, eller de, hvilkas pröfning sker hos Kungl. Maj:t i statsrådet. **Olika sätt för dess verkställande.**

I det förslag till stadga för regeringsrätten, hvilket år 1856 framlades af Kungl. Maj:t för Rikets Ständer, var, i öfverensstämmelse med det då hvilande grundlagsförslaget i ämnet, regeringsrättens kompetens förutsatt såsom regel, och de undantagsfall, som borde komma under regeringens bedömande, voro i blott fem punkter angifna. Min i anslutning till tabellerna lämnade redogörelse torde ock väcka den föreställning, att genom en dylik enumeration tyngande vidlyftighet skulle bäst kunna undvikas, öfverskådlighet och reda vinnas. De mål, hvilka fortfarande böra hemfalla under regeringens pröfning, kunde synas ägnade att sammanföras under några få allmänna rubriker; regeringsrättens behörighet omfattar däremot en mångfald olikartade mål, såsom redan framgår af den i det underdåniga betänkandet gjorda uppräknigen, hvilken dock ingalunda gör anspråk på fullständighet.

Vid närmare öfvervägande torde det dock finnas vara rådligast och tryggast att låta enumerationen afse de till regeringsrätten hänförliga målen. Att med den otvetydighet och klarhet, som ett lagbud bör äga, affatta de allmänna regler, hvilka jag angifvit såsom normgifvande för regeringens kompetens, lär nämligen icke vara möjligt. Väljer man åter att uppräknat de grupper af mål, som böra prövas af regeringsrätten, möta väl äfven på denna väg stora svårigheter, men de flesta af dessa grupper äro dock redan nu definierade i de för förvaltningsmyndigheter gällande instruktioner med flera författningar, hvilka sålunda erbjuda god ledning. Vidare måste man räkna med möjligheten, att vid enumerationens verkställande förbisetts något eller några af alla de olika slag utaf administrativa besvärsmål, hvartill mängden af gällande lagar och författningar kan gifva upphof, liksom ej heller får förglömmas, att lagstiftningen allt-

jämt skall skapa nya fall. Anser man önskligt, att dessa förbisedda eller nya fall komma under bedömande af Kungl. Maj:t i statsrådet, bör enumerationen gälla de mål, som upptagas af regeringsrätten, och tvärtom. Att ur denna synpunkt ett uppräknande af de till regeringsrätten hänförliga målen är att föredraga, kan ej vara tvifvelaktigt. Med den vidsträckt rätt till talans fullföljd, som i vårt land är medgifven, kunna nämligen hos Kungl. Maj:t anföras besvär i de mest olikartade ämnen, hvilka snarare bort genom ansökan omedelbart bringas under Kungl. Maj:ts pröfning ock som hos en administrativ domstol icke kunna erhålla annat än en blott formell behandling. Det kan sålunda befaras, att en regel, som läte hvarje i lagen ej särskildt omnämndt mål bedömas af regeringsrätten, understundom kunde leda därhän, att regeringsrätten komme att behandla mål, hvilka enligt sakens natur bort, såsom hittills, afgöras af regeringen. Och en befogenhet för regeringsrätten att i dylika, i lagen ej uppräknade fall hänskjuta målet till afgörande hos Kungl. Maj:t i statsrådet synes icke kunna medgifvas, därest man ej vill uppgifva fördelarna af fasta behörighetsgränser. Om däremot lagens tystnad kommer att till regeringen föra något mål, som på grund af sin beskaffenhet är ägnadt att bedömas af den administrativa domstolen, erbjuder regeringens otvifvelaktiga rätt att infordra domstolens utlåtande ett godt medel att minska den oegentlighet, hvartill kompetensreglerna sålunda gifvit anledning. I sådan händelse blifva utsikterna för en god pröfning åtminstone ej ringare än enligt nuvarande ordning.

Enumerationen bör afse mål, tillhörande regeringsrätten.

Enligt min mening bör alltså lagen om regeringsrätten innefatta en uppräknning af de mål, som falla inom området för regeringsrättens behörighet. För att såvidt möjligt göra den vidlyftiga uppräknningen öfversiktlig, torde målen böra sammanföras i vissa hufvudgrupper. Att härvid följa ärendenas fördelning enligt gällande departementalstadga synes dock ej lämpligt. Grupperingen lärer böra verkställas efter målens inre samhörighet.

1. Mål om riksdagsmannaval m. fl.

Med det underdåniga betänkandets författare är jag ense därom, att mål om riksdagsmannaval, om afsägelse af riksdagsmannauppgif och om val till ombud vid kyrkomöte, hvilka nu afgöras i högsta domstolen, böra af regeringsrätten pröfvas, äfvensom att detta bör utsägas i riksdagsordningen och förordningen om allmänt kyrkomöte. Då det likvisst synes önskvärdt att lagen om regeringsrätten fullständigt angifver dess kompetens, torde ifrågavarande mål böra upptagas jämväl i enumerationen, som lämpligen kan med dem begynnas.

I sammanhang med dessa mål torde i lagen böra nämnas mål om annat val till befattning eller uppdrag, om val för upprättande af förslag därtill och om den valdes afsägelse. Denna rubrik skulle omfatta de fall af tjänstetillsättning och af förslag till tjänst, hvilka, enligt hvad jag förut antydt, böra prövas af regeringsrätten; vidare val till kommunala befattningar, afsägelser däraf, val af hufvudmän och styrelseledamöter i sparbank, och så vidare. Det lär ej möta svårighet att skilja mellan ett val, sådant som här afses, och en omröstning inom kollegial myndighet.

Härefter torde kunna till en grupp sammanföras mål, som angå antingen kommunala och därmed likartade beslut eller frågor om byggnader, som skola underhållas af menigheterna, och fattigvårdsfrågor — ämnen, hvilka regelmässigt äro föremål för dylika beslut. I lagen synas dessa beslut böra angifvas såsom beslut af landsting eller af kommun, annan menighet eller deras representationer. Under regeringsrättens bedömande skulle således föras, bland annat, beslut af municipalfullmäktige, vägstämma, allmänningsdelägare och allmänningsstyrelse.

2. Mål om
menighets
beslut.

Jag har förut nämnt, att jag, lika med det underdåniga betänkandets författare, anser besvärsmål rörande sökt fastställelse å menighets beslut böra prövas af Kungl. Maj:t i statsrådet. I betänkandet äro de kommunala mål, hvilka i motsats härtill böra komma under regeringsrättens bedömande, rubricerade såsom angående 'den lagliga giltigheten' af meddeladt beslut. Ett sådant uttryckssätt kan vara berättigadt, när man, såsom i betänkandet, endast äsyftar kommuns eller landstings beslut, hvilka få öfverklagas allenast på vissa i författningarna angifna grunder. Men då regeringsrättens kompetens skall utsträckas till andra menighetsbeslut, beträffande hvilka besvärsrätten ej är sålunda begränsad, t. ex. beslut af vägstämma, kunde det med skäl anses tvifvelaktigt, hvad som borde förstås med beslutets lagliga giltighet. Det synes ej heller möjligt att genom en annan formulering direkt angifva, hvilka mål rörande menighetsbeslut böra, i motsats till målen om sökt fastställelse därå, tillhöra regeringsrättens afgörande. Man torde därför böra välja den utväg att i enumerationen helt allmänt upptaga mål angående ifrågavarande beslut och i en tilläggsbestämmelse göra undantag för det fall, att besvärerna röra sökt fastställelse. Då emellertid fastställelse ofta måste vägras af skäl, som utgör giltig anledning till besvär och således regelmässigt prövas af regeringsrätten, t. ex. att beslutet strider med allmän lag eller författning eller annorledes öfverskrider deras befogenhet, som fattat det, synes för upprätthållandet af rättstillämpningens enhet nödigt föreskrifva, att regeringsrätten skall afgifva utlåtande i målet. För det fall, som någon enstaka gång inträffar, att i samma mål

är fråga både om besvär öfver beslutet och om — hos underordnad myndighet sökt — fastställelse därå, torde äfven böra gälla, att regeringsrätten skall med eget utlåtande öfverlämna målet i dess helhet till Kungl Maj:t i statsrådet.

Det framhålles i det underdåniga betänkandet, att kommunala besvärsmål rörande skolväsendets ordnande intaga en särställning på grund af den tillsynsrätt, som domkapitlet äger. Med begagnande af denna rätt företager domkapitlet ej sällan en pröfning, som går utöfver eller på sidan af de hos domkapitlet anförda besvär. Lämpligen torde dessa mål behandlas på samma sätt som de, i hvilka fråga är om sökt fastställelse å menighets beslut.

Besvärsmål om allmän byggnad, som skall af menighet underhållas, och om fattigvården äro i mångt fall vanliga kommunala mål, och så till vida har om deras bedömande redan blifvit taladt. Särskildt må här framhållas, att mål om uppförande af skolhus ofta torde röra folkskoleundervisningens ordnande, och att beslut om fattigvårdssamhälles indelning i rotar och om tillsättande af särskild nämnd för pröfning af beslut om vägrad fattigvård skola underställas Kungl. Maj:ts befallningshafvande. I öfrigt är här fråga om, exempelvis, nämnda myndighets föreläggande att bygga och inreda tingshus eller att vidtaga vissa anordningar vid fattigvårdsinrättning. Någon ändring äsyftas ej beträffande talans fullföljd i de fattigvårdsmål, hvilka för närvarande afgöras af kammarrätten såsom sista instans.

I detta sammanhang torde jag få göra en allmän anmärkning beträffande enumerationens verkställande. Jag afser det förhållande, att, såsom nyss är antydtt i fråga om vissa byggnads- och fattigvårdsmål, samma mål kan blifva att hänföra under flera af de i enumerationen använda rubriker. Den oegentlighet, som möjligen kan anses ligga häri, torde ej vara ägnad att förvilla. Att undvika den skulle ej vara möjligt utan besvärliga och tyngande omskrifningar.

3. *Mål om
menighets
samman-
kallande.*

Såsom en särskild grupp torde i enumerationen böra upptagas mål om sammankallande af menighet eller dess representation.

4. *Mål om
afönings-
förmåner.*

Mål om aflöningsförmåner synas kunna sammanställas med pensionsmålen. At förstnämnda slag af mål lärar härvid kunna gifvas så omfattande rubrik, att därunder falla icke blott mot statskassan riktade anspråk utan ock andra af förvaltningsmyndigheterna handlagda tvister om löneförmåner. De viktigaste sådana tvister torde vara de, hvilka uppkomma emellan församling eller enskilda hennes medlemmar samt församlingens prästerskap, kyrkobetjäning eller folkskolelärare och angå frågan, huru och till hvad belopp de senares löningsrättigheter skola enligt lag, fast-

ställda löneregleringar eller särskilda öfverenskommelser utgöras. Val föreslås af löneregleringskommittén att, med upphörande af den beslutanderätt, hvilken hittills tillkommit administrativa myndigheter, såväl nämnda tvister som tvister om tydning och tillämpning af gällande bestämmelser om barnmorskors löneförmåner måtte öfverlämnas till de allmänna domstolarna. Men kommittén framhåller tillika att, om en regeringsrätt komme till stånd, dessa mål måhända borde behandlas af regeringsrätten i sista instans. Och i öfverensstämmelse med hvad jag förut yttrat om stats-tjänares anspråk på aflöningsförmåner håller jag före, att ifrågavarande mål fortfarande böra handläggas i administrativprocessens former.

Att under aflöningsförmåner inbegripes provision, anmärknings- och aktoratsarfvode, ersättning för viss förrättning eller visst uppdrag, bostadsförmån, hyresbidrag, sjukvård, beklädnadsersättning med mera dylikt, synes böra särskildt utsägas. Likaså måste angifvas, att fråga är allenast om sådana förmåner, som skola utgå enligt gällande föreskrifter eller öfverenskommelser. Ett förbehåll därom får dock tydligen ej så förstås, att regeringsrättens kompetens skulle vara utesluten, så snart skälighetspröfning kan äga rum. Förbehållet måste anses uppfyllt i hvarje fall, då arfvode eller annan förmån författningsenligt skall utgå, äfven om beloppet kan af myndighet fritt bestämmas. Till regeringsrättens afgörande skulle alltså höra, exempelvis, frågor ej blott om häradsskrifvares eller kronofogdes utan jämväl om landskamreres eller landtränmästares rätt till provision för uppbörd af enskilda inrättningsafgifter likasom äfven mål om arfvode till ombud för tillsyn öfver brännvinsbolags verksamhet. Och om, på sätt i betänkandet föreslås och äfven jag finner lämpligt, tvister emellan landtmätare och deras vikarier eller medhjälpare om lön och arfvode öfverflyttas från högsta domstolen till regeringsrätten, torde äfven dessa tvister innefattas under den allmänna rubriken 'mål om aflöningsförmåner'. Att däremot tvister om landtmätares arfvodesräkningar icke beröras af nu föreslagna bestämmelse, följer däraf, att dessa mål enligt gällande lag skola anhängiggöras genom stämning till domstol.

Pensionsmålen torde, i anslutning till ordalag, som i gällande reglementen brukas, kunna rubriceras såsom mål om delaktighet i eller afgifter till pensionsinrättning och om pensionsrätt. Det synes ock böra uttryckligen angifvas, att med pensionsinrättning är att likställa annan sådan allmän anstalt eller kassa och med pension annan dylik förmån. Jag nämner som exempel understöd från småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Mål om resekostnads- och traktamentsersättning torde böra nämnas särskildt, då ju påstående därom kan väckas af sådan anledning, att det ej gärna

kan sägas afse godtgörelse för viss förrättning eller visst uppdrag eller eljest angå aflöningsförmåner.

Mål om annan ersättning af statsmedel.

Dessutom läser böra tilläggas en allmän rubrik för mål om annan ersättning af statsmedel, enligt därom gällande föreskrifter. Det förslag till lag om regeringsrätten, som innehålles i det underdåniga betänkandet, upptager två hithörande slag af mål, nämligen mål om godtgörelse af statsmedel för understöd åt sjöfolk och nödställda svenska undersåtar samt mål om ersättning af statsmedel för kreatur, som nedslaktats i följd af smittosam sjukdom. Men rubriken torde vidare få betydelse särskildt såsom ett komplement till bestämmelsen om aflöningsförmåner. I fall, där det måhända kan synas ovisst, huruvida ett yrkande afser sådana förmåner, skall det ofta vara otvifvelaktigt, att frågan dock gäller ersättning af statsmedel. Exempelvis kunna nämnas mål, där anspråk framställts af kronofogde eller länsman om ersättning för telefonavgifter enligt kungörelsen den 17 juni 1904.

Jag har förut framhållit, hurusom det måste anses i viss mån olämpligt, att mål, hvilka pröfvats af regeringsrätten, därefter blifva anhängiggjorda vid de allmänna domstolarna. Hvad angår nyss berörda ersättningsmål, synes man genom utmärkandet af att målet skall röra tillämpning af författningar, som reglera frågor om ersättning just af statsmedel, hafva för åtminstone de flesta fall förebyggt en dylik mindre god ordning för anspråkens bedömande. Det är sålunda klart, att ett ersättningsyrkande, som väl är riktadt mot kronan, men stödjer sig på vanliga privatsrättsliga grunder, t. ex. på bestämmelserna i lagen om köp och byte af lös egendom, icke blifver att hänföra under ifrågavarande rubrik ef enumerationen.

Det må tillåtas mig påpeka, att den behörighetsregel i fråga om ersättningsanspråk, hvilken jag nu förordat, synes ganska nära öfverensstämma med motsvarande föreskrift i 1856 års förslag till stadga för regeringsrätten. Från dennas pröfning och afgörande undantogos enligt nämnda förslag besvär angående 'annan utbetalning af statsmedel än sådan som på grund af gällande författning påyrkas'.

Mål om statsbidrag.

Den i det underdåniga betänkandet föreslagna lagen om regeringsrätten upptager bland de typiska exemplen på mål, hvilka böra af regeringsrätten slutligen afgöras, sådana som angå statsbidrag till sjukkassor eller till folkskoleväsendet. Härmed likartade äro mål om understöd åt folkbibliotek, om statsbidrag till uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt afseende försummade barn, om understöd till utflyttning i följd af laga skifte, och ännu andra. Alla mål af ifrågavarande slag torde kunna sammanfattas under rubriken 'mål om sådant bidrag eller understöd af statsmedel,

som statskontoret eller Kungl. Maj:ts befallningshafvande enligt gällande författningar må bevilja eller skall på rekvisition utbetala'. När åter Kungl. Maj:t beviljat ett understöd att utanordnas på vissa villkor, hvilkas fullgörande myndighet har att kontrollera, synes det naturligt, att fråga, huruvida villkoren blifvit uppfyllda, i sista hand pröfvas i statsrådet. Några dylika fall finnas antecknade i tabellerna.

Tullbehandlingsmålen torde kunna upptagas i samma afdelning af enumerationen som mål om taxering till skatt eller annan afgift (brännvinsförsäljningsavgift) samt mål om debitering eller indrifning af utskylder eller andra afgifter, exempelvis annuiteter å odlingslån.

5. Mål om tullbehandling, beskattnings- och räknenskapsmål.

Det lagförslag om regeringsrätten, som läses i det underdåniga betänkandet, nämner särskildt mål om kommunmedlems skyldighet att till kommunens gemensamma utgifter lämna bidrag. Och denna rubrik torde äfven med de af mig i öfrigt förordade bestämmelser blifva erforderlig. Vål synas ifrågavarande mål i regeln antingen hafva karaktären af vanliga kommunala besvärsmål eller ock falla under nyss angifna, omfattande beteckning för debiterings- och exekutionsmål. Men fråga om kommunmedlems bidragsplikt kan jämväl uppkomma i annan ordning och bör själfallet äfven då i sista instans pröfvas af regeringsrätten.

Till nu förevarande grupp af mål böra ock föras anmärknings- eller redogörelsemål, reskontreringsmål samt mål om afkortning och afskrifning, ordinarie såväl som extra ordinarie. Vidare höra hit mål om restitution af utskylder, böter eller andra allmänna medel — t. ex. erlagd tull — samt redovisningsmål af det slag, som nämnes i § 1 mom. 15 af den för kammarrätten gällande instruktion. Sistberörda mål torde, med afseende å ordalagen i landshöfdinginstruktionen § 31 mom. 18 och nådiga cirkuläret den 19 december 1902, kunna sägas angå förvaltning af eller redovisning för kyrkors, prästerskapets, undervisningsverks eller fromma stiftelsers inkomster eller ägodelar. Tabellerna upptaga sådana mål, fullföljda i ecklesiastikdepartementet från kammarrätten, kammarkollegium och Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Om besvär anföras öfver statskontorets beslut rörande fördelning af brännvinsförsäljningsmedel eller skogsvårdsavgifter, bör pröfningen af besvären tillhöra regeringsrätten. Likaså måste fördelning till återbetalning af lån från odlingslånefonden — hvarom besvär anförts hos Kungl. Maj:t under den tid, tabellerna omfatta —, anses böra i sista instans ankomma på regeringsrättens afgörande. Nu berörda mål synas kunna uppräknas i sammanhang med förut nämnda beskattnings- och räknenskapsmål.

I afseende på talans fullföljd emot kammarrättens utslag i de säkerligen mycket sällsynta mål, hvarom förmåles i § 1 mom. 8 af instruktionen

för kammarrätten och som angå vissa Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnanden, gäller hvad i allmänna lagen finnes föreskrifvet för sökande af ändring i hofrätts dom. Jag vill nu visserligen icke förneka, att på sätt kammarrätten i sitt utlåtande öfver löneregleringskommitténs betänkande framhållit, högsta domstolens befattning med dessa mål lämpligen må kunna upphöra, ej heller att regeringsrätten må vara närmare än regeringen att handlägga dem i sista instans. Då de emellertid torde vara af samma natur som de redan nämnda debiterings- och indrifningsmålen, lära de, efter en eventuell öfverflyttning, utan vidare blifva hänförliga till de mål, som skola upptagas af regeringsrätten.

Mål om debetsedelslösen (instruktionen § 1 mom. 9) lära ej äga den praktiska betydelse, att de behöfva upptagas i enumerationen.

Härefter kunna i enumerationen lämpligen följa de mål, hvilka röra jorden åliggande skatter och besvär eller eljest angå rättsförhållanden med afseende å fastigheter. I allmänhet finnas dessa mål upptagna i den för kammarkollegium gällande instruktion, och jag torde i min följande framställning få betjäna mig af hänvisningar till densamma.

6. *Mål om grundskatter.*

Främst synas böra nämnas skattläggningsmål samt öfriga mål om grundskatter och därmed jämförliga utskylder (frälseränta, landgille, landskyld, kyrkotionde). Härmed sammanhånga mål om markegångsprisen. Vål är det sant, att nu berörda mål icke ofta förekomma och att de med åren måste blifva allt sällsyntare. Men de kunna dock ännu en tid framåt äga betydelse och äro otvifvelaktigt af beskaffenhet att böra pröfvas af regeringsrätten. Tabellerna upptaga ock åtskilliga hithörande mål, fullföljda från kammarkollegium genom besvär i finansdepartementet. Hvad särskildt angår skattläggning, kan sådan äfven framgent ifrågakomma för bestämmande af skatteköpeskilling, när denna bör uträknas efter räntan eller då Kungl. Maj:t föreskrifvit, att afgäld skall bestämmas af skattläggningsmän.

7. *Jordeboksmål.*

Jordeboksmålen, hvarom talas i § 4 mom. 1 af instruktionen, torde kunna, med större fullständighet än där skett, angifvas såsom mål om fastställande af jordebok, om upptagande i eller uteslutande ur jordebok af fastighet eller särskild anteckning samt om ändring i förhållande, hvarom uppgift finnes i jordebok införd. Härunder falla äfven de i instruktionen ej nämnda mål om ändring i fastighets nummer eller jordnatur.

Instruktionens § 3 mom. 3 bemyndigar kammarkollegium att pröfva och afgöra frågor om de uti instruktionen eljest ej nämnda förmåner, rättigheter och skyldigheter, som åtfölja hemman, jord och lägenheter på

grund af deras särskilda natur och egenskap samt icke äro af beskaffenhet att tillhöra domstol eller böra underställas Kungl. Maj:ts pröfning. En dylik supplerande behörighetsregel torde ock i fråga om regeringsrätten böra gifvas och synes kunna i enumerationen inpassas närmast efter rubriken för jordeboksmålen.

Likasom mål angående grundskatterna ännu förefinnas, så uppkomma ock allt fortfarande mål, hvilka äro att bedöma enligt författningar rörande det bortdöende indelningsverket. Tabellerna upptaga sålunda mål om disposition af roteringskassa, om rekrytering, om indelt soldats rätt till afsked, och så vidare. Samtliga dessa mål torde kunna inrymmas under rubriken mål om rust- och rotehållares rättigheter och skyldigheter samt öfriga mål rörande indelnings- och roteringsverket.

I sammanhang härmed synas böra uppräknas mål, hvilka, i likhet med de nyssnämnda, angå jorden påhvilande extra ordinarie skyldigheter och besvär.

Mål rörande lotsningsskyldigheten torde lämpligen angifvas med de uti instruktionen § 3 mom. 1 d) nyttjade ordalag. Dock lär böra utmärkas, att regeringsrättens behörighet omfattar äfven frågor rörande lotsningspliktiga lägenheter och om utbyten af boningsplatser för lotsar. Däremot synes det utan vidare vara klart, att under mål om lotshemmans 'förmåner och friheter samt skyldigheter' är att hänföra jämväl ett mål om sådan ersättning, som — enligt § 4 mom. 3 i förordningen angående lots-hemman m. m. den 9 juli 1862 — bör tillerkännas skatteägaren, i händelse värdet af de lotsen tilldelade förmåner öfverskjuter värdet af lots-hemmansfriheterna.

För betecknande af målen om väghållningsbesvärets utgörande synas uttrycken i § 3 mom. 2 d) kunna med allenast någon jämkning användas. Grindmålen, hvarom förmåles i § 4 mom. 2 e), torde böra särskildt nämnas; likaså mål om rätt att hafva byggnad utmed väg.

Mål, hvilka röra gästgifverihållningen och skjutsväsendet, omtalas i § 3 mom. 2 e) och f). Då gästgifverihållningen numera utgör blott en särskild prestation för skjutsväsendet, torde rubriken 'mål rörande skjutsväsendet' vara tillräckligt vid för att omfatta samtliga ifrågavarande mål. Blefve gästgifverihållningen särskildt nämnd, kunde måhända häraf föranledas den icke af-sedda tolkning, att mål om indragning af eller inskränkning i gästgifvares utskänkningsrättigheter skulle tillhöra regeringsrättens pröfning.

Det torde finnas naturligt, att jämte nyss omförmälda kommunika-tionsmål upptagas mål om flott- och farleder och att till samma grupp jämväl hänföras mål om strömrrensningar och om samfärdad tångtakt [instruk-tionen § 4 mom. 2 b), c) och f)].

8. Mål om
jorden
äliggande
besvär.

9. Mål om
rättigheter
till jord, som
ej tillhör
enskild.

Till en grupp torde kunna sammanställas mål, däri fråga är om rättigheter till jord, som ej tillhör enskild. Jag åsyftar här förnämligast sådana mål, som finnas upptagna uti instruktionens § 5, mom. 6 samt de fyra första punkterna af mom. 5, och har i fråga om lagtextens affattning allenast några anmärkningar att göra.

Åborättsmålen synes böra gifvas en så vidsträckt rubrik, att därunder falla icke blott mål om stadgad åborätt enligt nådiga brefvet den 5 februari 1808, utan äfven mål om besittningsrätt till kyrkohemman, hospitalshemman samt Huitfeldtska stipendieinrättningens hemman och om så kallade perpetuella arrenden. Mål om optionsrätt till arrende läser böra nämnas särskildt, så att därunder innefattas äfven mål rörande annat arrende än sådant, som omtalas i mom. 5 d), t. ex. arrende af kronans jordbruksdomän. Att åter fastställande af arrendevillkor hänföres till regeringsrätten när fråga är om prästerskapet och kyrkor anslagen jord, men icke när arrendet gäller en domän, torde finnas naturligt, om man erinrar sig de privata intressen (löningstagarens), som i förra fallet kräfva beaktande.

De i mom. 6 berörda mål, som äro att föra inom regeringsrättens behörighetsområde, synas lämpligen kunna sägas angå åtnjutande af de rättigheter, hvilka i afseende å de till innehafvare af vissa ämbeten och tjänster eller till kyrkor och fromma stiftelser anslagna hemmans disponerande och besittning må vara vederbörande förunnade. Det är klart, att härunder icke inbegripas sådana mål som, exempelvis, mål om fastställande af hushållningsplan för boställsskog eller om bestämmande af den andel i behållna skogsafkastningen, som af domänstyrelsen må tilläggas boställshafvaren. Exempel på stadgandets tillämpning skall man däremot finna, när fråga är om innebörden af gällande hushållningsplan eller då tvist föreligger, huruvida innehafvare af ecklesiastikt boställe äger, jämlikt upplåtelsebref eller på annan grund, fri dispositionsrätt öfver skogen. Det synes, att gränsen mellan ifrågavarande mål och målen om aflöningsförmåner ofta torde vara svår att uppdraga.

10. Mål om
skatteköp
m. m.

Efter det sålunda uppräknats mål angående rättigheter till jord, som ej tillhör enskild, torde i enumerationen lämpligen följa mål om upplåtelse under enskild äganderätt af sådan jord. Dessa mål, hvarom förmales i § 6 mom. 2—5 af instruktionen, angå skatteköp och nybygges omförande till skatte.

11. Afsönd-
ringsmål
m. fl.

Det torde böra tillkomma Kungl. Maj:t i statsrådet att pröfva besvärsmål angående jordafsöndring, när fråga är om afsöndring från boställen eller vissa andra publika hemman eller lägenheter, som icke besittas under stadgad åborätt, och då följaktligen, jämlikt kungörelsen den 27 juni 1896, vederbörande ämbetsverks tillstånd erfordras. Men man behöfver ej därför

anse, att äfven de fall, då det ankommer på Kungl. Maj:ts befallningshafvande att *tillåta* afsöndring från fastighet under enskild äganderätt eller stadgad åborätt, böra i nämnda ordning behandlas. Försåvidt den pröfning, befallningshafvanden härvid har att anställa, rör den kamerala frågan om stamfastighetens förmåga att bära utskylderna, efter det mer än en femtedel af ägovidden afsöndrats, är den uppenbarligen af annan art än den, som, enligt ordalagen i berörda kungörelse, afser 'boställets, hemmanets eller lägenhetens framtida nytta och förkofran'. Och när det gäller så starka privata intressen som ägares eller åbos, synes mig frågan, huruvida stamfastighetens jordbruk blir genom afsöndringen märkligen försvagadt — hvartill Kungl. Maj:ts befallningshafvande jämlikt lag den 31 augusti 1907 har att i de norra länen taga hänsyn — lämpligen böra pröfas af den administrativa domstolen. Märkas bör äfven, att i visst fall, enligt lag den 4 maj 1906, Kungl. Maj:ts befallningshafvandes tillstånd till afsöndring ej må vägras. Att mål om *fastställelse* å afsöndring lämpa sig för regeringsrättens bedömande, är gifvet. Då nu ansökan om Kungl. Maj:ts befallningshafvandes tillstånd till afsöndring ofta göres i samband med att fastställelse begäres, tvekar jag ej att till regeringsrätten förlägga afgörandet af hvarje besvärsmål om afsöndring från sådan fastighet, som är enskild tillhörig eller upplåtits under stadgad åborätt.

Mål om afgäld från afsöndrad lägenhet böra i enumerationen särskildt nämnas. Flertalet sådana mål torde numera angå afsöndringar från boställen eller andra publika hemman och lägenheter, men äfven för jord, som afsöndrats från fastighet under enskild äganderätt eller stadgad åborätt, kan afgäld blifva att fastställa jämlikt lag den 25 maj 1905; och aflösning af afgäld, enligt lag den 19 april 1907, kan blott ifrågakomma beträffande jord af sistnämnda natur. Besvär rörande i lagen den 25 maj 1905 föreskrifven fördelning af utskylder böra ock pröfas af den administrativa högsta domstolen. Och då ännu kan förekomma sådan fördelning af mantal mellan stamhemman och afsöndrad lägenhet, hvarom äldre afsöndringsförfattningar innehöllo bestämmelser, torde äfven mål om dylik fördelning böra medtagas i uppräknigen.

I lag den 4 maj 1906 föreskrifves för vissa fall pröfning, huruvida fastighet är af beskaffenhet att den må förvärvas af bolag eller förening. Såsom i det underdåniga betänkandet anmärkes, lärer denna pröfning vara af rättslig natur; och detsamma torde gälla om den pröfning, Kungl. Maj:ts befallningshafvande har att anställa, när jämlikt lag den 16 juni 1905 tillstånd sökes till ägostyckning. Mål härom synas i enumerationen kunna nämnas i samband med afsöndringsmålen.

Jag lärar i detta sammanhang böra erinra, att enligt löneregleringskommitténs förslag (II sid. 63—65) klagan icke får föras öfver kammarkollegiets beslut i besvärsmål, hvilka, efter samma förslag, handläggas af collegium såsom andra instans. Vinner den sålunda föreslagna ordningen Eders Kungl. Maj:ts gillande, blifva de flesta af de rubriker öfverflödiga, hvilka, enligt hvad jag nu yttrat, borde i lagen om regeringsrätten upptagas för mål om rättigheter till jord som ej tillhör enskild, om upplåtelse under enskild äganderätt af sådan jord samt om afsöndring. Och äfven för mål om markegångsprisen skulle, jämlikt berörda förslag, kammarkollegium blifva högsta instans.

Instruktionen för kammarkollegium upptager åtskilliga mål, hvilka icke hittills af mig omnämnts och som jag ej heller anser böra uppräknas i lagen om regeringsrätten. I vissa hithörande mål torde besvär numera vara ytterst sällsynta. Sålunda lärar fråga om öde hemmans och lägenheters upptagande näppeligen vidare förekomma under andra förhållanden, än att tvist i ämnet tillhör allmän domstols pröfning. Och de i § 4 mom. 2 nämnda mål rörande jus patronatus torde, på sätt erinras i löneregleringskommitténs betänkande (II sid. 36), få anses vara öfverflyttade till handläggning af domstol. Andra af ifrågavarande mål synas mig åter vara af den beskaffenhet, att de böra i sista instans afgöras af Kungl. Maj:t i statsrådet. Hvad särskildt angår sådana mål, som nu motsvara de uti instruktionen upptagna målen om kronofjärdingsmansbesvärets utgörande, bör, enligt min mening, regeringen pröfva frågan såväl om antalet fjärdingsmän för en eller flera socknar som angående den till fjärdingsman utsedda personens lämplighet för befattningen. Flertalet öfriga mål angående fjärdingsmansbestyrets utgörande äro på samma gång mål om menighets beslut eller val och komma af sådan anledning under regeringsrättens bedömande.

12. *Afvitt-
ringsmål.*

Afvittrings- och storskiftesmål torde böra sättas som en grupp för sig. Huruvida regeringsrätten bör blifva högsta instans i skiftesmål, är en fråga, hvartill jag torde få i det följande återkomma.

13. *Mål om
förordnande
till viss för-
rättning.*

På sätt i det underdåniga betänkandet föreslås, lära från högsta domstolen kunna till regeringsrätten öfverflyttas mål om Kungl. Maj:ts befallningshafvandes åtgärder till befordrande af landtmäteriförrättningsars fortgång och behöriga verkställighet samt om landtmätarens afstängande från rätt till nya förordnanden. Dessa mål synas lämpligen kunna sammanföras med de mål om befallningshafvandens förordnande till viss förrättning, hvilka jag i det föregående omtalat såsom ägnade att behandlas af regeringsrätten.

I ett sammanhang torde böra upptagas mål om inmutning, om meddelande af patent och om skeppsmätning samt de registreringsmål, hvilka i den uti betänkandet föreslagna lagen om regeringsrätten angifvas höra till dess slutliga afgörande. Enligt min mening kunna ock till regeringsrätten lämpligen hänvisas mål om utmåsläggning samt om förändring af fartygs namn; och gifvet är, att den i nyssnämnda lagförslag gjorda uppräknings af register, som där blott har exemplifierande betydelse, nu måste erhålla ett fullständigt tillägg. Mål om registrering af sjuk-kassa skulle eljest falla utom regeringsrättens behörighet.

14. *Registreringsmål.*

Stundom kan stadfästelse af reglemente äga ungefärligen samma karaktär, som eljest tillkommer en registreringsåtgärd. Så är förhållandet enligt lagen om sparbanker. Då stadfästelse sökes å reglemente för sådan bank, har nämligen Kungl. Maj:ts befallningshafvande att meddela stadfästelsen, så snart reglementet finnes öfverensstämmande med sparbankslagen samt med lag och författningar i öfrigt. Någon vidare pröfningsrätt tillkommer ej befallningshafvanden. Det är tydligt, att detta fall ej är fullt analogt med, t. ex., stadfästelse af ordning för ömsesidigt försäkringsbolag, hvars verksamhet endast afser att meddela försäkring af egendom inom ett län. Ty enligt lagen om försäkringsrörelse har Kungl. Maj:ts befallningshafvande att pröfva ej blott bolagsordningens öfverensstämmelse med lag och författning, utan äfven om och i hvad mån särskilda bestämmelser därutöver må erfordras. När man nu anser registreringsfrågor böra hemfalla till regeringsrättens bedömande, kunde följdriktigheten synas kräfvä, att jämväl därmed likartade ärenden om stadfästelse blefve i sista instans underkastade enahanda pröfning. Jag håller dock före att, vid bestämmandet af kompetensreglerna för Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten, det är af sådan vikt, att dessa regler blifva formellt enkla och lätt öfversiktliga, att man därför kan offra något af den stränga inre konsekvensen.

Såsom angående rent personliga förhållanden torde kunna hopföras 15. *Mål om personliga förhållanden.* mål om mantals- och kyrkoskrifning, lysning till äktenskap, skillnad i trolofning, utfärdande af skiljobref och anteckning i kyrkobok. Sistnämnda rubrik, hvilken icke återfinnes i den uti det underdåniga betänkandet föreslagna lagen, lär omfatta jämväl de i samma lag särskildt nämnda mål om utträde ur svenska kyrkan. Mål om antagande af släktnamn böra äfven till denna grupp.

Jag torde böra anmärka, att, enligt löneregleringskommitténs förslag, mantalsskrifningsmålen icke vidare skulle få från kammarrätten fullföljas. Kammarrätten har ock ansett sig böra lämna förslaget i denna del utan erinran.

16. Byggnads- och hälsovårds-mål.

I en grupp synas kunna upptagas mål om meddelande i särskilda fall af tillstånd, förbud eller föreläggande jämlikt författningar och föreskrifter rörande den allmänna hälsovården samt städernas och andra samhällens byggnads- och brandväsen. Att under den allmänna hälsovården inbegripes fosterbarns vård, torde härvid böra angifvas.

De byggnads- och hälsovårdsmål, hvarom här är fråga, röra i allmänhet beslut af de nämnder, åt hvilka närmaste inseendet öfver samhällets bebyggande eller hälsovården är anförtrödt. Dock kan äfven Kungl. Maj:ts befallningshafvande, oberoende af klagan öfver sådant beslut, gifva föreläggande, som enligt nu föreslagna bestämmelse kommer under regeringsrättens bedömande, t. ex. föreläggande för fader att låta vaccinera barn. A andra sidan är klart, att ifrågavarande kommunala nämnder kunna meddela äfven beslut, som ej hafva karaktär af tillstånd, förbud eller föreläggande, och dessa beslut blifva pröfvade af Kungl. Maj:t i statsrådet. I sådant hänseende kan anföras byggnadsnämnds beslut rörande kvarters indelande i byggnadstomter.

17. Mål om kyrkotukt, bestraffningsmål.

Kyrkotukt torde kunna fattas så vidsträckt, att därunder höra jämväl flertalet af de uppgifter, som tillkomma kyrkorådet enligt de tre första punkterna af § 22 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862. Delvis härmed sammanfallande äro frågor om uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn och om åtgärd, jämlikt folkskolestadgan, mot tredskande föräldrar eller målsmän. Mål om kyrkotukt torde alltså lämpligen upptagas tillsammans med mål om sådan uppfostran, som nyss nämndes, och om skolpliktiga barns skiljande från föräldrar eller målsmän.

I anslutning till målen om disciplinär bestraffning och om afstängande från tjänstgöring synas böra nämnas de (under andra rubriker ej hänförliga) mål om böter och viten, som böra ankomma på regeringsrättens pröfning. Den viktigaste klassen af sådana mål äro de, som röra böter enligt värnpliktslagen. Vidare höra hit mål angående böter, om hvilkas uttagande Kungl. Maj:ts befallningshafvande äger förordna jämlikt åtskilliga andra författningar, såsom bevillnings- och mantalsskrifningsförordningarna. Mål om böter för vanvård af numrerhäst förekomma i tabellerna. Nämnas böra ock böter och viten för underlåtenhet att hörsamma kallelse, hvilka kunna ådömas enligt kommunallagarna och närstående författningar, äfvensom böter för utevaro från vissa kommunala delegationers sammanträden. Besvärsmål angående böter för utevaro från landstings eller kommunal representations sammankomst äro att hänföra under mål om sådan församlings beslut. Att i de förut berörda byggnads- och hälsovårdsmålen

förbud och förelägganden kunna meddelas vid vite, är tydligt; stundom kan ock sålunda stadgadt vite blifva i administrativ väg utdömdt.

Erinras må vidare, att kommunalnämnd äger ålägga de i särskilda ordningsstadgar utsatta böter och viten, dock allenast för erkända öfverträdelse. Med Kungl. Maj:ts befallningshafvandes tillsyn öfver penninginrättningar är förknippad befogenhet att förelägga och fälla till vite; men jag har redan förut antydt, att besvärsmål härom böra komma under regeringens bedömande.

De mål om böter och viten, hvilka enligt det nu anförda böra i enumerationen särskildt upptagas, torde kunna angifvas såsom mål om bötesansvar och om föreläggande eller utdömande af annat vite än sådant, som må stadgas vid meddelande af föreskrift eller förbud enligt författningar rörande banker eller andra penninginrättningar.

Om besvär öfver kammarrättens utslag i mantalsskrifningsmål ej vidare få äga rum, synes det naturligt, att kammarrätten blifver sista instans jämväl för målen om böter enligt mantalsskrifningsförfordningen.

Nu ifrågavarande afdelning af enumerationen torde ock böra upptaga mål om häktads vård och behandling och om verkställande af straff.

Hvad angår mål om åläggande af tvångsarbete, hvilka enligt det underdåniga betänkandet skulle öfverflyttas från högsta domstolen till regeringsrätten, tillåter jag mig erinra, att Kungl. Maj:t den 21 juni 1907, efter betänkandets afgifvande, tillsatt en kommitté med uppgift, bland annat, att utarbeta förslag till den förändrade lagstiftning angående lösdrifvares behandling, som må finnas erforderlig och lämplig. I den offentliga diskussionen har ock framställts kraf om, att lösdrifvaremålen skola frångå Kungl. Maj:ts befallningshafvande och ankomma på de allmänna domstolarnas pröfning. Då kommittén således utan tvifvel lærer uppmärksamma äfven frågan om ändring af processen i lösdrifvaremål, torde, i afvaktan på kommitténs blifvande utredning, den nuvarande ordningen för dessa måls pröfning i högsta instans böra tillsvidare lämnas orubbad.

Jag kan ej heller finna tillräckliga skäl föreligga att i fråga om mål angående återkallelse af villkorligt medgifven frihet låta högsta domstolen såsom sista instans ersättas af regeringsrätten.

Till sist torde böra i lagen nämnas mål om handräckning, t. ex. 18. *Handräckningsmål.* för inställelse inför kommunalnämnd eller kyrkoråd, när den ej kunnat genom viten framtvingas.

Med nyssnämnda grupp af mål skulle alltså uppräkningsregler vara afslutad. Men fullt uttömmande behörighetsregler vore dock ej gifna. Jag har redan nämnt, hurusom det beträffande några i enumerationen upptagna *Ytterligare kompetensregler.*

mål synes nödigt föreskrifva, att regeringsrätten under viss förutsättning skall med eget utlåtande öfverlämna målet till afgörande hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Och ytterligare föreskrifter af liknande art torde erfordras.

När nämligen ett mål af viss beskaffenhet genom enumerationen hänföres till regeringsrättens bedömande, blifver därmed intet uttryckligen sagdt om regeringsrättens kompetens för den händelse, att i ett dylikt mål till pröfning förekommer jämväl annat ämne än det, som i lagen upptagits för målets karakterisering. Vål torde det vara uppenbart, att regeringsrätten är behörig handlägga äfven ett mål af sådan mera omfattande natur, därest det icke i något afseende faller utom ramen för de i enumerationen angifna frågor, utan blott utgör en kombination af flera, hvart för sig till regeringsrätten hänförliga mål. Men det låter tänka sig, att ett mål angår ämnen, af hvilka något men ej alla uppräknas i lagen. Och säkerligen skulle regeringsrätten, om ej annat uttryckligen stadgades, icke hafva något att skaffa med ett dylikt mål.

Att regeringsrätten sålunda blefve helt och hållet ställd utanför besvärens pröfning, skulle dock tydligen ej vara lämpligt. Här torde böra gälla samma regel, som jag ansett mig kunna förorda i fråga om vissa kommunala mål, att nämligen regeringsrätten skall afgifva utlåtande i målet och därefter hänskjuta det till regeringens bedömande.

Svaret är härmed gifvet på den af mig förut berörda frågan om förfarandet i det fall, att besvär rörande tillsättning af folkskolelärarejänst innefatta klagan öfver både skolrådets förslag och själfva valet å kyrkostämman.

Det må framhållas, hurusom nyssnämnda regel icke kan medföra sådana olägenheter, som jag trott vara förknippade med den i det underdåniga betänkandet föreslagna anordning. Sålunda bör genom enumerationen vara förebyggd hvarje tvekan om, när ett hänskjutande till Kungl. Maj:t i statsrådet skall äga rum. Och målets skilda delar komma att underkastas en enhetlig pröfning. För öfrigt är att märka, att regeringsrätten gifvetvis är oförhindrad förordna om klyfning af ett besvärmål, däri skilda frågor blifvit utan inre sammanhang hopförda. Säkerligen skall ifrågavarande regel blott i enstaka undantagsfall behöfva tillämpas.

*Besvär
jämte an-
sökkan.*

Att med besvär förenas ansökan om meddelande af dispens eller om vidtagande af annan åtgärd, hvilken skulle på Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet ankomma, torde, på sätt ock är iakttaget i den lag om regeringsrätten, som föreslås i det underdåniga betänkandet, icke böra föranleda, att jämväl besvären afgöras af regeringen. Den pröfning, som en sådan ansökan påkallar, är till sin natur fullt skild från pröfningen af besvären och griper ej in på området för denna.

Annat kunde förhållandet synas vara med det i samma lagförslag lika behandlade fall, att ett mål såväl genom besvär som genom underställning inkommit till Kungl. Maj:t. Underställningen bringar under Kungl. Maj:ts bedömande alla omständigheterna i ett mål, afven de formellt rättsliga, exempelvis frågan om det underställda beslutets lagliga tillkomst. Huruvida besvär anförts eller icke är, efter underställningens begrepp, likgiltigt för frågan om vidden och arten af pröfningen i målet. Sålunda har Kungl. Maj:t i flera fall, där underdånig ansökning gjorts om fastställelse å kommuns beslut, afslagit ansökningen på grunder, som kunnat i besvär åberopas, t. ex. därför att de beslutande öfverskridit sin befogenhet eller att ärendet icke blifvit i laga ordning handlagdt. I 1856 års förut af mig omnämnda förslag till stadga för regeringsrätten fanns ock föreskrifvet, att besvär angående beslut, hvilka efter författningarna borde underställas Kungl. Maj:ts pröfning, voro undantagna från regeringsrättens pröfning och afgörande. En dylik regel skulle emellertid medföra, att besvär af fullt enahanda slag blefve pröfvade än af regeringen, än af regeringsrätten, och synes därför ej tillräddig. Äfven i nu ifrågavarande afseende torde alltså lagförslaget böra följas, m. a. o., regeringsrättens behörighet att pröfva besvär bör ej lida intrång af att ett besvärsmål jämväl underställningsvis inkommit till Kungl. Maj:t.

Möjligen kunde det ifrågasättas, att i underställningsmål, som är af beskaffenhet att besvär i målet skulle tillhöra regeringsrättens pröfning, dennas utlåtande ovillkorligen borde inhämtas, ehvad besvär anförts eller ej. Men en föreskrift därom skulle leda utöfver gränserna för hvad eljest lagstadgats såsom regeringsrättens uppgift — att handlägga besvärsmål. Det lär, såsom ock i det underdåniga betänkandet afses, få ankomma på Kungl. Maj:t i statsrådet, huruvida regeringsrättens utlåtande bör i underställningsmål infordras.

Däremot anser jag — och kan jämväl härutinnan stödja mig på betänkandet —, att då en ansökan om dispens eller dylikt är förknippad med besvär, som regeringsrätten pröfvat, regeringsrätten bör hafva afgifvit sitt utlåtande öfver ansökningen, när denna föredrages i statsrådet. Tydligt är, att sådan föredragning ej erfordras, om redan pröfningen af besvären ledt till det resultat, hvilket med ansökningen åsyftas.

Utan särskild bestämmelse i lagen torde det vara klart, att Kungl. Maj:ts beslut bör expedieras under ett, när i anledning af ansökan eller underställning ett afgörande hos regeringen följer på regeringsrättens pröfning af besvären.

I förslaget af år 1856 förekom ett stadgande, som de i det underdåniga betänkandet förordade kompetensregler skulle göra mindre behöfligt, men som synes mig väl värdt att till sitt väsentliga innehåll återupptagas,

då man vill gifva sådana regler enligt enumerationsmetoden. Jämlikt berörda förslag ägde regeringsrätten i visst fall underställa ett ärende Kungl. Maj:ts pröfning i statsrådet, om än någon ansökan ej blifvit i ärendet gjord. Sådan rätt förefanns, om — efter hvad regeringsrätten vid ärendets handläggning funnit — enskild person eller menighet komme att, genom tillämpning af hvad lag och författningar i ämnet bjöde, tillskyndas sådan tunga att till lättnad däri skäligen borde medgifvas antingen något undantag från gällande stadganden, såvidt sådant vore förenligt med andras lagliga rätt, eller något bidrag af allmänna medel. En dylik befogenhet för regeringsrätten synes vara en naturlig motsvarighet till Kungl. Maj:ts i statsrådet rätt att infordra den administrativa domstolens utlåtande och torde vid en tillämpning af enumerationsmetoden ej kunna utan olägenhet undvaras.

Det skall nu icke förnekas, att enumerationen såsom normgifvande för regeringsrättens kompetens är i vissa afseenden underlägsen den kvalitativa gränsbestämningen. Medan sålunda, enligt den i det underdåniga betänkandet föreslagna ordning, regeringsrätten inom mången kategori af mål kunnat allt efter målens växlande beskaffenhet bestämma sättet för besvärens slutliga pröfning, måste vid enumerationsmetodens tillämpning en sådan smidighet i förfarandet umbäras. Det kan vidare ej förebyggas, att samma fråga uppkommer till afgörande än hos Kungl. Maj:t i statsrådet och än hos den administrativa domstolen. Jag har ock redan i annat sammanhang påpekat, hurusom enumerationen lätteligen kan vara eller, med lagstiftningsarbetets fortgång, blifva ofullständig.

Hvad sålunda kan anmärkas mot enumerationsmetoden synes mig dock vara af jämförelsevis liten betydelse. Har vid bestämmandet af regeringens och regeringsrättens inbördes kompetens hänsyn tagits till alla de besvärsmål, hvilka under de senaste åtta åren pröfvats af Kungl. Maj:t i statsrådet, lär något praktiskt viktigt fall ej kunna vara förbigånget. Ej heller skall det möta svårighet att, om ett verkligt behof däraf visat sig, ändra eller fullständiga den i lagen gjorda uppräknigen. I flertalet af de fall, då regeringen kan hafva att bedöma en eljest till regeringsrättens pröfning hörande fråga, skall enligt lagens bestämmelse ett utlåtande i frågan föreligga från regeringsrätten. Dennas förut af mig antydda befogenhet att underställa ett besvärsmål regeringens pröfning skall säkerligen ock, liksom den rätt Kungl. Maj:t i statsrådet äger att infordra den administrativa domstolens utlåtande, i sin mån bidraga till, att olägenheterna af enumerationen göras mindre kännbara.

Till sist må påpekas, att en tillämpning af enumerationsmetoden icke behöfver förringa den trygghet i afseende på sättet för fullföljd, som,

efter hvad jag förut sagt, skänkes enskilda klagande och underordnade myndigheter genom den i det underdåniga betänkandet förordade anordningen. Hvilken af de ifrågavarande metoderna än användes för bestämmandet af regeringens och regeringsrättens kompetens, kunna besvärerna i hvarje mål ställas till Konungen och ingifvas i vederbörande statsdepartement. Det är först sättet för besvärernas handläggning, som röner inverkan af, huru behörighetsfrågan blifvit löst.

I underdånig skrifvelse den 12 nästlidne december har Svenska patentombudsföreningen framställt vissa önskemål i fråga om en blifvande administrativ högsta domstols befattning med patent- och registreringsärenden. Skrifvelsen afser förnämligast, att regeringsrätten måtte erhålla befogenhet icke blott att handlägga besvärsmål, utan äfven att på ansökan afgöra frågor, hvilka för närvarande allenast i vanlig rättegång kunna finna sin lösning. I sistnämnda hänseende framhållas särskildt frågorna om ett patents beroende af ett annat, om en persons eller firmas rätt att på grund af uppfinningens föranvändning få utöfva densamma, oaktadt patent därå meddelats annan, samt om revision af patentanspråks omfattning. Föreningen uttalar ock den önskan, att afgörandet af besvärsmål i patentfrågor måtte hos regeringsrätten föregås af en utredning i rent tekniskt afseende och att behandlingen därstädes af andra patentärenden äfven måtte ordnas så, att såväl rent teknisk som patentteknisk sakkunskap däri får utöfva inflytande.

Med anledning af den sålunda gjorda framställningen tillåter jag mig erinra, att patent- och registreringsverket i särskilda underdåniga skrivelser den 28 oktober 1905 och den 26 oktober 1906 hemställt om en revision af gällande patent- och varumärkeslagstiftning och att, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 14 december 1906, vissa förberedande utredningar i sådant syfte blifvit igångsatta. I samma skrivelser har ock väckts fråga om en förändrad organisation af verket. Då föreningens ifrågavarande framställning i väsentliga delar på det närmaste sammanhänger med berörda spörsmål, hvilka i en snar framtid torde komma att ånyo inför Kungl. Maj:t anmälas, läser den böra i samband med dem behandlas, och det vore förhastadt att, innan erforderlig allsidig utredning i ämnet vunnits, vidtaga de af föreningen önskade ändringarna i patentlagstiftningen. Till regeringsrätten synas i allt fall, på sätt i det underdåniga betänkandet framhålles och jag jämväl i det föregående påpekat, icke böra utan tvingande skäl hänvisas andra mål än besvärsmål. I hvad den afser behovet af teknisk utredning i besvärsmål om patent, skall föreningens skrifvelse utan tvifvel vinna tillbörligt beaktande vid målens beredning till föredragning.

*Skrifvelse
från Svenska
patent-
ombuds-
föreningen.*

Riksdagen förutsätter i sin skrifvelse om inrättande af en regeringsrätt, att denna skall, jämte det den blifver högsta dömande instans, få till sin andra väsentliga uppgift att afgifva utlåtanden öfver förslag till ekonomiska och administrativa lagar och författningar. Men jag har nu att för Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anmäla jämväl Riksdagens skrifvelse den 28 sistlidne maj, hvaruti anföres, bland annat, att såsom en åtgärd i syfte att lätta högsta domstolens arbete med laggranskning synes kunna ifrågakomma öfverflyttande å regeringsrätten af granskning af alla utom den rena civil-, kriminal- och kyrkolagsstiftningen liggande lagförslag.

Frågan om ordnandet af en regeringsrättens laggranskande verksamhet är sålunda på det närmaste förbunden med spørgsmålet om åtgärder till minskning i högsta domstolens arbetsbörda, och jag anhåller därför att i detta sammanhang få påkalla Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för sistnämnda viktiga ärende.

Högsta dom-
stolens ar-
betsbörda.

Det förslag till ändring i vissa delar af 30 kap. rättegångsbalken, som af Kungl. Maj:t framlades för 1907 års riksdag, afsåg att minska arbetsbalansen i högsta domstolen medelst införande af en summa revisibilis och revisionsskillings höjande. Propositionen vann icke Riksdagens bifall. Såsom skäl härför angifves i sistberörda skrifvelse hufvudsakligen, att det af Kungl. Maj:t föreslagna medlet, hvilket så lätt framstode såsom en olikhet inför lagen, syntes Riksdagen icke öfverensstämma med den uppfattning rörande parters rättighet att fullfölja talan, som hos landets befolkning allmänt gör sig gällande. Och Riksdagen säger sig anse det icke vara uteslutet, att andra lika verksamma medel kunna erbjuda sig till frågans lösning. I sådant hänseende framhålles såsom tänkbara åtgärder — förutom, på sätt redan är nämndt, att å regeringsrätten öfverflytta en del af högsta domstolens laggranskningsarbete — att höja antalet justitieråd med ytterligare tre, att helt eller delvis befria högsta domstolen från dess nuvarande befattning med ansökningsärenden, och att utesluta vissa *klasser* af mål från rätten till fullföljd.

Huruvida de af Riksdagen åberopade skälen för afslag å förenämnda proposition verkligen kunna anses äga den betydelse, man sålunda velat tillmäta dem, må lämnas därhän. Det torde i allt fall vara visst, att Riksdagens bifall för närvarande icke är att påräkna till något förslag, som söker lösa frågan på den i propositionen angifna väg. Att en ökning af antalet justitieråd med ytterligare tre måste väcka betänkligheter, anmärktes af mig, då jag tillstyrkte Kungl. Maj:t att förelägga Riksdagen förslaget om ändring i 30 kap. rättegångsbalken. Och ett afstängande af vissa klasser utaf mål från fullföljd har synts mig, om än möjligt att genomföra, dock icke kunna verkställas i den utsträckning, att därigenom

vunnes någon afsevärd minskning i högsta domstolens arbetsbörda. Desto nödvändigare har jag funnit det vara att tillse, i hvad mån högsta domstolen må kunna befrias från de göromål, hvilka ligga vid sidan af dess egentliga uppgift såsom lagskipande myndighet, i främsta rummet — på sätt jag jämväl vid nyssberörda tillfälle inför Kungl. Maj:t framhöll — huruvida högsta domstolens laggranskande verksamhet må kunna upphöra eller i allt fall inskränkas och därjämte inordnas under sådana former, att den icke i den omfattning, som för närvarande är fallet, inkräktar på den för lagskipningen väl behöfliga arbetstiden.

Mot sådan ändring af grundlagarna, att hela den i § 87 regeringsformen omförmälda lagstiftning komme att försiggå utan medverkan af justitieråd, kunna anföras tungt vägande skäl. Man har hos oss vant sig att i den granskning af lagförslag, som landets högsta domare utöfva, se den säkraste borgen ej blott för lagarnas praktiska tillämplighet, men för upprätthållandet af enhet och konsekvens i lagstiftningen, för bevarandet af hvad i den svenska rätten är egenartadt och värdefullt. Säkerligen kan det ej bestridas, att en sådan uppfattning är i stort sedt välgrundad. Och å andra sidan lär det vara onekligt, att genom justitierådens deltagande i behandlingen af lagförslag tillföres högsta domstolen ett mått af erfarenhet om lagarnas tillkomst och syften, som måste blifva till bättnad för rättstillämpningen. Betydelsen här af får ej heller underskattas.

Riksdagens anvisning att uppdelat arbetet med laggranskningen mellan regeringsrätten och högsta domstolen, så att till regeringsrätten fördes alla lagförslag utom den rena civil-, kriminal- och kyrkolagstiftningens område, till högsta domstolen de öfriga, kunde synas bjuda en tillfredsställande lösning. Men, till en början, det skulle icke blifva möjligt att i lagen på ett nöjaktigt sätt uppdraga gränsen mellan de ifrågasatta två lagstiftningsområdena. Man finge, såsom i det underdåniga betänkandet skett, åt regeringen anförtro att i hvarje särskildt fall bestämma, till hvilkendera af de båda högsta domstolarna remiss borde ske — en utväg, som måste anses mindre god. Den stora mängden af s. k. blandade lagar komme vidare i allt fall att bereda svårigheter. Och, framför allt, en fördelning af laggranskningsarbetet enligt den utaf Riksdagen uttalade grundsats skulle låta högsta domstolen fortfarande blifva sysselsatt med sådant arbete i en omfattning, som vore afgjort hinderlig för dess dömande verksamhet. Jag har låtit inom justitiedepartementet uppgöra en förteckning öfver samtliga de lagförslag, hvilka under tioårsperioden 1897—1906 varit föremål för högsta domstolens yttrande. Söker man med ledning af denna förteckning, som torde få biläggas dagens protokoll (bi-

Laggranskningen.

laga B *), bilda sig en föreställning om, i hvad mån granskningen af de till högsta domstolen remitterade förslagen kunde tänkas öfverflyttad å en regeringsrätt, skall man tvifvelsutan medgifva riktigheten af min nyss uttalade mening.

Vid de öfverläggningar, hvilka jag haft tillfälle föra med de för utredningen af frågan om en regeringsrätt särskildt tillkallade sakkunnige, väcktes af hänsyn till nu i korthet angifna omständigheter den tanken till lif, att granskningen af samtliga författningsförslag, ehvad de fölle inom det i § 87 regeringsformen angifna lagstiftningsområde eller tillhörde Konungens ekonomiska lagstiftning, lämpligen borde uppdragas åt ett kollegium, sammansatt af ledamöter från högsta domstolen och regeringsrätten och med sådan granskning till sin enda uppgift. En dylik delegation, hvilken kunde benämnas lagrevisionen, borde utgöras af två justitieråd och ett regeringsråd, förordnade att för viss tid, exempelvis två år, tjänstgöra i lagrevisionen. Förordnande skulle kunna förnyas, dock allenast inom vissa gränser. För behandling af särskildt ärende utaf större vikt skulle extra ordinarie bisittare kunna utses, högst tre. Yttrande från lagrevisionen borde ovillkorligen inhämtas öfver förslag till lagar, som stiftas i den uti § 87 regeringsformen stadgade ordning; i öfriga fall finge det ankomma på regeringens skön, om och af hvilken myndighet granskning skulle verkställas.

Genom laggranskningens ordnande på nu antydda sätt syntes man kunna åt lagskipningen vinna mycken tid och arbetskraft, utan att behöfva gå miste om någon af den nuvarande ordningens väsentligare fördelar. Högsta domstolen skulle icke vidare blifva i sin dömande verksamhet störd af lagstiftningsarbetet. Redan i och för sig betydde detta en ökad arbetstid af omkring tio veckor årligen, men dessutom borde tagas i beräkning den lättnad i arbetet utom ämbetsrummet, som friheten från laggranskning innebure för de dömande justitieråden och som syntes kunna medgifva någon inskränkning af deras ferier. Äfven om man tänkte sig ett antal af blott tjugu justitieråd, följaktligen aderton dömande, skulle årligen kunna af högsta domstolen slutbehandlas ej obetydligt flera mål än för närvarande är fallet. Den nyttiga växelverkan mellan lagstiftning och lagskipning, som uppstår genom högsta domstolens befattning med lagförslag, skulle jämväl för framtiden åtminstone i någon mån bevaras. Man undginge de svårigheter, hvilka möta vid hvarje försök att annorledes än som skett genom §§ 87 och 89 regeringsformen skilja mellan olika slag af författningar, och genom sin sammansättning blefve lagrevisionen väl ägnad att behandla äfven förslagen till blandade lagar. Mellan lagrevisionens tre ordinarie ledamöter borde, till fromma för enhetligheten och där-

* Bilagan har ej fogats vid detta protokollsutdrag.

för ock auktoriteten af dess utlåtanden, kunna komma till stånd ett intimare samarbete än som för närvarande kan påräknas mellan dem, hvilka inom högsta domstolen deltaga i granskningen af ett lagförslag. Man kunde äfven i allmänhet förvänta mindre tidsutdräkt vid lagärendenas behandling inom en lagrevision än inom högsta domstolen, där cirkulations-tiden ofta måste blifva lång. För det stora flertalet förslag borde de ordinarie ledamöternas granskning vara tillfyllest, men om förstärkning funnes nödig, låge i anordningen med extra ordinarie bisittare en möjlighet att anlita de för det särskilda fallet värderikaste krafterna.

Sedan inom justitiedepartementet uppgjorts ett förberedande utkast till författningsförslag angående lagrevisionen, i öfverensstämmelse med nu angifna hufvudgrunder, delgaf jag högsta domstolens ledamöter det samma med anmodan att afgifva yttrande, hvilka författningsändringar kunde, särskildt under förutsättning att en administrativ högsta domstol blefve inrättad, finnas önskvärda beträffande högsta domstolens befattning med ansökningsärenden och lagförslag samt huruvida och i hvilken riktning åtgärder i öfrigt borde vidtagas för att det måtte blifva högsta domstolen möjligt att utan menlig tidsutdräkt behandla dit inkommande mål. Sådant yttrande har nu blifvit till mig öfverlämnadt. Jag har tillika att meddela, att de statistiska uppgifter om högsta domstolens arbete, hvilka innehållas i bilaga till protokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 8 mars 1907, nu blifvit fullständigade med siffror för nästlidet år, så att statistiken omfattar åren 1861—1907.»

Föredragande departementschefen redogjorde härefter för nyssnämnda yttrande och statistik, intagna i bilagorna C och D vid detta protokoll, samt anförde vidare:

»De allra flesta af högsta domstolens ledamöter hafva funnit den anordning tillfredsställande, som i berörda utkast anvisats i fråga om laggranskningen, eller åtminstone ej velat motsätta sig inrättandet af en lagrevision enligt de i utkastet angifna grunder. Det torde ej heller kunna förnekas, att denna anordning skulle medföra vissa beaktansvärda fördelar, hvilka ej på annan väg stå att vinna. Enligt min mening är för öfrigt nämnda förändring i fråga om laggranskningen den enda, som under nuvarande förhållanden kan föreslås med utsikt till framgång. I betraktande af dessa omständigheter och då det för lättande af högsta domstolens arbetsbörda lärer oafvisligen vara af nöden, att domstolen befrias från sin laggranskande verksamhet i den form, hvari den samma nu utöfvas, anser jag mig kunna och böra tillstyrka, att laggranskningen förläggas till en lagrevision.

Då benämningen *lagrevision* kan leda tanken på ett ämbetsverk med uppgift att granska den bestående lagstiftningen och framlägga förslag till reformer i densamma, synes mig lämpligt att utbyta sagda benämning mot *lagråd*.

Beträffande frågan, huru de ordinarie ledamöterna i lagrådet skola utses, torde det ur flera synpunkter finnas mest lämpligt, att valet uppdrages åt de domstolar, bland hvilkas ledamöter valet skall ske, så att högsta domstolen utser de två justitieråden och regeringsrätten det regeringsråd, som skall tjänstgöra i lagrådet. Förordnande för extra ordinarie ledamot att deltaga i granskning af visst lagförslag torde böra meddelas af Kungl. Maj:t; och lär man böra för extra ordinarie ledamot uppställa samma kompetensvillkor som för justitieråd stadgas i § 17 regeringsformen.

Mot förslaget att tjänstgöringstiden för ordinarie ledamot af lagrådet skall i regel vara två år, har ej någon anmärkning framställts. Då det emellertid kan tänkas, att granskning af ett omfattande lagförslag pågår vid öfvergången från en tjänstgöringsperiod till en annan, lär det blifva nödigt föreskrifva, att, därest lagrådet under en tvåårsperiod börjat handlägga ett ärende men, då perioden slutar, ej hunnit fullborda arbetet därå, de afgående ledamöterna skola fortfarande bestrida tjänstgöringen under ärendets vidare behandling.

Skulle justitieråd eller regeringsråd afgå från sitt ämbete, medan han är ledamot i lagrådet, bör, till förekommande att periodindelningen förryckes, den, som i den afgångnes ställe insättes i lagrådet, erhålla förordnande allenast för den återstående delen af tjänstgöringsperioden. Om förfall för ordinarie ledamot i lagrådet nödvändiggör, att vikarie utses, bör denne naturligtvis tjänstgöra blott under förfallstiden.

Såsom ett flertal justitieråd påpekat, är det angeläget, såväl att de justitieråd, hvilka blifva ledamöter i lagrådet, dessförinnan deltagit i lagskipningen inom högsta domstolen under icke allt för kort tid som ock att tjänstgöringen i lagrådet icke, genom upprepad indelning till sådan tjänstgöring för samma ledamot, erhåller karaktär af en fast befattnings, skild från justitierådsämbetet. De föreskrifter, hvilka i sådant syfte föreslagits, förde äfven vara lämpliga, nämligen att justitieråd först efter två års tjänstgöring i högsta domstolen må inträda i lagrådet samt att den, som under en tvåårsperiod tjänstgjort i lagrådet, ej må ånyo utses till dylik tjänstgöring förr än fyra år efter periodens slut. Sistnämnda stadgande torde dock med hänsyn till de fall, då någon under blott en del af en period gjort tjänst i lagrådet, böra modifieras sålunda, att minst ett års tjänstgöring i lagrådet under en period medför, att vederbörande ej får utses till sådan tjänstgöring förr än fyra år från periodens

utgång förflutit. Enahanda föreskrift torde böra meddelas beträffande det i lagrådet tjänstgörande regeringsrådet, allenast med den af det mindre antalet regeringsråd betingade skillnad, att återinträde i lagrådet kan äga rum redan efter två års förlopp.

Äfven den inom högsta domstolen föreslagna befrielse från tjänstgöring i lagrådet för justitieråd, som uppnått en lefnadsålder af sextio år eller en tjänsteålder i högsta domstolen af femton år, finner jag väl motiverad; och torde jämväl innehaf af regeringsrådsämbete under femton år eller ledamotskap i högsta domstolen och regeringsrätten under tillhoppa så lång tid böra fritaga justitieråd från tjänstgöring i lagrådet.

Rörande de ordinarie ledamöternas i lagrådet åligganden synes ej annan föreskrift vara erforderlig, än att de alla skola deltaga i samtliga ärenden, som ankomma på lagrådets handläggning, hvarjämte det torde böra bestämmas, att justitieråd eller regeringsråd, fastän han börjat tjänstgöra i lagrådet, dock är skyldig att i högsta domstolen eller regeringsrätten deltaga i den slutliga behandlingen af ärenden, hvilkas handläggning i hans närvaro påbörjats.

Särskilda föreskrifter i fråga om ordnandet af lagrådets arbete torde ej behöfva meddelas. Det lär vara uppenbart, att lagrådet äger bestämma om tiderna för sessioner och hemarbete med mera dylikt, men ock att, när flera lagförslag samtidigt föreligga till granskning, lagrådet bör tillmötesgå regeringens önskningsar i afseende å turen för ärendenas behandling. Jag förutsätter alltså, att ett mera omfattande och långvarigt granskningsarbete kan blifva tillfälligtvis skjutit åt sidan med hänsyn till angelägenheten af ett annat ärendes skyndsamma handläggning.

Den ledighet, som en hvar af lagrådets ledamöter skall äga att hvarje år åtnjuta, torde med hänsyn till arbetets ansträngande beskaffenhet böra bestämmas till inalles tre månader.

Af nu förordade stadganden angående lagrådet lär endast det hufvudsakligaste böra erhålla grundlags natur. I regeringsformen torde sålunda principerna för lagrådets sammansättning inrymmas och dess uppgift angifvas, medan i fråga om de närmare bestämmelserna rörande tjänstgöringen hänvisas till särskild lag, stiftad enligt § 87 regeringsformen.

En grupp af mål, hvilkas afskiljande från högsta domstolen i större eller mindre utsträckning ofta varit ifrågasatt, utgöres af sådana ansökningsärenden, i hvilka högsta domstolen på grund af särskilda stadganden har att afgifva yttranden, men hvilkas afgörande tillkommer Kungl. Maj:t i statsrådet. Bland dessa ärenden äro ansökningarna om nåd i brottmål de viktigaste.

*Ansökni qs-
ärenden.*

I fråga om nådeansökningarna hafva högsta domstolens flesta ledamöter nu uttalat den mening, att högsta domstolens befattning med dem borde i allmänhet upphöra. Undantag skulle dock göras för ansökningar, som gälla lifdömda, hvarjämte vissa justitieråd förordat afven andra undantag. Det hufvudsakliga skäl, som anförts för upphäfvande af stadgandet om högsta domstolens hörande i nådemål, är, att de flesta af dessa ärenden vore af sådan beskaffenhet, att fördelen af att i dem erhålla högsta domstolens yttrande icke uppvägte värdet af den arbetstid, de i högsta domstolen kräfde. Mot förslaget, att högsta domstolens befattning med nådemålen skulle upphöra, synas mig dock ganska stora betänkligheter möta. Skall högsta domstolen ej vidare höras öfver nådeansökningar, bör — därom är man ganska allmänt ense — justitieråds deltagande i statsrådet vid dessa måls afgörande bibehållas; och det lärer, på sätt jämväl inom högsta domstolen framhållits, blifva nödvändigt att bereda de justitieråd, hvilka skola närvara i konseljen, tillfälle att taga del i den förberedande behandling inom statsrådet, som ifrågavarande ärenden komme att underkastas. Då dylik justitieberedning, vid hvilken vederbörande revisionssekreterare borde föredraga nådemålen, säkerligen skulle erfordras minst hvar fjortonde dag och kanske ofta hvarje vecka, inses lätt, att en sådan anordning skulle verka hindrande och störande på arbetet såväl inom statsrådsberedningen som inom högsta domstolen. Till minskande af dessa olägenheter, hvad högsta domstolen angår, har visserligen föreslagits, att skyldigheten att närvara i justitiekonselj skulle i främsta rummet åläggas de justitieråd, hvilka tjänstgöra i lagrådet. Sådant skulle dock enligt min mening medföra alltför störande afbrott i lagrådets arbete. I allt fall torde den tidsvinst, som skulle för högsta domstolen uppkomma, därest den befriades från nådemålen, ej blifva stor. Man torde nämligen kunna taga för afgjort, att, då högsta domstolen naturligen fortfarande skulle vara skyldig att på grund af remiss i särskildt fall afgifva yttrande öfver nådeansökning, högsta domstolen afven framgent komme att taga befattning med de flesta nådemål, hvilkas afgörande erbjuder någon svårighet. I själfva verket skulle domstolen således vinna befrielse allenast från sådana nådemål, hvilka såsom klara ej taga synnerlig tid i anspråk.

Med hänsyn till hvad jag nu anført synes man ej böra afstå från den obestriddliga fördel, som högsta domstolens nuvarande deltagande i nådeansökningarnas behandling medför särskildt ur synpunkten af kontinuitet i benådningsrättens utöfning. Att dock i vissa sällsynta undantagsfall yttrande öfver nådeansökning torde böra afgifvas af regeringsrätten i stället för af högsta domstolen, skall jag i annat sammanhang påvisa.

Anser jag mig sålunda icke böra tillstyrka någon väsentlig förändring i fråga om högsta domstolens befattning med nådemålen, är förhållandet ett annat beträffande öfriga ansökningsärenden, i hvilka högsta domstolens hörande i särskilda författningar är föreskrifvet, nämligen ansökningar om äktenskapsskillnad, som jämlikt nådiga förordningen den 27 april 1810 beviljas af Kungl. Maj:t i statsrådet, ansökningar af personer, som genom otrohet vållat äktenskapsskillnad, om tillstånd jämlikt 13 kap. 12 § giftermålsbalken att ingå nytt äktenskap, ansökningar om lof att före lagstadgad ålder träda i äktenskap (1 kap. 6 § giftermålsbalken) samt frågor om andra dispenser eller tillåtelser, hvilka efter allmänna lagen eller dithörande författningar bero på Kungl. Maj:ts afgörande i statsrådet. Samtliga dessa ärenden äro i allmänhet af synnerligen enkel natur och, inom de särskilda grupperna, mycket likartade. Det torde därför icke kunna bestridas, att de ovillkorliga föreskrifterna om högsta domstolens hörande i dessa fall kunna utan olägenhet upphävas. Skulle afgörandet af något enstaka ärende erbjuda vanskligheter af en eller annan art, står det ju Kungl. Maj:t fortfarande öppet att i sådant ärende inhämta högsta domstolens yttrande till ledning för frågans bedömande. Jag kan sålunda ej finna hinder möta att bereda högsta domstolen den, visserligen ej betydande, lindring i dess åligganden, som afskaffandet af domstolens i lag föreskrifna befattning med nu omhandlade ansökningsärenden skulle medföra. I sådant syfte torde förenämnda 1810 års förordning böra ändras så, att stadgandet om högsta domstolens hörande i där afsedda ansökningsärenden upphäfves och föreskrift meddelas, att ansökningar i sådana ärenden skola ingifvas till justitiedepartementet i stället för till justitierevisionsexpeditionen. Vidare lär § 2 af instruktionen för nedre justitierevisionen den 16 december 1901 böra erhålla den ändrade lydelse, att revisionssekreterarnas befattning med ansökningsärenden, som afgöras i statsrådet, begränsas till att gälla nådemålen.

Ett slag af ansökningsärenden, hvari högsta domstolen ej blott afgifver utlåtanden, utan meddelar beslut, utgöres af sådana ansökningar rörande egendom af fideikommissnatur, som, enligt nådiga förordningen, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas m. m., den 3 april 1810, skola behandlas i likhet med ansökningar om lagförklaring. Af flera ledamöter i högsta domstolen har erinrats, att dessa ärenden borde afskiljas från högsta domstolen, och äfven jag finner en sådan åtgärd önskelig. Mål af detta slag tillhöra ej domstolens egentliga verksamhetsområde och äro, om de än icke förekomma i större antal, dock ej sällan ganska tidsödande. Inom högsta domstolen hafva yppats olika meningar om, hvar handläggning af fideikommissmålen borde äga

rum, efter det högsta domstolen därifrån befriats. Af några ledamöter har sålunda uttalats, att afgörandet af ifrågavarande ärenden borde förläggas till Kungl. Maj:t i statsrådet, medan en ledamot ansett, att högsta domstolens befattning därmed borde öfverflyttas till regeringsrätten. Det torde af hvad jag yttrat om regeringens och regeringsrättens behörighet i besvärsmål framgå, att jag vill ansluta mig till den förra meningen. Redan den omständighet, att fideikommissmålen anhängiggöras genom ansökan, gör mig obenägen att öfverföra dem till regeringsrätten; och afgörandet i dessa mål har onekligen i hög grad karaktären af dispens. Med afseende å de rättsliga synpunkter, hvilka kunna vara att beakta, torde det likväl vara lämpligt, att regeringsrätten afgifver utlåtande i målen. Jag föreslår därför sådan ändring af förordningen den 3 april 1810, att ansökningar af berörda art komma att, efter regeringsrättens hörande, på chefens för justitiedepartementet föredragning pröfvas af Kungl. Maj:t i statsrådet.

*Justitie-
konseljen.*

I samband med frågorna om granskning af lagförslag och om de ansökningsärenden, som nu förekomma i högsta domstolen, har väckts fråga, huruvida stadgandet i § 26 regeringsformen om två justitieråds närvaro i statsrådet, då justitieärenden där föredragas, bör kvarstå. Hvad i detta afseende först angår lagärendena, bör väl, sedan ett lagråd öfvertagit laggranskningen, ej ifrågakomma, att andra än ledamöter af lagrådet vid lagärendenas handläggning inträda i konseljen. Enligt min mening är emellertid, sedan lagrådet afgifvit utlåtande öfver ett lagförslag, ytterligare medverkan från dess sida vid ärendets behandling ej erforderlig. Ledamöternas i lagrådet deltagande i konseljen skulle för öfrigt ej blifva af någon egentlig betydelse, om de ej finge närvara jämväl vid ärendets behandling inom statsrådsberedningen, och ett sådant deltagande i statsrådets arbete skulle vålla hinder i lagrådets egentliga verksamhet. Det jag nu yttrat om lagärendena torde äga motsvarande tillämpning äfven å nådemålen, i hvilka högsta domstolens utlåtande fortfarande skulle inhämtas. Hvad angår öfriga ansökningsärenden kunde det åter ifrågasättas, att högsta domstolens medverkan dock borde bibehållas så till vida, att vid deras afgörande två justitieråd äro tillstädes. Det torde likväl beträffande dessa i regeln enkla ärenden vara tillfyllest, att Kungl. Maj:t kan i tveksamma fall infordra högsta domstolens yttrande. På grund af hvad jag sålunda anfört, finner jag mig böra föreslå sådan grundlagsändring, att ej andra än statsrådets egna ledamöter komma att öfvervara de justitieärenden, som förekomma hos Kungl. Maj:t i statsrådet.

*Skiftes-
målen.*

En förändring, som förordats af högsta domstolens majoritet, är, att högsta domstolen skulle befrias från behandling af skiftesmålen, hvilka synts vara af den natur, att de kunde afgöras af regeringsrätten.

Äfven enligt min mening finnes skäl för det antagande, att regeringsrättens sammansättning skall göra denna domstol väl ägnad att handlägga nämnda mål, och ur denna synpunkt skulle jag således icke vara obenägen att tillstyrka den ifrågasatta förändringen. Men spörsmålet om dessa ärendens bedömande i sista instans kan, på sätt i det underdåniga betänkandet framhålles, icke slutligen pröfvas annat än i sammanhang med den allmänna revision af skiftesstadgan, som för närvarande förberedes af särskilda kommitterade. Och när jag i det följande går att yttra mig om regeringsrättens arbete och tjänstgöringen därstädes, torde jag få tillfälle att anföra ännu en omständighet, hvilken synes mig bestämdt tala emot att under nuvarande förhållanden söka genomföra skiftesmälens öfverflyttande till regeringsrätten.

Ett nytt uppslag i fråga om åtgärder för minskande af arbetsbalansen i högsta domstolen har inom domstolen gjorts genom det af många bland dess ledamöter omfattade förslaget, att fullföljden af besvärsmål skulle beläggas med en afgift, motsvarande revisionsskillingen i vanliga tvistemål. Den tanke, som sålunda kommit till uttryck, synes mig värd beaktande. Huruvida och i hvilken omfattning den bör förverkligas, lär dock ej kunna afgöras utan en ingående undersökning, som icke kan medhinnas inom den närmaste tiden. Denna utväg till balansens nedbringande torde man således för närvarande få lämna ur räkningen.

Äfven under antagande, att de ifrågasatta åtgärderna för beredande af lättnad i högsta domstolens arbete blefve genomförda, har inom högsta domstolen beräknats, att antalet dömande justitieråd måste fortfarande utgöra 21, intill dess balansen nedbragts till normal storlek, och mot denna beräkning har icke någon erinran inom domstolen framställts. Vid sådant förhållande är en minskning af nämnda antal desto mindre möjlig, därest, såsom jag föreslagit, endast vissa af berörda åtgärder för närvarande vidtagas. Jag ser mig därför nödsakad föreslå, att högsta domstolen skall utgöras af 23 ledamöter, af hvilka 2 afses för tjänstgöring i lagrådet.

Skall justitierådens antal vara 23, erfordras ändring af § 17 regeringsformen, enligt hvilken § största antalet utgör 21. Att därvid i §:en intaga en ny maximibestämmelse synes knappast vara nödigt, då antalet justitieråd fastställles genom särskild, af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag.

Högsta domstolens ledamöter synas i allmänhet anse, att, därest laggranskningen uppdrages åt ett lagråd, den årliga ledighet, som hvar och en af domstolens ledamöter för närvarande åtnjuter, kan inskränkas med två

veckor. Den arbetstid, som härigenom vinnes, måste dock till en del tagas i anspråk för tillgodoseende af det behof af ökade arbetskrafter, som föranledes däraf, att genom laggranskningens afskiljande från högsta domstolen antalet ärenden, hvilka kunna handläggas af endast fem ledamöter, väsentligt minskas och således under åtskilliga veckor, som nu äro afsedda för tjänstgöring å femmansafdelning, tjänstgöringen måste bestridas af sju justitieråd. I betraktande af dessa omständigheter torde i fråga om antalet veckor för högsta domstolens tjänstgöring på särskilda afdelningar lämpligen kunna föreskrifvas, att under den del af året, som ej upptages af öfliga jul- och påskferier, tjänstgöring skall äga rum 8 veckor på en afdelning, 17 veckor på tre afdelningar och den återstående tiden på två afdelningar. Sammanlagda antalet sessionsveckor skulle enligt en sådan bestämmelse blifva 103, hvarvid beräknats, att femmansafdelning skulle tjänstgöra tillhopa 14 veckor.

Det kan sättas i fråga, huruvida den anordning af högsta domstolens tjänstgöring, som jag nu föreslagit, bör stadgas såsom allenast provisorisk, med föreskrift, att efter viss tids förlopp justitierådens antal och därmed äfven antalet sessionsveckor skall minskas, eller om de nya stadgandena skola gifvas utan inskränkning med afseende å tiden för deras tillämpning. Då emellertid för närvarande ej torde ens tillnärmelsevis kunna bestämmas någon tidpunkt, vid hvilken balansens afarbetande kan antagas hafva så fortskridit, att inskränkning kan ske i justitierådens antal, synes det senare vara att föredraga. Om och när sådant låter sig göra, kunna ju förändrade stadganden utan längre tidsutdräkt bringas till stånd.

Slutligen vill jag ej underlåta uttala, att verklig och varaktig bot för den öfverklagade långsamheten i rättsskipningen uti högsta instansen ej lämpligen kan vinnas på annan väg än den, hvilken, såsom jag förut antydtt, ej lärers kunna för närvarande beträdas, eller genom inskränkningar i fullföljdsrätten eller anordningar, som medföra liknande verkan.

Plenimål.

I fråga om högsta domstolen har jag slutligen att yttra mig angående den af åtskilliga justitieråd ifrågasatta ändring i bestämmelserna om måls handläggning i plenum. Redan vid tillkomsten af den första i ämnet utfärdade stadgan, af år 1876, gjordes den mening gällande, att föremålet för högsta domstolens samfällida afgörande borde vara allenast den fråga, som föranledt hänskjutande af ett mål till plenum, och att således målet i öfrigt borde afgöras af den afdelning, där det förekommit. Stadgan blef emellertid ej affattad i enlighet härmed, och detta har medfört de inom högsta domstolen påpekade olägenheter. Därest ifrågavarande

stadgande så affattas, att ej ovillkorligen hela målet skall hänskjutas till plenum, utan öfverlämnande af endast viss fråga medgifves, lärar häraf, såvidt jag kan finna, ej vara att befara någon menlig verkan. Tvärtom har man att räkna, ej blott med den tidsvinst, som säkerligen i de flesta fall skall uppstå, utan äfven därmed, att föreskriften om måls hänskjutande till plenum måhända bliver, till nytta för rättsskipningens enhet, oftare tillämpad än under nuvarande förhållanden, då i tveksamt fall nödvändigheten af ett vidlyftigt måls förnyade föredragning i hela dess vidd kan tänkas inverka på afgörandet af frågan, om plenibehandling skall äga rum eller ej. På sålunda anförda skäl får jag tillstyrka den föreslagna förändringen. Att den afdelning, som beslutat plenum angående viss fråga, skall vid domens meddelande vara skyldig iakttaga hvad om denna fråga blifvit i plenum bestämdt, torde ej vara nödigt att uttryckligen föreskrifva.

Utom nu berörda ändring i föreskrifterna om plenimålen torde några ytterligare böra däri företagas såsom en följd af andra, af mig föreslagna lagändringar. Sålunda lär stadgandet, att alla justitieråden skola, där laga hinder icke möter, deltaga i plenum, böra begränsas så, att det ej gäller de justitieråd, hvilka göra tjänst i lagrådet. Och hvad angår föreskriften, att vissa mål, som fordra skyndsamt afgörande, ej skola öfverlämnas till plenum, där sådant mål förekommer under tiden från och med den 1 juni till och med den 15 september, torde berörda tidrymd kunna inskränkas till månaderna juni, juli och augusti. Vid affattandet af nämnda föreskrift synes nämligen hafva varit förutsatt, att alla tre afdelningarnas samlande till plenum efter sommarferierna ej skulle kunna ske före oktober månads ingång, men sådant lär för framtiden låta sig göra redan i midten af september.

Jag torde nu hafva att underställa Eders Kungl. Maj:t de hittills förbigångna frågorna om regeringsrättens organisation och därmed sammanhängande ämnen.

**Regerings-
rättens
organisa-
tion m. m.**

Efter den gruppering af besvärsmålen 1899—1906, som innehålles i de af mig förut omnämnda tabeller, skulle hos regeringsrätten årligen till afgörande förekomma i medeltal 831 mål. Att beräkna den tid, som för handläggning af dessa mål skulle åtgå, kan naturligtvis ej med någon säkerhet låta sig göra. Dock torde man utan fara för misstag kunna förutsätta, att de 160 sessionsdagar, hvilka i betänkandet antagits vara fullt tillräckliga för besvärsmålen, skola förslå till pröfningen af nämnda antal mål äfven med den omläggning af grunderna för regeringsrättens behörighet, som af mig förordats. Regeringsrättens årliga tjänst-

göringstid bör emellertid icke beräknas lägre än 40 veckor, motsvarande 200 sessionsdagar. Om nu, på sätt jag ifrågasatt, arbetet med handläggning af besvär blifver regeringsrättens enda regelmässiga uppgift, torde det alltså vara ej blott utan betänklighet, men ganska lämpligt att detta arbete något ökas utöfver hvad som ligger i en öfverflyttning af mål från Kungl. Maj:t i statsrådet.

Jag har i sådant hänseende redan nämnt, att pröfningen af vissa mål, som nu fullföljas till högsta domstolen, synes kunna uppdragas åt regeringsrätten. Dock skulle härigenom icke någon afsevärd ökning i dennas arbete uppstå. Framför allt torde här kunna ifrågakomma att indraga mellaninstansen för åtskilliga mål, hvilka äro af beskaffenhet att böra öfvergå från regeringen till regeringsrätten. Jag tänker särskildt på flera betydande kategorier af mål — om väghållning, skjutsning och flottning — som för närvarande handläggas af kammarkollegium, men enligt löneregleringskommitténs förslag skola från de lokala myndigheterna fullföljas omedelbart till Konungen. Och jag erinrar, att de anmärkningar mot en sådan förenklad instansordning, hvilka från kollegiets sida framställts, väsentligen förlora i betydelse, därest sista instansen varder regeringsrätten, ej Kungl. Maj:t i statsrådet.

Det synes mig obestriddigt, att nu åsyftade administrativa reform, hvilken torde kunna utan dröjsmål genomföras, erbjuder ett godt sätt att, inom ramen för regeringsrättens egentliga uppgifter, taga i anspråk den tid, som sysslandet med de från Kungl. Maj:t i statsrådet öfverflyttade besvärsmålen lämnar regeringsrätten öfrig. Onekligen vore det en för de ändamål, hvilka man genom inrättandet af en administrativ högsta domstol närmast velat vinna, mera främmande anordning att åt denna domstol uppdraga pröfningen af skiftesmålen. Att åter vidtaga båda de antydda åtgärderna skulle, innan någon erfarenhet ännu förvärfvats om storleken af regeringsrättens arbetsprodukt, vara alltför äfventyrligt. Måhända skulle häraf blifva följden, att hos regeringsrätten redan i början af dess verksamhet uppstode en tyngande balans.

I detta sammanhang torde det tillåtas mig att påpeka en omständighet af intresse i fråga om enumerationens verkställande. Vissa af de mål, hvilka jag ansett böra upptagas i lagen om regeringsrätten, blifva onekligen för närvarande så sparsamt fullföljda till Kungl. Maj:t, att deras omnämnande måhända kunde synas onödigtvis belasta enumerationen. I sådant hänseende kan erinras om de uti instruktionen för kammarkollegium nämnda målen om strömmrensningar och tångtäkt. Löneregleringskommitténs förslag om mellaninstansens indragning gäller emellertid äfven dessa mål,

hvilka alltså, om kommittéförslaget gillas, kunna antagas blifva mindre sällsynta i högsta instans.

För att åskådliggöra hvad en indragning af kammarkollegium såsom mellaninstans skulle betyda för den högsta instansens arbete, har jag låtit öfver några viktigare slag af mål, inkomna till kammarkollegium, upprätta en förteckning för åren 1899 samt 1903—1906. Förteckningen är uppgjord i öfverensstämmelse med den, som finnes intagen i löneregleringskommitténs tryckta betänkande (del II, sidorna 52—57) och afser åren 1900—1902. En särskild tablå innehåller ett sammandrag af de båda förteckningarna och upptar tillika, för hvarje år, antalet hos Kungl. Maj:t afgjorda mål af hvarje särskildt slag. Denna tablå äfvensom en annan dylik, afseende i kammarrätten handlagda taxeringsmål, torde få biläggas protokollet i detta ärende (bilaga E).

Af löneregleringskommittén har hemställts, att kammarrätten skulle i debiterings- och beskattningsmål blifva högsta instans. Häremot hafva dock från kammarrättens sida uttalats starka betänkligheter, och jag har ej heller i min föregående framställning räknat med en sådan ändring i afseende å talans fullföljd i nämnda mål. Att någon indragning af kammarrätten såsom mellaninstans i taxeringsmålen ej kan ifrågakomma, torde med full tydlighet framgå af sistberörda tablå.

Det lär emellertid icke tillkomma mig att för Eders Kungl. Maj:t framlägga författningsförslag i senast behandlade ämnen. Jag har blott haft att framhålla det samband, som råder mellan frågorna om en regeringsrätt och om förändringar i de underordnade administrativa myndigheternas organisation och verksamhet.

I det underdåniga betänkandet är föreslaget, att regeringsrätten skall vara beslutför med fem ledamöter och med fyra, om alla fyra äro ense om slutet. En sådan regel skiljer sig från motsvarande bestämmelse om hofrätterna såtillvida, att i dessa domstolar fyra utgöra domfört antal äfven om blott tre äro ense, men den öfverensstämmer i allo med hvad i regeringsformen är stadgad om ringare mål i högsta domstolen.

*Beslut-
förhet.*

Mot femtalet såsom norm för regeringsrättens domförhet torde intet vara att erinra. Men om undantaget från regeln är i allo välgrundadt, synes kunna ifrågasättas. Jag åsyftar nu ej, huruvida, principiellt sedt, skäl må föreligga att i mål, om hvars afgörande ett visst mått af enighet råder inom domarkollegiet, åtnöjas med beslut af ledamöter till lägre antal än som eljest anses erforderligt för ett godt domslut. Detta har väl från betydande håll förnekats; men sådant undantag från regeln om domfört antal lärer så hafva ingått i det allmänna föreställnings-

sättet hos oss, att det torde kunna uppställas äfven med afseende å regeringsrätten. Undantaget lär emellertid få anses hvila på den betraktelse, att enighet mellan så många domare, som motsvara pluraliteten af det i normala fall beslutföra antalet, innebär garanti för en riktig pröfning. I öfverensstämmelse härmed torde stadgandet om domförhet kunna i allo blifva detsamma för regeringsrätten som för hofrätt. Den strängare undantagsbestämmelsen för högsta domstolen får anses bero därpå, att utaf dess ledamöter i allmänhet sju skola deltaga i målens afgörande.

Ferier.

Om, på sätt jag antagit, lösdrifvaremålen och målen om återkallelse af villkorligt medgifven frihet icke förläggas till regeringsrätten, torde dess arbete kunna afbrytas för två månader af sommaren. Vål kan det ej anses uteslutet, att ett mål af brådskande art kräver behandling under ferierna, exempelvis ett mål om riksdagsmannaval, när urtima riksdag är inkallad. Och regeringsrätten bör naturligtvis då sammanträda. Men dylika fall torde vara så sällsynta, att de knappast spela någon roll vid bedömandet af, huru regeringsrättens arbete må kunna ordnas.

Antal ledamöter.

Med hänsyn alltså därtill, att regeringsrättens verksamhet kan under en afsevärd del af sommaren ligga nere, samt till mängden af de fall, då enligt min mening regeringsrätten bör vara domför med fyra ledamöter, synes regeringsrätten tillsvidare kunna utgöras af blott sju regeringsråd. Af dessa skulle visserligen en, på grund af ledamotskap i lagrådet, icke alls vara att påräkna för arbetet inom regeringsrätten, men det återstående antalet synes dock vara tillfyllest äfven i betraktande af den suppleanttjänstgöring, som vid förfall måste ifrågakomma.

Organisation i öfrigt.

Hvad angår regeringsrättens organisation i öfrigt, hänvisar jag till det underdåniga betänkandet. Möjligheten att kunna till regeringsråd utnämna äfven icke lagfarna män torde vinna ökad värde, därest regeringsrättens behörighet sträckes utom den rena rättstillämpningens område.

Målens beredning och föredragning.

Äfven i fråga om målens beredning och föredragning åberopar jag hvad i betänkandet anföres. Dock må det tillåtas mig framhålla, att expeditionscheferna näppeligen kunna med sina öfriga göromål förena tjänstgöring hos regeringsrätten. Ofta torde det finnas lämpligt, att Konungen förordnar någon eller några af departementets yngre tjänstemän att, kanske för vissa slag af mål, vara föredragande i regeringsrätten; i något departement — exempelvis jordbruksdepartementet, om kammarkollegium upphör att vara mellaninstans i väg- och flottningsmål — kan

måhända en byråchef hafva till hufvudsaklig uppgift att handlägga de mål, som tillhöra regeringsrättens pröfning.

I Riksdagens underdåniga skrifvelse angående inrättande af en regeringsrätt begärdes tillika utredning af frågan om de förändringar i afseende å statsrådets och statsdepartementens organisation, hvilka i samband härmed funnes påkallade. — — — — —

*Ändringar
i statsrådets
och stats-
departe-
mentens
organisa-
tion.*

Det framhålles i det underdåniga betänkandet, att medan flerstädes i utlandet särskilda anordningar vidtagits för lösande af kompetenskonflikter mellan domstolarna, förvaltningsjurisdiktionen och administrationen, alla stadganden därom saknas i Sverige. Ett ordnande af konfliktjurisdiktionen hos oss syntes vara önskvärdt, och behovet däraf kunde anses ökad i stället för minskadt genom regeringsrättens upprättande.

*Konflikt-
jurisdiktion.*

Jag vill ej förneka, att frånvaron af föreskrifter i nu berörda hänseende utgör en brist i vår lagstiftning. Men i praktiken torde några afsevärda olägenheter häraf icke hafva försports; ej heller kan jag tro, att sådana skulle blifva mera att befara, sedan en regeringsrätt kommit till stånd. Och ehuruval, på sätt i betänkandet anmärkes, det ej lär möta några svårigheter, att åt en konfliktdomstol förläna en lämplig sammansättning, synes mig frågan om reglering af konfliktjurisdiktionen vara i andra afseenden rätt vanskelig och kräfva ingående pröfning. Med denna frågas behandling torde alltså kunna och böra tillsvidare anstå.

Jag öfvergår nu till att, i anslutning till det underdåniga betänkandet, ur redaktionell synpunkt behandla frågan om, hvilka grundlagsändringar böra i föreliggande ämnen vidtagas; — — — — —

*Speciell
motivering
till grund-
lagsändrin-
garna.*

Under hänvisning till hvad jag nu yttrat, anhåller jag att få för Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag ej mindre till ändring af rikets grundlagar än äfven till de särskilda författningar om högsta domstolen, regeringsrätten och lagrådet, hvartill regeringsformen skulle hänvisa, samt till lagar om ändring i förordningen angående allmänt kyrkomöte och i 1810 års förordningar beträffande äktenskapsskillnader och fideikommissier.

Den lag, hvilken åsyftar ändring i förordningen om äktenskapsskillnader, är såtillyvida af annan natur än de öfriga föreslagna lagarna, som det kunde ifrågasättas att genomföra berörda ändring oberoende af grundlagsreformen. Men jämväl denna lag synes mig, då den ju kommer att

verka till någon ökning af statsrådets arbete, äga det samband med grundlagsförslaget, att dess ikraftträdande bör förbindas med det slutliga antagandet af sistnämnda förslag.

Det är uppenbart, att inrättandet af en administrativ högsta domstol kommer att, såsom ock af det underdåniga betänkandet framgår, föranleda ändring äfven i andra än nu nämnda författningar. Förslag därtill torde dock ej behöfva nu framläggas.

Under min föregående framställning har jag haft upprepade anledningar påpeka, att den slutliga lydelsen af lagen om regeringsrätten måste i flera punkter bero af frågor, hvilka torde finna sin lösning innan lagen träder i kraft, men ännu ej äro i det skick att författningsförslag kunnat underställas Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Särskildt har jag erinrat om den ifrågasatta förändrade organisationen af kammarkollegium och kammarrätten och om det samband, som består mellan denna reform och förslaget om en regeringsrätt. Jag vill därför nu betona, att detta samband väl är af betydelse i fråga om enumerationen, men ej lärer kunna äga någon egentlig inverkan på öfriga delar af nyssnämnda lag och således i allt fall icke bör utgöra något som helst hinder för, att frågan om inrättandet af en administrativ högsta domstol redan nu förelägges Riksdagen till principiell lösning.»

Föredraganden uppläste nu förslag till

1:o) ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen;

2:o) lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar;

3:o) stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt;

4:o) lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

5:o) lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;

6:o) lag om ändrad lydelse af § 7 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863;

7:o) lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810; och

8:o) lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommissegendom kommer att iakttagas;

varande de under 2:o)—8:o) anmärkta förslag af den lydelse, bilagorna F—M vid detta protokoll utvisa.

Härefter hemställde föredraganden, att förstnämnda förslag måtte föreläggas Riksdagen till pröfning i grundlagsenlig ordning och att högsta domstolens yttrande öfver förslagen i öfrigt måtte genom utdrag af protokollet inhämtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall; och skulle till Riksdagen aflätas nådig proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Erik Ölander.

Bilaga A.

**Tabeller,
upptagande hos Kungl. Maj:t i statsrådet afgjorda
besvärsmål**

1899—1906.

Justitiedepartementet.

1899—1906.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Justitiekanslersämbetet.

<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>	<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>
1	skiljande från stadsfiskaltjänst (disciplinärmål).	2	beslut att ej vidtaga åtgärd i anledning af anmälan mot underordnad myndighet.

Hofrätt.

- 4 förordnande af vikarie för tjänstledig häradshöfding l. borgmästare (i ett fall utan sökt inskränkning i vikariens tjänstebefogenhet).
- 1 beviljande af tjänstledighet utan sökt rätt till återinträde.

Fångvårdsstyrelsen.

- 7 ersättning för fångforsling (Instruktionen för fänggevaldiger d. 21/12 1865; K. Br. d. 5/12 1887, d. 21/12 1888).
- 3 aflöningsförmåner.
- 2 afskedande af vaktbetjänt i anledning af otillbörligt förhållande (disciplinärmål).
- 3 befordran.

Kammarkollegium.

- 4 flyttning af tingsställe.
- 2 plats för tingshusbyggnad.
- 1 föreläggande för visst tingslags tingshusbyggnadsskyldige att inom viss tid hafva verkställt ombyggnad af tingshuset.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 1 föreläggande för tingshusbyggnads-skyldige att inom viss tid uppföra nytt tingshus, gemensamt användande under byggnadstiden för domsagans tre härader af det ena häradets tingshus.

Statskontoret.

- 2 aflöningsförmåner (dyrtidstillägg).

Kammarrätten.

- 26 anmärkningsmål (i 3 fall ansökan om eftergift, som ej medgafs).

Patent- och registreringsverket.

- 104 vägrad registrering af varumärken.

Konungens Befallningshafvande.

- 42 aflöningsförmåner eller rese- och traktamentsersättning [däribland mål om ersättning för tjänstgöring såsom tolk, för utförande å tjänstens vägnar af åtal, för handläggning af mål såsom särskild ordförande i häradsrätt, förtjänstgöring såsom sakkunnig ledamot af rådstufvurätt; godtgörelse för utgifven ersättning åt vittnen eller målsägare i brottmål, för af magistrat förskjutna vittnesersättningar, för utbetalda kostnader för fängstransport (i 6 fall medgafs ersättning, hvarpå klaganden ej hade rättsligt anspråk)].

- 1 val af rådman.

- 1 skiljande från stadstjänarebefattning (disciplinärmål).

- 2 fånges anspråk på arbetsförtjänst; fånges rätt att mottaga besök.

- 4 befordran (i ett fall förordnande såsom stadsfiskal).

- 1 anmälan af fänge dels att stadsfiskal och polisbetjante begått mened, dels att honom förvägrats boklån från fängelsets bibliotek m. m.

- 1 utländsk lösdrifvares hemsändande.

- 1 tingshus' upplåtande till offentlig förrättning.

Regeringsrätten.**Statsrådet.***Antal
mål.**Målens beskaffenhet.**Antal
mål.**Målens beskaffenhet.**Magistrat.*

- 2 uppgifven felaktighet vid borgmästarval.

Tvångsuppföstringsanstalts styrelse.

- 1 aflöningsförmåner.

Nedre Justitierevisionen.

- 1 befordringsmål (förordnande).

Landtförsvarsdepartementet.**L.**

1899—1906.

Arméförvaltningen.

46	aflöningsförmåner eller rese- och traktamentsersättning (Aflöningsreglementet, K. K. ang. dyrtidstillägg m. m.).	2	befordran.
4	anmärkningsmål.	2	ersättning på grund af aftal (1 mål ang. godtgörelse på grund af uteblifven leverans hänvisadt till skiljemän).
1	portionersättning åt värnpliktig under permission.	1	kasserande af leverans.
1	ersättning till länsveterinär för besiktning af rusthållshästar (Taxa för veterinärs tjänsteförättningar d. ¹⁹ / ₁₀ 1888).	1	utbekommande af visst, klaganden af besiktningskommissionen tillerkändt belopp såsom ersättning för skada å till truppförband utlegda hästar.
1	ersättning för sjukhusvård åt värnpliktig (Tjänstgöringsregl. för armén, Del. I, Kap. VI).		
4	rust- och rothållare ålagda böter för uraktlåtenhet att afhämta de nummerhästar, hvilka af vederbörande kommission för utackordering blifvit klagandena tilldelade (besluten undanröjda såsom olagliga).		

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Kammarrätten.

- 255 anmärkningsmål.
 1 restitution af för rusthåll erlagd
 vakansafgift.
 1 aflöningsförmåner (Kammarrätten
 förklarade sig obehörig).

Kammarkollegium.

- 3 åborätt till soldattorp å kronoall-
 männing.
 1 flyttning af soldattorp.

Konungens Befallningshafvande.

- 232 böter för försummad mönstring,
 uteblifvande från inskrifnings-
 förrättning, försummad adress-
 anmälan m. m. (Värnpliktslagen
 d. $\frac{5}{6}$ 1885, d. $\frac{12}{6}$ 1901, Inskrif-
 ningsförrättningen d. $\frac{22}{12}$ 1892,
 d. $\frac{5}{12}$ 1901; Lag ang. mönstring
 af hästar och fordon förutrönande
 af härens krigsberedskap d. $\frac{11}{6}$
 1900).
 12 böter för vanvård af nummerhäst
 (K. F. d. $\frac{2}{9}$ 1783, K. F. d. $\frac{9}{3}$
 1694, K. Res. d. $\frac{9}{8}$ 1727, § 32,
 K. Res. d. $\frac{16}{10}$ 1723, § 19; K. Br.
 d. $\frac{23}{6}$ 1806, Tjänstgöringsregl.
 för armén, Del III, Kap. III,
 § 6).
 56 rust- och rotehållares rättigheter
 och skyldigheter.
 1 restitution af erlagd rotevakans-
 afgift (K. K. d. $\frac{29}{11}$ 1901 ang.
 indelningsverkets upphörande).
 5 rese- och traktamentsersättning.
 6 disposition af roteringskassa (In-
 struktionen för förvaltningen af
 1 yrkande om ansvar och ersättning
 för värnpliktigs hämtande till
 vapenöfning (hänvisadt till ju-
 stitiekanslern).
 1 ifrågasatt förpliktande för häst-
 uttagningsnämnd att uppgöra ny
 förteckning öfver hästägare, hvil-
 ka det åläge att lämna hästar
 för krigsmaktens ställande på
 krigsfot (afvisadt, rätt till besvär
 ej medgifven).
 1 ersättning för skador å till trupp-
 förband utlegda hästar.
 1 öfverflyttande af förvaltningen af
 Västmanlandsregementesknekte-
 legomedelskassa till K. B. i länet
 (K. Br. d. $\frac{12}{6}$ 1905).
 1 befrielse från inkvarteringsskyl-
 dighet.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- uddemantalskassorna i Gäfleborgs län d. $\frac{7}{8}$ 1855), jfr. sid. 76.
- 1 ansvar å uteblifven ledamot i inskrifningsrevision (K. F. d. $\frac{16}{7}$ 1886).

Direktionen öfver arméns pensionskassa.

- 3 skyldighet att erlagga pensionsavgift [Regl. för arméns pensionskassa d. $\frac{26}{2}$ 1904, för arméns änke- och pupillkassa].
- 1 rätt till pension.
- 1 återbärande af viss del utaf upp-
buren fyllnadspension.

Vissa militära myndigheter.

- 8 rekrytering (föreläggande att anskaffa antaglig rekryt, fällande till vite för underlåtenhet häraf), [K. K. ang. generalmönstringarna vid arméns regementen och kårer d. $\frac{1}{4}$ 1887; K. Br. d. $\frac{14}{8}$ 1684 (2 st.), d. $\frac{16}{6}$ 1692; rotekontrakten].
- 1 ersättning för en störtad nummerhäst [öfverlämnadt till Arméförvaltningen (Arméförvaltningens Kung. d. $\frac{14}{7}$ 1885, d. $\frac{28}{12}$ 1888, d. $\frac{3}{7}$ 1891 och d. $\frac{21}{11}$ 1899)].
- 2 remontering (anmärkning mot för rusthåll inköpt remont).
- 1 underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa (K. Br. d. $\frac{6}{5}$ 1881 och Arméförvaltningens Kung. d. $\frac{14}{6}$ 1881 ang. förändring i bestämmelserna om underhåll från kassan).
- 1 pensionsavgift.
- 3 befordran.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>	<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>
18	indelt soldats rätt till afsked (K. d. $\frac{1}{4}$ 1887, K. K. d. $\frac{2}{12}$ 1905).		
1	yrkande af icke vapenföra, hemförlofvade värnpliktige att utbekomma penningbidrag (öfverlämnadt till armeförvaltningen).		
1	ordningen i arrest (Tjänstgörings-regl. för armén, Del I, Kap. X).		

Andra.

- 1 felaktighet vid val af ledamot i
direktion öfver knektelegomedels-
kassa.

S.

Sjöförsvarsdepartementet.

1899—1906.

Marinförvaltningen.

18 aföningsförmåner (i ett fall beviljadesinkvarteringsbidragutöfver gällande föreskrifter, i ett fall tillika ansökan om gratifikation eller löneförbättring). 5 rese- och traktamentsersättning. 2 skyldighet att erlægga eller sättet för beräknande af retroaktiv gratialafgift till flottans pensionskassa. 1 rätt för f. d. sjöman att utbekomma å sparbänk inestående af löningsmedel (Regl. för flottan). 1 marinförvaltningens åtgärd att till protokollet anteckna sitt ogillande af från officer inkommen rapport.	2 befordran.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Lotsstyrelsen.

3 aflöningsförmåner. 1 beslut om partiell återbäring af lotsafgift (hänvisadt till domstol). 1 beräkning af ränta å retroaktiv gratialafgift till flottans pensionskassa.	6 befordran (i ett fall vägran att antaga extra lots till ordinarie på grund af klent färgsinne). 3 tillstånd till utförande af kajbyggnad i Ångermanälven, anläggande eller användande af brygga. 1 ang. skenet från två fiskefyrar. 1 villkor för användande af lotsplats tilldelade lotskuttrar. (Tjänstgöringsregl. för lotsverket d. 15/2 1881; K. F. ang. lotsverket d. 15/2 1881).

Kammarkollegium.

- 1 roteringsskyldighet.
- 1 ersättning åt ägare af lotshemman för lotsningsprestationer utöfver värdet af lotshemmansfriheterna (K. F. d. 9/7 1862 ang. lotshemman m. m.)
- 1 löneförmåner åt lots från lotshemman (K. F. d. 9/7 1862; Tjänstgöringsregl. för lotsverket).

Kammarrätten.

- 22 anmärkningsmål (i 4 fall eftergift, i 2 ansökan därom afslagen).

Generaltullstyrelsen.

3 skeppsmätning (rätta dräktigheten, skyldighet till ommätning).	1 ersättning för obehörigt förfarande vid mätning (hänvisadt till domstol).

Konungens Befallningshafvande.

- 75 värnpliktsböter (i 8 fall var med besvären förenad ansökan om befrielse från fredsöfning).

Regeringsrätten.

Statsrådet.

<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>	<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>
8	syn å rotetorp.		
1	rätt för innehafvaren af båtsmans- torp till byggnadsvirke och ved- brand.		
3	vakanssättning.		
1	restitution af vakansafgifter (öfver- lämnadt till Kammarrätten).		
1	disposition af roteringskassa (In- struktionen för uddemantalskas- sorna i Gäfleborgs län d. 7/8 1855), jfr sid. 73.		
1	understöd åt värnpliktig för extra tjänstgöring utöfver lagstadgad tjänstgöringstid (återförvisadt).		

Direktionen för K. flottans pensionskassa.

- 11 pensionsrätt (K. K. d. 2/12 1904;
Regl. för pensionering af flottans
gemenskap d. 31/10 1879).
5 pensionsafgift.
1 skyldighet att ingå såsom delägare
i kassan.

Direktion för navigationsskola.

- 1 aflöningsförmåner.

C.

Civildepartementet.

1899—1906.

Generalpoststyrelsen.

2 aflöningsförmåner.	19 befordran, tillsättning af tjänst.
9 disciplinärätgård (i ett fall åter-
kallelse af förordnande för viss
tid).	1 pröfning af entreprenadanbud.
1 reseersättning.	1 tillstånd att efter uppnådd pen-
sionsålder kvarstå i tjänsten.
1 återbekommande af böter för kors-
bandsmissbruk.	1 skyldighet att under tjänstledighet
afstå viss del af lönen.

Regeringsrätten.

Antal
mål. Målens beskaffenhet.

- 2 aflöningsförmåner.
- 1 disciplinärmål.

Statsrådet.

- Antal
mål. Målens beskaffenhet.
- 2 uteslutande ur tidningsregistret, intagande i tidningstaxan och befordran såsom tidningskorsband (K. F. d. ²⁷/₆ 1904).
 - 1 rätt att utbekomma postförsändelser med viss ofullständig adress.

Telegrafstyrelsen.

- 5 befordran.
- 1 sökt utsträckning af tjänstgöringstiden vid telefonstation.
- 1 inregistrering af telegramadress (Regl. för telegrambefordringen i riket d. ⁸/₄ 1904, § 11).

Järnvägsstyrelsen.

- 7 aflöningsförmåner.
- 16 disciplinärmål (däraf 2 ang. afsättning).
- 1 restitution af biljettlösen.
- 1 afsked med pension (i förtid).
- 21 befordran (i ett fall tolkning af aftal om viss personals övertagande vid inköp af enskild järnväg).
- 2 pröfning af leveransanbud.
- 1 aflöningsförmåner (ej hos Järnvägsstyrelsen påyrkats någon rätt, endast gjorts framställning om visst medgifvande för framtiden).
- 1 tillstånd att försälja vissa biljetter för statsbanorna.
- 1 giltighetsområde för länsmans fri-biljett å statens järnvägar (tolkning af K. Br.).

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

- 1 rätt för enskild järnväg att anordna ny hållplats (därjämte ansökan).
- 1 tågastighet vid passerandet af en växel.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Medicinalstyrelsen.

17	rese- och traktamentsersättning o. d.	19	befordran.
2	ersättning för utförande af eller biträde vid rättsmedicinsk obduktion (K. Stadg. d. ²⁹ / ₁ 1886, §§ 4, 13).	1	entledigande af t. v. förordnad lasarettssyssloman.
1	ersättning för biträde vid värdering i anledning af jordbyte (§ 5 i K. K. ang. nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar m. m. d. ³⁰ / ₁₂ 1863).	1	fråga huruvida brunnsläkare skulle för viss plats förordnas.
1	förbud att t. v. utöfva barnmorskeyrket (Regl. för barnmorskor ²⁸ / ₁₁ 1856, § 9).	1	vägrad fastställelse af utaf stadsfullmäktige antagen instruktion för stadsläkare.
2	lasarettsläkare meddeladt förståndigande, debitering af medicin (disciplinärmål).	3	pröfning af leverans l. entreprenad-anbud.
1	ersättning för kreatur, som nedslaktats på grund af smittosam sjukdom (K. K. d. ¹⁵ / ₁₀ 1897, K. F. d. ²³ / ₉ 1887), jfr sid. 83, 98, 102.	1	rätt till inledande af vatten från hospitals vattenledning i enskild byggnad.
1	ifrågasatt rätt till pension för sjuk-sköterska.	1	beräkning af semestertid (får under ett år icke använd semester tillgodoräknas under det följande?).
		1	anmälan mot läkare för utfärdande af intyg att klaganden vore sinnessjuk.
		1	tjänsteårsberäkning för extra provinsialläkare (fråga huruvida för läkare antagen arfvodestaxa, stridande mot Läkartaxan d. ³¹ / ₁₀ 1890, utgjorde hinder för tjänsteårsberäkning).

Riksförsäkringsanstalten.

1	inträde såsom delägare i barnmorskornas pensionsanstalt (Reglem. d. ³¹ / ₁₂ 1904).	4	befordran.
		4	utbetalning af lifränta, ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete (Lag d. ⁵ / ₇ 1901).

Försäkringsinspektionen.

1	befordran.
1	lifförsäkringsbolags redovisning af försäkringsfond (§§ 120—125 af Lag om försäkringsrörelse d. ²⁴ / ₇ 1903).
1	skyldighet för brandstodsförening att vara underkastad bestäm-

Regeringsrätten.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

melserna i Lag om försäkringsrörelse d. ²⁴/₇ 1903 (besvären återkallade).

- 1 vidtagande af vissa åtgärder i afseende å lifförsäkringsbolags räkenskaper och förvaltning.

Kammarrätten.

- 110 anmärkningsmål (i 28 beviljades eftergift).
 2 afskrifning af en postverkets fordran.
 2 debitering af utskylder (Bev.:F. O., kommunallagarna)-
 1 debitering af grundskatt för ett boställe.

Statskontoret.

- 5 aflöningsförmåner (inkl. dyrtidstillägg).
 2 reseersättning o. d.

Kammarkollegium.

- 76 vägmål (om egenskapen af allmän väg, anläggning eller omläggning af väg, vägdelning, inkomst- och utgiftsstat för vägkassa, statsbidrag, vägskatt, grindmål ¹/₁ 1899 — ³¹/₃ 1900) jfr sid. 83, 98, 101.
 9 flottningsmål (K. F. d. ³¹/₁₂ 1880) jfr sid. 82, 98 f., 101.
 3 inrättande af allmän farled; förbud mot eller stadgande af villkor för begagnande vintertiden af dylik; åtgärder till förbättrande af viss allmän farled (K. F. d. ³¹/₁₂ 1880).
 1 inrättande af skjutsstation (K. Stadg. d. ³¹/₆ 1878).
 2 fastställelse af afsöndring (Lag d. ²⁷/₆ 1896).
 2 förordnande af fjärdingsman, bestridande af fjärdingsmannabefattning (Lag. d. ²⁹/₉ 1899).

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Kommerskollegium.

1 dyrtidstillägg.
1 ändring af fartygs namn.
1 utmålsläggning (hänvisadt till domstol). | 1 rätt till erhållande af styrmans-
bref (K. F. d. ²² / ₁₁ 1878). |
|---|--|

Patent- och Registreringsverket.

38 vägradt patent.
2 registrering af aktiebolag.
1 , , järnvägsaktiebolag.	1 befordran.

Landtmäteristyrelsen (1899—³¹/₃ 1900).

1 befordran.

Domänstyrelsen.

1 länsmans rätt till boställes virkes-
afkastning (K. F. d. ²⁶ / ₁ 1894,
§§ 20, 26). |
|--|

Landsting.

2 rätt till afsägelse af uppdrag att
vara ledamot af lasarettsdirektion,
val af ledamot i dylik direktion
(Lasarettssstadg. d. ¹⁸ / ₁₀ 1901).
2 beslut om anslag (fråga huruvida
landstinget öfverskridit sin befo-
genhet).
2 tecknande af aktier i järnvägs-
aktiebolag (fråga om landstingets
befogenhet och om beslutet fattats
med erforderlig majoritet).
1 länslasarets förändring till sjuk-
stuga. |
|---|

Direktion för pensionsinrättning.

2 rätt till pension, afkortning af
pension. |
|--|

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Konungens Befallningshafvande.

431 kommunala besvärsmål (inkl. val). 216 byggnadsmål [äfven mål, i hvilka meddelats eller vägrats tillstånd till visst byggnadsföretag eller ock gifvits föreläggande (vid vite) att vidtaga eller borttaga viss anordning eller förbud mot fortsättning af visst byggnadsarbete; jämväl inräknade 1 mål om förfarande vid tomtmätning samt 12 mål om skyldighet att stensätta gata, för samhälle att utlägga gata, skyldighet att bekosta gatuläggning, gaturenhållning eller gatuunderhåll, befogenhet för magistrat att meddela föreskrifter rörande omläggning af gata, skyldighet för enskild att utlägga trottoar till viss bredd, att utlägga trottoar och rännen utanför tomt] (Byggnadsstadgan; vederbörande byggnadsordning). 4 skyldighet att fullgöra vid brandsyn meddelade föreskrifter, viss inrättnings förklarande för eldfarlig (2). 53 förbud eller tillåtelse enligt Hälsovårdsstadgan. 12 förelägganden enligt hälsovårdsstadgan (t. ex. att utrymma bostadslägenhet, anordna skilda ledningar från afloppsrör och vattenklosetter, tömma och rengöra drankgraf, vidtaga vissa anordningar inom slaktbod, borttaga vissa anordningar invid bageri, vidtaga åtgärder till förekommande af vattendrags förorenande genom spillvatten eller af andra sanitära olägenheter, att inrätta flera afträden i gård, föreläggande	40 befordran, förordnande, tillsättning af tjänst. 79 fastställelse å menighets beslut o. dyl. [ordningsstadgar, särskilda hälsovårdsstadgar, byggnadsordning, brandordning, tomtindelning, tomtreglering, matvarustadga, lappbyordning, reglemente för drätselkammare, sökt fastställelse å indelning af sockenvägar (afvisadt), villkor för järnvägs spårs nedläggande i gata, renhållningsstadga, hamnordning, reglemente för auktionskammare, stadga för elektriska ledningar, reglemente för tingshusnämnd, reglemente för erhållande af vatten från stads vattenverk, bestämmelser rörande trikinundersökning, taxa å afgifter för plats till salustånd, sökt vitesförbud mot försäljning af kramsfågel, pensionering af tjänsteman, underhåll af bro, regleringsplan (i flera fall äfven kommunala besvärsmål).] 28 tillämpning å visst område af ordningsstadgan för rikets städer eller därmed jämförlig stadga (tillika underställning). 123 koncession l. (vites)förbud, meddelande af ordningsföreskrifter o. dyl. (t. ex. beviljande af torgdag, rätt till utskänkning, förbud mot malt-drycksförsäljning, förbud mot skjutning, tillstånd till lotteri, anläggning af bergbana, pantläneri, stenfiske i Öresund, sillfiske med not, upplag af eller handel med sprängämnen eller eldfarliga oljor, fridlysning af visst område, utförande af mu-

Regeringsrätten.

<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>
	för kommun att skaffa lokal för vård af difterisjuka personer).
49	debitering eller utmätning af utskylder, restitution af kommunalutskylder.
31	rese- och traktamentsersättning.
14	disciplinärmål.
22	aflöningsförmåner (däraf i tre fall ersättning för extra förrättning; ersättning för upprättande af vägtalslängd; ersättning såsom ledamot i särskild nämnd enligt Lag d. ²⁴ / ₅ 1895 ang. anskaffande af hästar och fordon för krigsmaktens behof; 1 mål ang. skyldighet för stad att lämna bostad eller hushyra åt viss lärare hänvisadt till domstol).
7	ersättning till kronofogdar och länsmän för telefonafgifter (K. K. d. ¹⁷ / ₅ 1904 ang. ersättning åt kronofogdar och länsmän för vissa utgifter äfvensom för telefonafgifter).
2	flottningsmål (1899). Jfr sid. 79, 98, 101.
11	sökt handräckning för försörjningspliktigs inställande eller hemförskaflande, för utbekommande af böter (laga förfall), till verkställighet af stadsfullmäktiges beslut rörande arbetsinrättning, för en persons inställande å arbetsinrättning.
7	införande i handels- eller föreningsregistret.
7	statsbidrag till vägundersökningar (3), till sjukkassa (4).
4	skyldighet till vaccinering (Regl. för skyddskoppymningen i riket d. ²⁹ / ₉ 1853).
2	restitution af böter.
1	afvittring (besvären återkallade). Jfr sid. 102.

Statsrådet.

<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>
	sik å vinstugor l. gårdar i stad, cirkusföreställning, fastställelse af föreningsstadgar, förbud för ångfartyg att anlöpa vissa brygor, elektriska anläggningar, asfaltkokning, flyttning af droskstation, positivspelning, ångbåstrafik vintertiden, biljard, sprängning, väganordning eller säkerhetsanordningar vid järnvägsstation, vitesförbud för ölutkörare, tillstånd att upplåta lokal för danstillställningar, förbud mot danstillställning, tillåtelse till skjutbana, platsanskaffningsbyrå, tiden för öppenhallande af serveringslokal, vitesförbud mot kvarstannande å utskänkningslokal, tillåtelse att idka byggnadsverksamhet, att afstänga enskild bro, att vara automobilförare, att med automobil befara vissa vägar eller frakta varor å allmän landsväg, upplag af trävaror å tomt, tillstånd för lappman att inflytta till viss by med sina renar, förbud att intaga tillfällig försäljningsplats å torg i stad, rätt för utvandraragent att använda viss person som ombud, sökt tillstånd för järnväg att omlägga en väg (bifall skulle i detta fall vålla ändring i stadsplan), sökt förbud mot fortsättande af gatuarbete, af K. B. meddelade föreskrifter i anledning af utbruten epidemisk sjukdom; rör. ordningen å utskänkningsställe i stad m. fl. orter).
2	disposition af stadsjord, jordbyte mellan stad och enskild person.
13	skyldighet till tjänstgöring eller åtgärds vidtagande för magistrat, kronofogde, länsman, härads-

Regeringsrätten.

<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>
1	ersättning för kreatur, nedslaktadt i anledning af smittosam sjukdom (K. F. d. ¹⁵ / ₁₀ 1897, K. F. d. ²³ / ₉ 1887, Art. III) jfr sid. 78, 98, 102.
4	skyldighet för kommun att omhändertaga sinnessjuk person, skyldighet att intagas å fattigård.
11	vägmål (däraf 2 öfverlämnade till Kam.koll., 2 ang. ändring i plan för allmän väg.) Jfr sid. 79, 98, 101.
2	skyldighet för viss person att ersätta utfördt väglagningsarbete (B. B. 25. 8 o. 11).
1	återbäring af provision för debitering, indrifning och redovisning af brandstodsmedel (K. K. d. ²² / ₁₀ 1886, § 6).
1	klagan af medellös person öfver honom debiterade kostnader för delgifvande af stämning.
1	val af ombudsman hos brandstodsbolag (afvisadt).

Statsrådet.

<i>Antal mål.</i>	<i>Målens beskaffenhet.</i>
	skrifvare, fjärdingsman, kommunalstämмоordförande, klockare, hamnstyrelse, skyldighet att debitera och uppbära vissa brandstodsafgifter.
1	ifrågasatt utfärdande af föreskrifter om ersättning i visst fall åt utöfvare af fältskärsyrket å viss ort.
1	beloppet af uppbördssäkerhet.
1	utskrifning från sinnessjukanstalt.
1	föreläggande att från hamn bortskaffa ett skeppsvrak (Landsh.-instr.).
9	godkännande af offentlig samlingslokal, antal platser i dylik, förbud mot teaters upplåtande för allmänheten (Ö.St.-Åmb:s Kung. d. ²⁹ / ₅ 1888).
2	byggnadsnämnds befogenhet att besluta anmälan till åtal eller genom allmän åklagare anhängiggöra talan om borttagande af viss inredning.
1	återbekommande af vittneslön m. m. (enligt hofrätts beslut skulle statsverket vidkännas kostnaderna för vittnesersättningarna. K. B. tillerkände klaganden endast visst, hos K. B. deponeradt belopp).
2	sökt åläggande att åtala viss person, anställande af åtal mot tjänsteman.
5	ordningen för fiske.
1	sökt inställande af laga skifte (på grund af förment felaktighet).
1	landtmätarens skiljande från förordnande på grund af jäf.
2	häktads (häktads konkursbos) rätt att utfå penningar, tagna i förvar vid häktningen.
7	vägran af K. B., polismyndighet, drätselkammare, kommunalstämмоordförande, revisor för gransk-

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- ning af kommunalstämmas räkenskaper eller kommitté för afgifvande af förslag ang. reglering af municipalsamhälle att tillhandahålla vissa handlingar.
- 2 anbringande af grindar vid korsning mellan järnväg och väg, borttagande af landsvägsgrindar vid korsning med järnväg (och ersättande med grindar utan bevakning).
- 1 införande i länskungörelser af cirkulär från bergmästare.
- 1 bostadsförhållandena i viss stad (målet desert; K.B:s öfverklagade resolution och de af K. B. i målet pröfvade handlingar ej bilagda besvärsskriften).
- 1 behörighet att meddela förordnande för af köpings kommunalnämnd såsom polisbetjante anställda personer.
- 1 af drätselkammare enskild person lämnadt tillstånd att å stadens torg för viss tid uppföra en barrack.
- 1 förståndigande att till Ö.St.-Ämb. redovisa vissa penningmedel (§143 Utsökningslagen).
- 1 skyldighet att anhängiggöra talan om expropriation för en järnvägsanläggning (§ 24 i K. F. d. ²⁴/₄ 1866).
- 1 framställning af trafikanter vid enskild järnväg om upphäfvande af en utaf järnvägens trafikchef utfärdad tjänsteorder.
- 1 magistrats beslut att konstitutiorial (ej fullmakt) skulle å viss befattning utfärdas.
- 1 giltigheten af träffad förlikning i jordatvist.
- 2 åläggande för järnvägsaktiebolag att vidtaga åtgärder till skyd-

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- dande af älfs stränder vid färjställe; anläggande af en järnvägsbro öfver Göta älf.
- 1 sökt föreläggande för järnväg att vidtaga åtgärder till förekommande af hinder i trafiken å väg- och gatuöfvergång invid bangård (K. B. ansåg sig obehörig).
- 1 utseende af skiljoman i tvist om brandskadeersättning (återförvisadt för meddelande af ny besvärshänvisning).
- 10 mål hänvisade till domstol, resp. afvisade.

Finansdepartementet.

F.

1899—1906.

Generalpoststyrelsen (1899).

- 1 förening af tjänster.

Telegrafstyrelsen (1899).

- 1 befordran.

Kammarkollegium.

- 28 åborätt [tillvaro af åborätt, tvist mellan enskilda om åborätt, påstående om åboledighet, antagande af åbo å kronony bygge; 2 mål hänvisade till domstol (K. Förkl. d. 7/7 1752; K. Br. d. 24/10 1782; K. Br. d. 5/2 1808; Kam. koll. Kung. d. 29/2 1808)]. Jfr sid. 89, 97.
- 1 befordran (förordnande).

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 31 skatteomföring af kronony bygge
(K. Br. d. $\frac{6}{5}$ 1817 m. fl.).
- 6 skatteköp (K. K. d. $\frac{15}{12}$ 1848;
K. Cirk. d. $\frac{19}{8}$ 1870).
- 19 jordeboksmål.
- 2 fastställelse af markegångspris.
- 1 restitution af penningafrad (fråga
huruvida viss afgäld utgör grund-
skatt eller arrende).
- 1 fördelning till återbetalning af lån
ur odlingslånefonden (återför-
visadt till K. B.). (K. Br. d.
 $\frac{27}{5}$ 1898.)
- 1 fråga om vissa lägenheters jord-
natur.
- 1 skyldighet att till statsverket ut-
göra ränta och lösen för krono-
tionde af vissa delar af förut-
varande hospitalshemman.
- 1 inlösen för statsverkets räkning
af kronotionde.
- 1 ersättning af statsmedel för utbe-
tald frälseränta af vissa hem-
mansdelar (K. K. d. $\frac{3}{2}$ 1888).
- 1 skattläggning af lägenheter å
grufskog (K. Br. d. $\frac{19}{3}$ 1828).

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Statskontoret.

1 anmärkningsprovision å stämpel-
medel.	1 befordran.
1 aktoratsprovision i balansmål.	2 pröfning af säkerhet för lån ur
manufaktur förlagsfonden.
1 utbekommande af begravnings-
hjälp.	1 utbetalning mot viss säkerhet af
lån från fonden för rederinärin-
gens befrämjande.
1 restitution af för mycket erlagd
stämpelafgift.	

Kommerskollegium.

5 grufmål (vägrad mutsedel; mut-
sedel å sönad grufva; utmåls-
läggning).	3 befordringsmål (inkl. förordnande).
2 registrering af fartyg, förändring
af fartygs namn (K. F. d. $\frac{27}{11}$
1891).	3 flyttning af marknad (Landshöfd.-
instr. § 31 mom. 10; K. Br. d. $\frac{7}{6}$
1841 och Kommerskoll. Kung. d.
$\frac{28}{6}$ s. å.; K. Br. d. $\frac{11}{6}$ 1788).
	4 hvilostånd och villkoren därför.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 1 af bergmästare föreskrifven åtgärd
betr. ordningen för grufdrift.

Kammarrätten.

- 2009 beskattningsmål.
25 taxering till afgift för brännvins-
försäljning.
61 mantalskrifningsmål.
35 anmärkningsmål.
6 afkortnings- eller afskrifningsmål.
5 restitution af erlagdt skattebelopp
(3, däraf 2 ang. för mycket er-
lagd grundskatt), stämpelafgift
eller penningafrad.
1 debitering af annuitet å ett od-
lingslån.
1 stämpelförsäljare debiterad ränta
å icke i laga tid redovisade
stämpelmedel.
1 aktoratsarfvode.
4 mål, hänvisade till domstol eller
af Kammarrätten rätteligen af-
visade.

Generaltullstyrelsen.

<p>118 tullbehandling.
42 vägrad restitution af tull vid åter-
utförsel eller vägrad tullfri åter-
införsel, återbetalning af tull.
1 restitution af böter enligt tull-
stadgan.
1 aflöningsförmåner.</p> | <p>6 befodringsmål (inkl. förordnande).
1 förstärkt tullbevakning vid på kla-
gandens bekostnad anordnad tull-
station.
1 tillstånd för fartyg att från utrikes
ort direkt ingå till viss lastage-
plats.
1 abandonnerande för tullen af ska-
dadtt nederlagsgods.
2 utbekommande af auktionsmedel
för bärgadt gods, ersättning för
varor, sålda å tullauktion.
1 ersättning för gods, som genom
tullbetjänings förvällande för-
farits.
1 utländsk konsuls klagan öfver att
tulluppsyningsman i hans ställe
utfärdat sundhetspass.</p> |
|---|---|

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Patent- och Registreringsverket.

- 195 vägradt patent.
 5 ansökan om patent förklarad förfallen.
 1 förlängning af tiden för uppfinnings bringande till verkställighet inom riket.
 12. registrering af aktiebolag l. upp- gift ang. aktiebolag.
 4 registrering af mönster och modeller.

Domänstyrelsen (1899).

- 5 reseersättning.
 1 kronoarrendators anspråk på ersättning för minskad virkesafkastning (hänvisadt till domstol).

Konungens Befallningshafvande.

- 2 fördelning af brännvinsmedel.
 2 restitution af tillverkningskatt för brännvin, som exporteras (K. K. d. 8/12 1882).
 8 arfvode till kontrollör vid maltkrossning (K. F. d. 17/6 1903 § 9 mom. 5, §§ 14, 15, 25), vid denaturering af brännvin (K. F. d. 10/10 1890, § 14 i lydelse enligt K. K. d. 5/6 1899), godtgörelse till tillsyningsman vid brännvinsnederlag för på nederlaget upplagd brännvinskvantitet (K. Stadg. d. 23/9 1887), restitution af kontrollkostnader, fråga huruvida brännvinskontrollörs arfvode tillkomme hans konkursbo (hänvisadt till domstol).
 26 registrering af förening för ekonomisk verksamhet, handelsanmälan.
 262 försäljning af spirituos, vin och maltdrycker (tillstånd till dylik försäljning, antagande af anbud å brännvinsförsäljning, inrättande eller öfverlåtande af försäljningsrättighet, inskränkning eller utsträckning i tiden för utöfning af försäljningsrättighet, förbud mot utöfning af försäljningsrättighet, ordnande af utskänkingsrörelse i stad, öfverflyttning af utskänkning till annan lokal, fördelning af gemensam rätt till minuthandel och utskänkning, ifrågasatt privilegium å brännvinsförsäljningsrätt; vägrad ansvarsfrihet för styrelse för spritbolag, anmärkning mot spritbolags förvaltning, åläggande för styrelse för dylikt bolag att redovisa visst af sty-

Regeringsrätten.

Antal mål.	Målens beskaffenhet.
2	aflöningsförmåner, däraf ett mål ang. skyldighet för stadskassör att återbära af honom innehållen ersättning för provision å brännvinsförsäljningsmedel (hänvisadt till domstol).
13	rese- och traktamentsersättning.
9	val af ledamöter i bevillningsberedning eller taxeringsnämnd, af ombud för markegångssättning, af sjömanshusdirektion, af ledamöter i styrelsen för sparbank och funktionärer inom styrelsen.
7	restitution af konsulatafgifter, af afgift för rätt att i Sverige idka handel.
2	taxering och utmätning för oguldna kommunalutskylder, båtsmäns debitering.
1	stämpelbeläggning å tillståndsbevis.
1	åborätt till krononybygge. Jfr sid. 85, 97.
1	allmänningsdeläggares beslut rörande förvaltningen af allmänningen (klaganden förmenade beslutet vara olagligen tillkommet och kränka hans enskilda rätt).

Statsrådet.

Antal mål.	Målens beskaffenhet.
	relsen såsom arfvode uttaget be- lopp).
1	tillstånd att sälja denaturerad brännvin.
1	tillståndsbevis för maltkrossning och tillverkning af maldrycker.
1	förordnande af kontrollörer vid maldryckstillverkning.
12	tillstånd till gårdfarihandel (6), pantlånerirörelse (5), verksamhet såsom kommissionär för anställ- ning åt sjöfolk.
1	sökt ändring af firma för folkbank och förklarande att sparbanks- lagen vore ådensamma tillämplig.
31	sparbanksmål [fastställelse af reg- lemente för sparbank, disposition af öfverskottsmedel eller reserv- fond, anmärkning mot sparbanks förvaltning, sparbankskontors flyttning, beviljande af pension åt tjänsteman (2)]. (Lag. d. ²⁹ /7 1892, §§ 3, 15, 21).
4	fastställelse af stadgar för förening och dess understödsfond, regle- mente för kassa, ändring af stad- gar för lotteri.
2	behörighet att föra befäl å passa- gerareångfartyg, återkallelse af meddeladt tillstånd att å dylikt fartyg föra befäl (K. F. d. ²² /11 1878 i lydelse enligt K. F. d. ⁶ /8 1880 samt K. K. d. ²⁰ /1 1882 och d. ⁷ /11 1890).
2	indelning i bevillningsberednings- distrikt.
1	framställning om entledigande af ordförande i bevillningsbered- ning.
1	rätt för änka att taga del af hennes afidne mans själfdeklaration.
1	återställande af borgen för stäm- peluppbörd.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 2 flyttning af marknad, ändrad benämning å marknad (hänvisade till Kommerskoll.).
- 2 utsyning af skog å f. d. bergsallmänning (1899).
- 1 föreskrifter af inspektör öfver elektrisk anläggning (fråga huruvida rätt till besvär öfver beslutet vore medgifven).
- 1 utseende af skiljoman.
- 1 sökt tillstånd att bibehålla nyttjanderätten till en lägenhet under indraget boställe.
- 1 utbekommande af viss del af köpeskilling för exekutivt försåld fastighet.
- 1 vägran att mot lösen utlämna utdrag af protokoll från utskänningsaktiebolags sammanträde.
- 4 utbekommande af jordägares andel i hviloståndsavgift (2 mål, hvaraf 1 hänvisadt till domstol), rätt att i stället för fullgörande af arbetskyldighet erlägga avgift för utmål; återbekommande af enligt § 41 Grufvestadgan erlagda avgifter för vissa grufvor (beroende af tvist vid domstol).
- 1 kronoarrendators anspråk att lyfta expropriationsmedel.
- 1 förbud mot ändring af å kommunalstämma beslutad sträckning af väg.
- 1 klagan öfver magistrats beslut att utlysa extra bolagsstämma för aktiebolag (ej upptaget till pröfning).

Postsparbanksstyrelsen.

- 1 utbekommande af medel, innestående å postsparbanksbok.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Direktion för pensionsanstalt.

- 17 rätt till pension (civilstatens pensionsinrättning, handelsflottans pensionsanstalt).
- 1 beräkning af afgift för bibehållande af delaktighet i civilstatens änke- och pupillfond.
- 1 rätt att utan erläggande af vidare afgifter kvarstå såsom delägare i civilstatens pensionsinrättnings änke- och pupillfond.
- 1 utbetalning af, enligt klagandens förmenande, förfallna pensionsbelopp från K. teatrarnas pensionsinrättning.

Ecklesiastikdepartementet.

E.

1899—1906.

Medicinalstyrelsen.

- 2 reseersättning.
- 1 befordran.
- 1 klagan af badorts ägare att viss person af medicinalstyrelsen förordnats till läkare och ej till intendent vid badorten.

Kammarkollegium.

- 68 kommunala besvärsmål (byggnadsfrågor, debitering för byggnad, skolväsen, aflöningsförmåner).
- 64 löneförmåner för församlings prästerskap, kyrkobetjäning eller skollärare, skyldighet att bidraga till prästerskaps eller kyrkobetjänings aflönning, debitering af dylikt bidrag.
- 5 afsöndring från boställe.
- 1 framställning af kyrkoherde rörande upplåtande på viss tid af mark från ett honom på lön anslaget boställe till byggnadstomter (återförvisadt).
- 2 af K. B. o. domkapitel församling gifvet föreläggande att uppföra skolhus.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 1 afhysande från kyrkostad (af Kam.-koll. rätteligen afvisadt).
- 1 optionsrätt till arrende af en kyrkolägenhet.
- 1 afgäldsbelopp för afsöndradt område.
- 1 fastställelse å församlings beslut om afgäld till kyrka för ett kyrkan tillhörigt, af kyrkoherden disponerad gatuhus.
- 3 sättet och villkoren för utarrendering af ett klaganden på lön anslaget mensalhemman (K. Br. d. 12/11 1858, d. 11/7 1862); antagande af arrendeanbud å stomhemman, arrendebelopp å ett till klag. utarrenderadt område.
- 1 församlings skyldighet att till domkapitlet redovisa vissa prästlönemedel.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 1 lagligheten af verkställd ekonomisk besiktning å kapellpredikantsboställe.

Statskontoret.

- 1 statsbidrag till underhåll af vanartade och i sedligt afseende försummade barn.
- 10 afföningsförmåner.
- 1 reseersättning.

- 1 vägran att utanordna af Konungen beviljad understöd till föreläsningsförening (enär stadgade villkor icke ansågos uppfyllda).

Kammarrätten.

- 164 anmärkningsmål (i 90 eftergift).
- 5 debitering af utskylder till kyrka och prästerskap.
- 2 skyldighet för församling att redovisa medel för expropriation af jord från kyrkoherdeboställe, för patronus att redovisa för kyrktionde.
- 1 afskrifningsmål.
- 1 afkortningsmål.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Domänstyrelsen.

- 2 redovisningsskyldighet för stånd-
skogslikvidmedel.

- 16 disposition af prästboställes skogs-
afkastning.
1 hushållningsplan för kyrkohem-
man.

Konungens befallningshafvande.

- 102 kommunala besvärsmål (däraf 14
öfverlämnade till Kam.-koll., 6
af K. B. rätteligen afvisade,
1 återförvisadt).
- 218 statsbidrag till folkskoleväsendet
(i 53 fall dispens).
- 2 statsbidrag till kommunallbibliotek,
till vanartade eller i sedligt af-
seende försummade barns upp-
fostran (K. K. d. 10/6 1904).
- 71 förändring af släktnamn (K. F. d.
5/12 1901).
- 32 aflöningsförmåner (6 öfverlämnade
till Kam.-koll., 11 till Stats-
kontoret, 1 hänvisadt till dom-
stol).
- 18 reseersättning (4 mål öfverlämnade
till Statskontoret, 1 hänvisadt
till domstol).
- 1 ersättning för kostnader vid hand-
lingars öfversändande till lands-
arkiv (K. K. d. 22/9 1899, § 15,
K. Br. d. 24/5 1901).
- 31 (skol-)barns skiljande från hemmet.
- 7 fattigvårdsmål.
- 8 kyrkoskrifningsort, skyldighet att
aflämna flyttningsbetyg (K. F.
ang. kyrkoböckers förande d. 6/3
1894).
- 5 handräckning för inställande inför
kyrkoråd och för uttagande af
böter och viten, ålagda af kyrko-
råd för underlåtenhet att hör-
samma kallelse, för fattighjons
öfversändande till Norge (1).

- 2 tillämpning å visst område af
hälsovårdsstadgans föreskrifter
rörande stad.
- 3 fastställelse af särskilda ordnings-
stadgar, renhållningsstadga, reg-
lemente för välgörenhetsstiftelse.
- 1 föreläggande för kyrkostämmas
ordförande att afgifva statistisk
redogörelse öfver församlingens
räkenskaper
- 1 köpeanbud å del af område, som
jämlikt Kungl. Maj:ts medgif-
vande finge, fördeladt i tomter
frånsäljas boställe.
- 1 skolråds förbud för folkskollärare
att låta två småskolebarn under-
visas i folkskolan (afvisadt af
K. B.).
- 1 understöd från en donationsfond
(afvisadt af K. B.).

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 6 förbud och tillstånd enligt Hälsovårdsstadgan (1899).
- 1 vägran att taga befattning med församlings begäran om anstånd med uppförande af skolhus.
- 2 föreläggande för patronus att redovisa för kyrkans inkomster (K. Cirk. d. ¹⁹/₁₂ 1902).
- 1 föreläggande för församling att vidtaga vissa åtgärder till betryggande af kyrkans bestånd.
- 1 gäldande med statsmedel af läkares sjukresa (Läkareinstruktionen d. ³¹/₁₀ 1890, Medicinalstyrelsens Cirk. d. ²⁸/₂ 1896).
- 3 påförande af afgift till prästerskapets aflöning (däraf 2 öfverlämnade till Kam.-koll.).
- 1 sökt åläggande för utmätningsman att uttaga vissa utskylder (afvisadt).
- 1 utmätning för uttagande af kyrkotionde och landskyld (hänvisadt till domstol).

Ecklesiastiskt konsistorium eller biskop.

- 98 kommunala besvärsmål (val m. m.).
- 45 disciplinärmål (äfven varning), kyrkotuktsmål.
- 1 församling af domkapitel meddeladt föreläggande att afskeda lärarinnor på grund af otillbörligt förhållande (Folkskolestadgan § 23 mom. 1, § 18 mom. a).
- 1 afskedande af vaktmästare (Eforus).
- 6 aflöningsförmåner (i 1 mål domkapitlet obehörigt; 1 mål öfverlämnadt till Statskontoret).
- 11 skillnad i trolofning, utfärdande af skiljobref.
- 8 lysning till äktenskap, utfärdande af lysningsattest.
- 9 anteckning i kyrkobok, kyrkoskrifningsort.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 82 skolväsendets ordnande (däraf 32 kommunala besvärsmål; i vissa fall underställning hos domkapitlet, i andra domkapitlet uppsiktsrätt) [Folkskolestadgan §§ 10, 15, 22, 26, 32, 34, 65, 70; jfr K. F. d. ²¹/₃ 1862 ang. kyrkostämman m. m. § 2 mom. 1—4, § 46].
- 207 beföringsmål (däraf 28 ang. förslag och val till folkskollärare-, klockare- eller organisttjänst; tillika kommunala besvärsmål).
- 1 rätt för patronus att till kyrkoherde kalla viss person (i anledning af tvist om patronatsrätten hänvisadt till domstol).
- 1 patronatsrätt (hänvisadt till domstol).

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 1 sökt åläggande för församling att fullgöra viss byggnadsskyldighet å kyrkoherdeboställe.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 1 åtgärder för besättande af en e. o. prästerlig befattning.
 4 stipendieutdelning.
 1 folkskollärares rätt till erhållande af afsked vid viss tidpunkt (Folkskolestadgan § 30).
 1 återkallande af missiv för e. o. prästman.
 1 uppsägning af på obestämd tid antagen lärarinna.
 6 tjänstledighet.
 11 skyldighet till tjänstgöring.
 3 af församlings kyrkoråd beslutad instruktion för församlingens organist.
 3 förståndigande för kyrkoherde att vid inventering af vissa församlingskassor tillhandahålla vederbörliga handlingar och medel, sökt föreläggande för skolrådsordförande att förete viss handling, vägran att lämna vissa uppgifter ur kyrkobok.
 1 domkapitels beslut att föreskrifva insändande af grafkassas räkenskaper (därjämte ansökan).
 1 revision af kyrko- och skolräkenskaper.
 1 rätt för vice pastor att flytta pastorsexpedition från en till annan annexförsamling.
 1 vägran att uppläsa kungörelse.
 1 begäran om syn å donationshemman.
 1 användande af läroverks byggnadsfond (Läroverksstadg. d. $\frac{1}{11}$ 1878, § 125).
 2 användande af räntemedel från donationsfond.
 1 äktenskapsjäf (G. B. 7: 3; K. F. d. $\frac{17}{6}$ 1872, Lag d. $\frac{27}{6}$ 1896).
 1 admitterande till konfirmationsundervisning.
 1 hemställen att anskaffa ersättning för inställda gudstjänster.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 2 förening af tjänster, af skolråd påyrkad skyldighet för folkskollärare att vid afskedstagande från folkskolläraretjänsten jämväl frånträda därmed förenade klockare- och organistbefattningar (Folkskolestadgan § 27, K. Stadg. d. $\frac{4}{5}$ 1894).

Konungens Befallningshafvande och domkapitel eller biskop.

- 3 kommunala besvärsmål (inköp af orgel, delning af församlingen, anställande af en skolläkare).
1 optionsrätt till stomhemman.

- 12 skolväsendets ordnande (däribland äfven kommunala besvärsmål, 1 mål öfverlämnadt till Kam.-koll.).
1 anställande och aflönande af pastorsadjunkt (öfverlämnadt till Kam.-koll.).
2 fastställelse af ritning till begravningsplats, till utvidgning af kyrkogård (K. Br. d. $\frac{3}{10}$ 1805, d. $\frac{18}{5}$ 1849, Hälsovårdsstadgan § 12).
1 sökt befrielse från kyrkoherdeboställes deltagande i ett dikningsföretag (fråga, huruvida K. F. d. $\frac{6}{7}$ 1849 vore tillämplig).

Universitetskanslern.

- 3 aflöningsförmåner.
1 disciplinär bestraffning.

- 10 befodringsmål (inkl. förordnande).
10 stipendietillsättning.
1 åläggande af viss tjänstgöring.
2 ifrågasatt upphäfvande af fakultets beslut att godkänna viss examen.
1 öfverlåtelse af arrenderätten till prebendeprästgård.

Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk.

- 2 aflöningsförmåner.

- 18 befordran (inkl. förslag).
1 hänvisning till visst läroverk för undergående af mogenhetsexamen.
3 bedömande af lärjunges insikter eller uppförande.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Akademiskt konsistorium eller motsvarande myndighet.

- 20 befordringsmål (förslag).
- 1 besparing af stipendium (Vetenskapsakademien).
- 1 tillstånd att rubba fornlämning (Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien).

Styrelse för lägre undervisningsverk.

1	aföningsförmåner (öfverlämnadt till statskontoret).	31	befordringsmål.
		1	skyldighet för lärare till viss tjänstgöring.
		1	förståndigande att icke använda viss undervisningsmetod.
		1	bestämmande af begynnelse- och slutdagar för terminer vid vissa skolor.

Direktion för pensionskassa.

- 52 pensionsrätt eller pensions belopp.
- 1 anspråk på viss ersättning, framställt af vice pastor i ett pastorat, af hvilket prästerskapets änke- och pupillkassa då uppbar inkomsterna.

Kuratorerna för Hvitfeldtska stipendieinrättningen.

1	företrädesrätt till åboskap. Jfr. sid. 85, 89.	2	rätt att bryta sten å stipendiehemman och villkoren därför.
		1	tvist mellan åbo och stipendieinrättningen om bättre rätt till expropriationsmedel (hänvisadt till domstol).

Diverse myndigheter.

1	ersättning för utbetalning och redovisning af Malmö barnhusfonds medel (K. Br. d. $\frac{4}{4}$ 1877, d. $\frac{22}{2}$ 1878).	1	befordringsmål.
		1	stipendietillsättning.
		9	underkännande i mogenhetsexamen.
		2	underkännande i de skriftliga mogenhetspröfningarna.

Jordbruksdepartementet.

¹/₄ 1900—1906.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Medicinalstyrelsen.

- 4 ersättning för kreatur, nedslaktadt på grund af smittosam sjukdom (K. F. ang. hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren d. ⁹/₁₂ 1898, §§ 39—42), jfr sid. 78, 83, 102.
- 3 reseersättning (Taxa för veterinärs tjänsteförrättning d. ¹⁹/₁₀ 1888, § 1 mom. 1).

Kammarkollegium.

- 255 vägmål (anläggning eller omläggning af allmän väg, egenskap af allmän väg, vägdelning, underhåll af väg, afsyning af väg, inkomst- och utgiftsstat för vägkassa, skyldighet att utgöra vägskatt, debitering af vägskatt, uppförande af byggnad utmed väg, ordnande af vinterväghållning, ersättning för snöplogning, anbringande af skyddsvärn eller annan skyddsanordning, färjhållning, upphörande af skyldighet att erlagga bro- eller färjpenningar vid öfverfart af viss bro eller älf, statsbidrag, grindmål). Jfr sid. 79, 83, 101.
- 72 flottningsmål (anordnande eller reglering af allmän flottled, tillstånd till flottning och villkoren därför, lämnande eller återkallande af tillstånd till viss anordning, sökt

- 1 ang. ett för längre tid sedan meddeladt tillstånd att bygga i vatten.
- 1 förbud mot skogsafverkning på Gottland.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- handräckning för borttagande af timmerbom och förbud mot flottning, reglering af flottning, upptagande af sjunket virke, afsyning af flottbyggnader, åtgärder till betryggande af samfärdseln mellan by och fritt vatten i flottled, inrättande af virkes-skiljningsställe eller vidtagande af annan anordning och kostnaderna därför, förbud mot flottning af visst virke m. m. Jfr sid. 79, 82, 101.
- 25 fastställelse af jordafsöndring (K. F. d. $\frac{6}{8}$ 1881, Lag d. $\frac{27}{6}$ 1896).
- 6 mantalsfördelning.
- 7 skjutsningsmål (skyldighet att vara föreståndare vid skjutsstation eller att bestrida skjutsning, då entreprenad ej kommit till stånd, förändring af gästgifveri till skjutsstation, ordnande af skjutsningsskyldighet, sammansättning af skjutslag).
- 5 fördelning till återbetalning af lån från odlingslånefonden för vattenafledningsföretag (K. K. d. $\frac{13}{6}$ 1845, K. K. d. $\frac{3}{11}$ 1848).

Statskontoret.

- 2 aflöningsförmåner.
- 3 reseersättning.

Kammarrätten.

- 77 anmärkningsmål.

Domänstyrelsen.

- 3 reseersättning.
- 1 disciplinär åtgärd.
- 1 aflöningsförmåner.
- 3 ersättning för tjänsteförrättning (Taxa på arfvode för skogsför-

- 15 utsyning af skog, fastställelse af hushållningsplan [däraf 1 mål ang. fastställelse af hushållningsplan för boställe, 7 mål ang. utsyning af eller hushållningsplan

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- rättningar d. ¹²/₁₁ 1875; K. K. ang. kostnadsersättning till ländsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor m. m. d. ²²/₉ 1899).
- 1 optionsrätt vid utarrendering af kronolaxfiske (K. K. d. ¹⁰/₁₁ 1882 § 7 enligt lydelse i K. K. d. ¹³/₇ 1887).

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- för skog å lappmarkshemman och 2 mål ang. utsyning af undermåligt virke å enskilda hemmans skogar och fastställelse af afverkningsberäkning för by i Västerbottens län (K. F. d. ²⁴/₇ 1903)], (K. F. d. ²⁶/₁ 1894, Domänstyrelsens Cirk. d. ²⁷/₁ 1903).
- 1 tillstånd att bryta sten å indraget boställe.
- 1 tillstånd för jägmästare att bo utom reviret.
- 1 befordran.
- 1 förflyttning till annan tjänst.
- 4 antagande af anbud (köpeanbud å kronojord).
- 1 ersättning för skadade träd, som ingått i försåldt virke från kronopark.
- 1 utbekommande af köpeskillning för beslagttaget virke.
- 1 begäran om öfverlåtelse af arrende till kronohemman.

Landtmäteristyrelsen.

- 3 befordran.

Landbruksstyrelsen.

- 1 ersättning till distriktsveterinär för vissa tuberkelinundersökningar.
- 1 befordran.

Konungens Befallningshafvande.

- 24 fattigvårdsmål [kommuns beslut att vägra fattigvård, skyldighet att för viss egendom lämna särskildt tillskott, fattigas kvarhållande å fattiggård, ersättning för lämnad fattigvård, tvist mellan socken och fattigvårdsrote, ersättning åt länsman för fattigs inställande, föreläggande för fat-
- 7 tillstånd till sjösänkning, utdikning af myr (Lag d. ²⁰/₆ 1879, § 13; K. K. d. ³¹/₁₂ 1879).
- 27 stadga för bedrifvande af fiske; särskilda bestämmelser för visst fiske, ordningsföreskrifter för fiske, förbud mot fiske med not, tillstånd till visst fiske, förändring af tid för visst fiske, till-

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- tigvårdsstyrelse att vidtaga vissa anordningar vid fattigvårdsinrättningen, flyttning af fattighus, uppförande af nytt fattighus, kostnad för vård och underhåll af minderårig (Lag ang. uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn d. ¹³/₆ 1902, § 23, § 26 mom. 1)].
- 3 sökt tillstånd till ägostyckning (Lag d. ¹⁶/₆ 1905).
- 1 allmäningsstyrelsens beslut att utarrendera fiske.
- 1 interimisflottning. Jfr sid. 79, 82, 98.
- 32 vägmål [val af vägstyrelse och revisorer, vägskatt, dess debitering och uppbörd, istandsättande af väg, rätt för järnväg att omlägga väg, ifrågasatt ställande af säkerhet för svängbros underhåll, verkställande af vägdelning, statsbidrag, af K. B. meddeladt åläggande för landtmätare att på grund af felaktigheter på egen bekostnad ånyo å marken utstaka de särskilda väglotterna (utslaget upphäfdt, hänvisning till domstol), fördelning till underhåll af väg å stads område (B. B. kap. 25, K. Res. på städernas besvär d. ¹⁶/₁₀ 1723 och d. ¹⁷/₁₂ 1724, K. Br. d. ¹/₁₁ 1826, K. Cirk. s. d.), aflysning af väg (Väglagen, K. Br. d. ¹⁷/₄ 1828 och Kam.-koll. Kung. d. ⁹/₆ 1828 ang. rätt domstol i fråga om enskilda utfartsvägar för byar) omläggning af väg, förslag om anläggning af nya vägar, byggande af vägbro], däraf 6 öfverlämnade till Kam.-koll. Jfr sid. 79, 83, 98.
- 20 reseersättning, ersättning för tjänsteförrättning, aflöningsförmåner.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- stånd till användande af viss fiskredskap.
- 2 rätt att upptaga i flottled sjunket virke (öfverlämnade till Kam.-koll.; § 18 Flottningsstadgan ej tillämplig).
- 1 tillstånd att kvarbo å viss kronomark.
- 5 disposition af sockens understödsfond.
- 1 sökt förbud mot viss ångbåtstrafik vintertiden i farled.
- 1 antagande af köpeanbud.
- 1 ändring af reglemente för häradsallmänning.
- 1 föreläggande att vidtaga vissa åtgärder för desinfektion i anledning af svinjuka.
- 2 fattigvårdsmål [sockens indelning i fattigvårdsrotar, ändring af dylik indelning (underställning hos K. B.)]
- 19 inskränkning af gästgifvares rätt att försälja vin och maltdrycker, förbud mot försäljning af vin och maltdrycker vid gästgifveri.
- 1 ersättning för synekostnad (hänvisadt till domstol).
- 1 ny uppskattning af förbättring å hemman genom sjösänkning (Lag d. ²⁰/₆ 1879, § 61).
- 1 sökt fyllnad i ägoområde för by (erhållande af byn utaf Konungens befallningshafvande tillerkänd men vid afvittring densamma ej tilldelad jordareal).
- 1 jägmästare meddeladt föreläggande att verkställa sådan undersökning, som i § 2 af Lag om vård af enskildas skogar d. ²⁴/₇ 1903 omförmäles (jfr K. K. d. ²/₂ 1906).
- 1 rätt att hugga vindfällerna å allmänning.

Regeringsrätten.

Statsrådet.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 4 skjutningsmål (2 öfverlämnade till Kam.-koll.; 2 om gästgifveris i stad inskränkande till skjutstation och om godkännande af gästgifvare).
- 8 afvittring (K. stadg. om afvittring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker d. ³⁰/₆ 1873 m. fl.). Jfr sid. 82.
- 1 beslagsprovision å köpeskilling för olofligt afverkadt virke.
- 1 ersättning för nedslaktade djur (svinsjuka) (K. F. d. ⁹/₁₂ 1898, §§ 39—41) jfr sid. 78, 83, 98.

Antal
mål.

Målens beskaffenhet.

- 2 förvaltningen af häradsallmänning eller sockens besparingsskog.
- 1 eftergift å arrende för kungsgård (K. K. d. ¹⁰/₁₁ 1882 p. 15, 21, 26).
- 1 föreläggande för sjösänkingsbolag att företaga vissa arbeten.

Landsting.

- 1 beslut om entreprenadbidrag för skjutshållning vid gästgifveri.

Alnarps landtbruksinstitut.

- 1 ersättning för viss tjänsteförrättning.

Veterinärinstitutet.

- 1 stipendieutdelning.

I. Justitiedepartementet.

	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1899—1906.		1899—1903.		1904—1906.	
									Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.
Justitiedepartementet från														
Justitiekanslern	1	1	—	—	—	—	—	1	3	0.4	2	0.4	1	0.3
Hofrätt	1	3	—	—	—	—	—	1	5	0.6	4	0.8	1	0.3
Nedre Justitierevisionen	—	—	—	—	—	—	1	—	1	0.1	—	—	1	0.3
Fångvårdsstyrelsen	3	2	—	3	2	2	3	—	15	1.9	10	2.0	5	1.7
Kammarkollegium	1	2	—	—	—	1	2	2	8	1.0	3	0.6	5	1.7
Statskontoret	—	—	—	1	1	—	—	—	2	0.3	2	0.4	—	—
Kammarrätten	2	—	3	1	3	7	3	7	26	3.2	9	1.8	17	5.7
Patent- och registreringsverket . .	21	10	14	14	9	7	9	20	104	13.0	68	13.6	36	12.0
Konungens befallningshafvande . .	4	10	5	8	8	9	6	3	53	6.6	35	7.0	18	6.0
Magistrat	—	1	—	—	—	1	—	—	2	0.3	1	0.2	1	0.3
Tvångsuppfostringsanstalts styrelse .	—	—	—	—	—	—	—	1	1	0.1	—	—	1	0.3
Summa	33	29	22	27	23	27	24	35	220	27.5	134	26.8	86	28.6

II. Landtförsvarsdepartementet.

	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1899—1906.		1899—1903.		1904—1906.	
									Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.
Landtförsvarsdepartementet från														
Arméförvaltningen	1	5	10	9	13	8	9	8	63	7.9	38	7.6	25	8.3
Kammarkollegium	3	1	—	—	—	—	—	—	4	0.5	4	0.8	—	—
Kammarrätten	7	12	23	17	26	55	32	85	257	32.1	85	17.0	172	57.4
Konungens befallningshafvande . .	44	34	55	52	48	25	39	21	318	39.8	233	46.6	85	28.3
Direktionen öfver arméns pensions- kassa	1	—	1	2	—	—	1	—	5	0.6	4	0.8	1	0.3
Militär myndighet	1	3	4	4	7	2	14	1	36	4.5	19	3.8	17	5.7
Andra	—	—	—	—	1	—	—	—	1	0.1	1	0.2	—	—
Summa	57	55	93	84	95	90	95	115	684	85.5	384	76.8	300	100.0

III. Sjöförsvarsdepartementet.

Sjöförsvarsdepartementet från	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1899—1906.		1899—1903.		1904—1906.	
									Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.
Marinförvaltningen	1	5	2	7	5	2	6	1	29	3.6	20	4.0	9	3.0
Lotsstyrelsen	1	1	2	3	2	3	1	3	16	2.0	9	1.8	7	2.3
Kammarkollegium	—	—	1	—	—	—	—	2	3	0.4	1	0.2	2	0.7
Kammarrätten	2	2	1	1	7	1	5	3	22	2.7	13	2.6	9	3.0
Generaltullstyrelsen	—	—	2	1	—	—	1	—	4	0.5	3	0.6	1	0.3
Konungens befallningshafvande . .	18	19	12	13	15	6	3	4	90	11.3	77	15.4	13	4.4
Direktionen öfver flottans pensions-kassa	2	1	3	2	3	—	3	3	17	2.1	11	2.2	6	2.0
Andra	—	—	1	—	—	—	—	—	1	0.1	1	0.2	—	—
Summa	24	28	24	27	32	12	19	16	182	22.7	135	27.0	47	15.7

IV. Civildepartementet.

Civildepartementet från	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1899—1906.		1901—1906.		1899—1903.		1901—1903.		1904—1906.	
									Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.
Generalpoststyrelsen	—	4	3	5	9	2	7	8	38	4.7	34	5.6	21	4.2	17	5.7	17	5.7
Medicinalstyrelsen	3	5	6	10	9	7	3	11	54	6.7	46	7.6	33	6.6	25	8.3	21	7.0
Väg- och vattenbyggnadsstyr.	—	—	—	—	1	1	—	—	2	0.3	2	0.3	1	0.2	1	0.3	1	0.3
Telegrafstyrelsen	—	—	1	1	2	1	1	4	10	1.3	10	1.6	4	0.8	4	1.3	6	2.0
Järnvägsstyrelsen	4	4	6	8	5	6	8	10	51	6.4	43	7.1	27	5.4	19	6.3	24	8.0
Riksförsäkringsanstalten	—	—	—	—	2	—	4	3	9	1.1	9	1.5	2	0.4	2	0.7	7	2.3
Försäkringsinspektionen	—	—	—	—	—	2	1	1	4	0.5	4	0.7	—	—	—	—	4	1.3
Kammarkollegium	72	17	—	—	—	3	1	—	93	11.6	4	0.7	89	17.8	—	—	4	1.3
Statskontoret	2	—	2	2	1	—	—	—	7	0.9	5	0.8	7	1.4	5	1.7	—	—
Kommerskollegium	3	—	—	—	—	—	1	—	4	0.5	1	0.7	3	0.6	—	—	1	0.3
Kammarrätten	15	12	10	17	10	11	20	20	115	14.4	88	14.6	64	12.8	37	12.3	51	17.0
Patent- o. registreringsverket	32	9	—	1	—	—	—	—	42	5.2	1	0.1	42	8.4	1	0.3	—	—
Landtmateristyrelsen	—	1	—	—	—	—	—	—	1	0.1	—	—	1	0.2	—	—	—	—
Domänstyrelsen	1	—	—	—	—	—	—	—	1	0.1	—	—	1	0.2	—	—	—	—
Konungens befalln.-hafvande	186	148	143	152	152	144	138	175	1,238	154.8	904	150.6	781	156.2	447	149.0	457	152.4
Landsting	—	1	2	—	3	1	—	—	7	0.9	6	1.0	6	1.2	5	1.7	1	0.3
Direktion för pensionsinrätt.	—	—	—	—	—	1	—	1	2	0.3	2	0.3	—	—	—	—	2	0.7
Summa	318	201	173	196	194	179	184	233	1,678	209.8	1,159	193.2	1,082	216.4	563	187.7	596	198.6

V. Finansdepartementet.

Finansdepartementet från	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1899-1906.		1901-1906.		1899-1903.		1901-1903.		1904-1906.	
									Sum- ma.	Med- del- tal.	Sum- ma.	Med- del- tal.	Sum- ma.	Med- del- tal.	Sum- ma.	Med- del- tal.	Sum- ma.	Med- del- tal.
Generalpoststyrelsen	1	—	—	—	—	—	—	—	1	0.1	—	—	1	0.2	—	—	—	—
Telegrafstyrelsen	1	—	—	—	—	—	—	—	1	0.1	—	—	1	0.2	—	—	—	—
Kammarkollegium	9	3	13	3	7	29	15	15	94	11.8	82	13.7	35	7.0	23	7.7	59	19.8
Statskontoret	1	1	2	—	3	1	—	—	8	1.0	6	1.0	7	1.4	5	1.7	1	0.3
Kommerskollegium	—	2	2	5	3	3	2	1	18	2.3	16	2.7	12	2.4	10	3.3	6	2.0
Kammarrätten	253	244	255	240	220	275	170	491	2,148	268.5	1,651	275.1	1,212	242.4	715	238.4	936	312.0
Generaltullstyrelsen	9	24	18	17	23	23	22	39	175	21.9	142	23.7	91	18.2	58	19.3	84	28.0
Patent- o. registreringsverket	—	45	24	32	28	23	23	42	217	27.1	172	28.6	129	25.8	84	28.0	88	29.3
Domänstyrelsen	6	—	—	—	—	—	—	—	6	0.8	—	—	6	1.2	—	—	—	—
Konungens befalln.-hafvande	20	40	40	58	50	37	42	123	410	51.2	350	58.3	208	41.6	148	49.3	202	67.3
Direktion öfver pensionsinr.	—	2	—	1	—	5	5	7	20	2.5	18	3.0	3	0.6	1	0.3	17	5.7
Styrelsen för postsparbanken	—	—	—	—	—	1	—	—	1	0.1	1	0.2	—	—	—	—	1	0.3
Summa	300	361	354	356	334	397	279	718	3,099	387.4	2,438	406.3	1,705	341.0	1,044	348.0	1,394	464.7

VI. Ecklesiastikdepartementet.

Ecklesiastikdepartementet från	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1899-1906.		1901-1906.		1899-1903.		1901-1903.		1904-1906.	
									Sum- ma.	Med- del- tal.	Sum- ma.	Med- del- tal.	Sum- ma.	Med- del- tal.	Sum- ma.	Med- del- tal.	Sum- ma.	Med- del- tal.
Medicinalstyrelsen	4	—	—	—	—	—	—	—	4	0.5	—	—	4	0.8	—	—	—	—
Kammarkollegium	18	23	19	17	19	17	15	21	149	18.6	108	18.0	96	19.2	55	18.3	53	17.7
Statskontoret	1	—	1	5	3	2	—	1	13	1.6	12	2.0	10	2.0	9	3.0	3	1.0
Kammarrätten	12	19	23	20	16	20	28	35	173	21.6	142	23.7	90	18.0	59	19.6	83	27.6
Domänstyrelsen	2	2	2	3	1	1	3	5	19	2.4	15	2.5	10	2.0	6	2.0	9	3.0
Konungens befalln.-hafvande	66	54	44	79	64	78	64	71	520	65.0	400	66.7	307	61.4	187	62.3	213	71.0
Ecklesiastikt konsistorium	46	44	61	80	72	71	76	65	515	64.4	425	70.8	303	60.6	213	71.0	212	70.7
K.B.o.eckles.kons.gemensamt	6	2	1	4	1	1	1	4	20	2.5	12	2.0	14	2.8	6	2.0	6	2.0
Universitetskanslern	3	2	3	5	1	4	6	4	28	3.5	23	3.8	14	2.8	9	3.0	14	4.7
Akad.kons.eller motsvarande	5	2	3	2	4	2	—	2	20	2.5	13	2.2	16	3.2	9	3.0	4	1.3
Öfverstyr.f.riketsallm.lärov.	—	—	—	—	—	—	3	21	24	3.0	24	4.0	—	—	—	—	24	8.0
Styr.f.lägre undervisn.-verk	2	2	2	10	3	8	7	1	35	4.4	31	5.2	19	3.8	15	5.0	16	5.3
Vetenskaps-ol.Vitterhetsakad.	—	—	—	—	2	—	—	—	2	0.3	2	0.8	2	0.4	2	0.7	—	—
Direktion för pensionskassa	6	7	9	7	7	7	6	4	53	6.6	40	6.7	36	7.2	23	7.7	17	5.7
Kuratorerna för Hvitfeldtska stiftelsen	3	1	—	—	—	—	—	—	4	0.5	—	—	4	0.8	—	—	—	—
Andra	—	—	—	1	1	2	8	2	14	1.7	14	2.8	2	0.4	2	0.7	12	4.0
Summa	174	158	168	233	194	213	217	236	1,593	199.1	1,261	210.2	927	185.4	595	198.3	666	222.0

VII. Jordbruksdepartementet.

Jordbruksdepartementet från	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1900—1906.		1901—1906.		1900—1903.		1901—1903.		1904—1906.	
								Sum- ma.	Me- del- tal.	Sum- ma.	Me- del- tal.	Sum- ma.	Me- del- tal.	Sum- ma.	Me- del- tal.	Sum- ma.	Me- del- tal.
Medicinalstyrelsen	—	3	1	—	—	—	3	7	1.0	7	1.2	4	1.0	4	1.3	3	1.0
Kammarkollegium	42	56	55	47	51	56	65	372	53.2	330	55.0	200	50.0	158	52.7	172	57.4
Statskontoret	—	—	3	—	—	—	2	5	0.7	5	0.8	3	0.8	3	1.0	2	0.7
Kammarrätten	6	9	9	17	17	7	12	77	11.0	71	11.8	41	10.3	35	11.7	36	12.0
Landtmäteristylelsen	—	1	2	—	—	—	—	3	0.4	3	0.5	3	0.7	3	1.0	—	—
Domänstyrelsen	5	7	3	3	2	5	10	35	5.0	30	5.0	18	4.5	13	4.3	17	5.7
Landtbruksstyrelsen	—	—	—	1	—	1	—	2	0.3	2	0.3	1	0.2	1	0.3	1	0.3
Konungens befalln.-hafvande . .	15	31	35	21	25	16	28	171	24.5	156	26.0	102	25.5	87	29.0	69	23.0
Landsting	1	—	—	—	—	—	—	1	0.1	—	—	1	0.2	—	—	—	—
Styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp . .	—	—	—	—	—	1	—	1	0.1	1	0.2	—	—	—	—	1	0.3
Styr. för veterinarinstitutet . .	—	—	—	—	—	—	1	1	0.1	1	0.2	—	—	—	—	1	0.3
Summa	69	107	108	89	95	86	121	675	96.4	606	101.0	373	93.2	304	101.3	302	100.7

Anm. Enär jordbruksdepartementet ej var i verksamhet hela år 1900, hafva summa o. medeltal för åren 1901—1903 o. 1901—1906 upptagits.

VIII. Sammanfattningar.

	1899—1906.		1901—1906.		1899—1903.		1901—1903.		1904—1906.	
	Summa.	Medeltal.	Summa.	Medeltal.	Summa.	Medeltal.	Summa.	Medeltal.	Summa.	Medeltal.
Justitiedepartementet	220	27.5	158	26.3	134	26.8	72	24.0	86	28.6
Landtförsvarsdepartementet	684	85.5	572	95.3	384	76.8	272	90.7	300	100.0
Sjöförsvarsdepartementet	182	22.7	130	21.7	135	27.0	83	27.7	47	15.7
Civildepartementet	1,678	209.8	1,159	193.2	1,082	216.4	563	187.7	596	198.6
Finansdepartementet	3,099	387.4	2,438	406.3	1,705	341.0	1,044	348.0	1,394	464.7
Ecklesiastikdepartementet	1,593	199.1	1,261	210.2	927	185.4	595	198.3	666	222.0
Jordbruksdepartementet	675	84.4	606	101.0	373	74.6	304	101.3	302	100.7
Summa	8,131	1,016.4	6,324	1,054.0	4,740	948.0	2,933	977.7	3,391	1,130.3

	Regeringsrätten.			Kungl. Maj: i statsrådet.		
	Summa.	Medeltal.	% af hela antalet.	Summa.	Medeltal.	% af hela antalet.
	1899—1906.			1899—1906.		
Justitiedepartementet	202	25.25	91.82	18	2.25	8.18
Landtförsvarsdepartementet	670	83.75	97.95	14	1.75	2.05
Sjöförsvarsdepartementet	168	21.0	92.31	14	1.75	7.69
Civildepartementet	1,227	153.4	73.12	451	56.4	26.88
Finansdepartementet	2,730	341.3	88.09	369	46.1	11.91
Ecklesiastikdepartementet	1,086	135.7	68.17	507	63.4	31.83
Jordbruksdepartementet	566	70.6	83.45	109	13.6	16.55
Summa	6,649	831.0	81.75	1,482	185.2	18.25

*Bilaga C.**Protokoll vid sammanträde med högsta domstolens ledamöter
måndagen den 25 november 1907.*

I skrifvelse den 21 september 1907 hade herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Albert Petersson, med bifogande af ett inom departementet upprättadt förberedande utkast till grundlagsändringar m. m. i och för inrättande af en administrativ högsta domstol eller regeringsrätt, anmodat högsta domstolens äldste ledamot att inhämta och meddela departementschefen yttranden från högsta domstolens ledamöter, hvilka författningsändringar de, särskildt under förutsättning att en administrativ högsta domstol blefve inrättad, funne önskvärda beträffande högsta domstolens befattning med ansökningsärenden och lagförslag samt huruvida och i hvilken omfattning åtgärder i öfrigt enligt deras mening lämpligen borde vidtagas för att det måtte blifva högsta domstolen möjligt att utan menlig tidsutdräkt behandla dit inkommande mål.

Med anledning häraf hade högsta domstolens ledamöter med undantag af justitierådet Wijkander, som af sjukdom var hindrad att infinna sig, nu sammanträdt och afgåfvo hvar för sig följande yttranden:

Justitierådet Sundberg:

Med den provisoriska förstärkning af högsta domstolens arbetskrafter, som skedde i enlighet med lagen den 20 juni 1905, afsågs att söka inom rimlig tid nedbringa den då befintliga, alltför betydande balansen af oafgjorda mål till sådan omfattning, som kunde öfverensstämma med den rättssökande allmänhetens befogade anspråk på en snabb rättsskipning. Det var emellertid uppenbart, såsom ock vid frågans behandling inom högsta domstolen och i statsrådet uttryckligen betonades, att den provisoriska förstärkningen icke kunde medföra afsedt resultat under annan förutsättning, än att verksamma lagändringar skyndsamt vidtoges i syfte att lindra högsta domstolens arbetsbörda.

I sådant syfte föreslogos i nådig proposition till 1907 års riksdag åtskilliga ändringar i 30 kapitlet rättegångsbalken, gående ut på dels vissa inskränkningar i rätten att från hofrätt till konungen fullfölja talan i vädjade mål och brottmål dels ock höjande af revisionsskillingen, genom hvilka åtgärder beräknades vara att förvänta en betydande minskning af antalet inkommande revisionssaker och brottmål. Denna proposition vann emellertid icke riksdagens bifall. Och någon minskning i högsta domstolens arbetsbörda har ej heller på annat sätt skett, utan frågan om hvilka åtgärder böra vidtagas för att sätta domstolen i stånd att inom rimlig tid afgöra dit fullföljda mål och ärenden är fortfarande olöst.

Det har ock visat sig, såsom vid dessa förhållanden var att vänta, att effekten af den provisoriska åtgärd, som vidtogs år 1905, knappast sträckt sig ens så långt som till att förhindra ökning af balansen. Under år 1906 minskades densamma visserligen något litet, nämligen — med bortseende af ansökningsärendena — från 1,809 mål (däraf 1,042 revisionsaker) till 1,753 mål (däraf 1,038 revisionsaker). Men, såvidt ännu kan bedömas, kommer år 1907 att visa ett mycket ogynnsammare resultat. Under de första tio månaderna af året har nämligen antalet inkomna revisionssaker uppgått till 40 mera än under motsvarande tid af år 1906; hvar emot, hufvudsakligen på grund af den under år 1907 förekomna vidlyftigare och på andra göromål inkräktande laggranskningen, antalet afgjorda mål under år 1907 understiger arbetsresultatet för år 1906, i det att, medan under år 1906 till och med den 31 augusti meddelades 358 domar och 544 utslag, motsvarande siffror den 31 augusti 1907 utgjort allenast 256 och 483. Af de siffror, som sålunda föreligga, synes afgjort kunna antagas, att vid slutet af år 1907 balansen kommer att ej obetydligt öfverstiga den vid årets början befintliga. Och då den arbetsbörda, som påhvarar högsta domstolen, för hvarje år växer såväl i fråga om antalet på domstolens behandling ankommande mål och ärenden som med hänsyn till dessas beskaffenhet och omfattning, förefinnes den största sannolikhet för att, afven med bibehållande efter 1908 års utgång af omförmälda provisoriska förstärkning i arbetskrafterna, balansen af oafgjorda mål, hvilken redan nu är så stor, att den i fråga om revisionssakerna motsvarar ungefär två års arbetsprodukt, för framtiden kommer att växa med årligen stegradt belopp. Behovet af lagändringar, som förmå att afhjälpa de rådande missförhållandena, har således blifvit synnerligen trängande.

Jag instämmer till fullo i hvad som inom högsta domstolen den 13 december 1904, vid då förekommen behandling af den föreliggande frågan, framhållits därom, att botemedlet i främsta rummet bör sökas i arbetsbördans minskning, alldenstund å ena sidan det icke kan ifrågasättas högre

arbetsintensitet hos domstolsledamöterna, än som nu äger rum, samt å andra sidan en stadigvarande ökning af ledamöternas antal och deras fördelning till tjänstgöring på flera än två afdelningar äro förenade med olägenheter af sådan art, att dessa åtgärder böra komma i betraktande endast i andra hand, för såvidt och i den mån det visar sig icke vara möjligt att på annat sätt uppnå målet.

Då det, med hänsyn till den utgång omförmälda proposition till 1907 års riksdag erhöll, icke torde vara skäl att nu ifrågasätta ett återupptagande af de i propositionen framlagda förslag, synes, såsom vid den föreliggande frågans tidigare behandling inom högsta domstolen framhållits, den utväg, som i första hand bör anlitas för arbetsbördans minskning, vara att befria domstolen från befattning med ärenden, hvilka ligga utanför densammas egentliga uppgift såsom lagskipande myndighet, nämligen granskning af lagförslag samt afgifvande af yttranden i ansökningsärenden, hvilkas afgörande tillkommer konungen i statsrådet.

Laggranskningen har med det rastlösa lagstiftningsarbete, som pågår i vårt land, svällt ut mer än något annat af högsta domstolens arbetsområden. Medan under femårsperioden 1871—1875 föredragningen af lagförslag upptog i medeltal allenast 12 dagar årligen, steg medeltalet under åren 1899—1903 till 45,6 dagar; och sedan dess har antalet dagar, upptagna af lagföredragning, utgjort 50 år 1904, 64 år 1905 och 56 år 1906. Under de tio första månaderna af år 1907 har sådan föredragning pågått i 79 dagar; och man torde med säkerhet kunna beräkna, att vid årets slut antalet föredragningsdagar under året kommer att uppgå till minst 90 dagar, motsvarande 18 sessionsveckor. För de närmaste åren är en ytterligare ökning häraf antagligen att motse med hänsyn till de många synnerligen omfattande lagförslag, som för närvarande äro under utarbetande inom lagberedningen samt af kommittéer och sakkunnige. Då härtill kommer, att föredragningen af remitterade lagförslag ej kan uppskjutas och denna således erhåller företräde framför annan föredragning samt att laggranskningen af de däri deltagande ledamöterna kräver ett betydande hemarbete, är det uppenbart, i huru hög grad högsta domstolens dömande verksamhet lider af den nuvarande anordningen och att en förändring härutinnan med det snaraste måste äga rum.

Närmast till hands synes härvid ligga att, på sätt vid frågans behandling inom högsta domstolen den 13 december 1904 föreslogs, alldeles befria domstolen från laggranskningen. Då emellertid starka betänkligheter yppats mot att helt och hållet slita det nu bestående bandet mellan lagstiftningen och lagskipningen samt afstå från de fördelar, den af högsta domstolen verkställda granskningen af lagförslag obestriddigen medför, har

nu genom det med departementschefens skrifvelse öfverlämnade förslaget tanken riktats på att, med bibehållande af lagförslags granskning genom ledamöter af högsta domstolen, söka afskilja laggranskningen från domstolens öfriga göromål på sådant sätt, att fortgången af domstolens dömande verksamhet göres fullständigt oberoende af laggranskningens större eller mindre omfattning; och har i sådant syfte ifrågasatts att, i sammanhang med inrättande af en regeringsrätt, öfverflytta laggranskningen till en särskild institution, en s. k. lagrevision, i hvilken ett visst antal justitieråd skulle inträda såsom ledamöter för viss tid för att sedermera återgå till sin dömande verksamhet.

Den utväg, på hvilken nämnda förslag söker lösa den svåra frågan, synes vara tillfredsställande. Med en sammansättning, såsom förslaget innehåller, af 2 justitieråd och 1 regeringsråd samt för särskilda fall tillkallade sakkunnige torde krafvet på insikt och erfarenhet hos de laggranskande vara ganska väl tillgodosedt. En så beskaffad lagrevision torde ock från vissa synpunkter komma att erbjuda fördelar framför den nuvarande anordningen. Med hänsyn nämligen till det mindre antalet i granskningen deltagande och då dessa kunde odeladt ägna sig åt granskningsarbetet, skulle det säkerligen icke möta någon svårighet att åstadkomma önskligt samarbete, något, som nu knappast kan äga rum i det öfvervägande antal fall, där cirkulation befinnes nödvändig.

En tjänstgöringstid för justitieråden i lagrevisionen af, såsom föreslagits, två år torde vara lämpligen afpassad. Det ligger emellertid makt uppå att tillse, såväl att de justitieråd, hvilka blifva ledamöter i lagrevisionen, verkligen dessförinnan inom högsta domstolen förvärfvat erforderlig erfarenhet i lagskipningen som ock att tjänstgöringen i lagrevisionen icke, genom upprepad indelning till sådan tjänstgöring för samma ledamöter, erhåller karaktär af en fast befattning, skild från justitierådsämbetet. För vinnande af dessa ändamål torde böra föreskrifvas, att justitieråd ej må tjänstgöra i lagrevisionen förr än han viss tid, t. ex. två år, beklädt justitierådsämbete och att den, som tjänstgjort i lagrevisionen under en tvåårsperiod, ej må ånyo utses därtill, förr än efter förloppet af viss tid, t. ex. fyra år, från tjänstgöringstidens slut. Billig hänsyn till de äldre justitieråden torde ock kräfva, att de fritagas från skyldighet att vara underkastade tjänstgöring i lagrevisionen, hvilken tjänstgöring kan tänkas blifva mycket betungande. Sådan befrielse synes böra bestämmas med hänsyn dels till viss uppnådd lefnadsålder, t. ex. 60 år, dels ock till viss tjänstgöringstid såsom justitieråd, t. ex. 15 år. Åt högsta domstolen torde öfverlämnas att, med iakttagande af angifna grunder, indela sina ledamöter till tjänstgöring i lagrevisionen.

Under förutsättning att en lagrevision varder inrättad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad nu sagts, torde den ledighet, som högsta domstolens medlemmar nu åtnjuta, kunna inskränkas med högst två veckor om året.

En rätt betydande arbetstid åtgår inom högsta domstolen för afgifvande af *yttranden öfver ansökningar* om nåd i brottmål äfvensom öfver andra ansökningar, hvilkas slutliga pröfning sker af konungen i statsrådet. Antalet sådana ärenden utgjorde under åren 1899—1903 i årligt medeltal 618 och uppgick år 1904 till 637, år 1905 till 630 och år 1906 till 667. Deras behandling inom högsta domstolen har beräknats upptaga en tid af ungefär 5 sessionsveckor årligen. Då de flesta af dessa ärenden äro af sådan beskaffenhet, att fördelen af att i dem erhålla högsta domstolens yttrande icke uppväger värdet af den arbetstid, de kräfva, torde högsta domstolens befattning med dem böra upphöra, dock med undantag för lifdömdes nådeansökningar. Skulle eljest i något mera svårlöst fall högsta domstolens yttrande anses erforderligt, finnes ju alltid möjlighet att genom särskild remiss inhämta sådant.

Blifva således ansökningar af förevarande art i regeln ej föremål för behandling inom högsta domstolen, torde bestämmelsen om två justitieråds närvaro i *justitiekonselj* vid ansökningarnas slutliga pröfning fortfarande böra bibehållas. Däremot synes samma bestämmelse böra undergå sådan ändring, att vid behandling af lagärenden justitierådens närvaro ej må påkallas. Kommer en lagrevision till stånd, kan möjligen finnas lämpligt, att vid justitierådens indelning till tjänstgöring skyldigheten att närvara i justitiekonselj i främsta rummet ålägges de justitieråd, hvilka äro ledamöter i lagrevisionen.

Jag anser mig vidare böra förorda sådan författningsändring, att högsta domstolen befrias från behandling af ärenden, som innefatta besvär öfver utslag, meddelade i *skiftesmål*. Dessa ärenden, hvilka hafva beräknats upptaga högsta domstolens tid omkring 6 sessionsveckor årligen, synes vara af den natur, att de kunna öfverflyttas till den tilltänkta regeringsrätten.

Synnerligen önskvärdt är att söka i någon mån hejda tillströmningen till högsta domstolen af *besvärsmål*, särskildt de kriminella besvärsmålen, af hvilka många kunna röra sig om helt obetydliga intressen, men ändock vara ganska vidlyftiga och taga i anspråk en högst oskäligh del af högsta domstolens arbetstid.

En lämplig utgallring af dessa mål synes kunna vinnas genom att belägga fullföljden af dem till högsta domstolen med en afgift, motsvarande revisionsskillingen i vanliga tvistemål. Visserligen bör icke ifrågasättas att på sådant sätt försvåra för en tilltalad, som blifvit till

ansvar dömd, att få frågan om sin straffskuld dragen under högsta domstolens pröfning. Men med iakttagande häraf torde i öfrigt icke kunna anföras tillräckliga skäl för den åtskillnad i förevarande afseende, som förefinnes mellan revisionssaker och andra mål.

Att vissa mellan parter tvistiga rättsfrågor skola fullföljas genom besvär och icke i den för tvistemål i allmänhet stadgade ordning, har säkerligen icke sin grund däri, att man velat bespara klagandepart kostnader af nu ifrågavarande art. Rimlig anledning saknas till denna lättnad vid fullföljden af civila besvärsmål. Och att i brottmål uppkommen fråga om skadestånd eller annan fråga af civil natur skall få, i olikhet med de rena tvistemålen, afgiftsfritt dragas under högsta domstolens pröfning torde numera så mycket hellre sakna fog, som det beror helt och hållet på underrättens pröfning, huruvida ett vid underrätten behandlad mål skall fullföljas i högre rätt såsom tvistemål eller såsom brottmål. Hvad åter angår målsägares fullföljd af ansvarstalan, synes en foljdriktig tillämpning af den tanke, som ligger till grund för den år 1905 införda inskränkningen i allmän åklagares rätt att fullfölja talan, leda därhän, att målsägare helt och hållet afskäres från behörighet att i ansvarsfråga fullfölja talan mot hofrätts utslag. Och någon obillighet kan fördenskull ej ligga i att i stället fordra en viss afgift af målsägaren vid sådan fullföljd.

Jag anser alltså sådana författningsändringar böra vidtagas, att fullföljden af besvärsmål, civila och kriminella, beläggas med en afgift till lika belopp med den stadgade revisionsskillingen och under villkor i öfrigt, svarande mot de för revisionsskillning gällande bestämmelser, dock med befrielse härifrån för tilltalad, som är till ansvar dömd och i själfva ansvarsfrågan fullföljer talan.

Högst sannolikt är, att härigenom skulle åstadkommas en ej obetydlig minskning i antalet fullföljda besvärsmål. Att med någon grad af tillförlitlighet uppskatta den vinst i arbetstid, som sålunda skulle tillföras högsta domstolen, är dock gifvetvis ej möjligt.

Huruvida de åtgärder, hvilkas vidtagande jag nu ifrågasatt för åstadkommande af minskning i högsta domstolens arbetsbörda, äro tillräckliga för att i framtiden, då den nu förefintliga balansen af oafgjorda mål blifvit nedbragt till lämplig storlek, medgifva, att arbetet inom högsta domstolen bedrifves på allenast två afdelningar, låter sig ej med säkerhet afgöra. Uppenbart synes mig emellertid vara, att afarbetande af balansen icke på sådant sätt kan äga rum, utan att för detta ändamål *arbete på tre afdelningar* under större eller mindre del af året är oundgängligen nödvändigt.

Hvilket *antal ledamöter*, som för arbetets utförande erfordras, beror på såväl huru lång tid af året arbete å tre afdelningar beräknas böra äga

rum som ock i hvad mån det anses gå för sig, att arbetet bedrifves å *afdelning, bestående af allenast fem ledamöter.*

Då de af mig ifrågasatta åtgärder till lindrande af högsta domstolens arbetsbörda — fränsetd hvad som yttrats angående lagförslag och skiftes-mål — hufvudsakligen gå ut på att afskåra tillströmningen till högsta domstolen af ringare mål och i betraktande jämväl däraf, att de till högsta domstolen fullföljda målen visat sig år för år tilltaga i omfång, torde högre arbetsprodukt icke kunna medhinnas än i medeltal 15 mål i hvarje sessionsvecka. Med beräkning häraf och med hänsyn till det ständigt växande antalet af inkommande mål synes vara nödvändigt, om balansens afarbetande skall kunna tänkas vara verkställd inom något så när rimlig tid, att arbete å tre afdelningar äger rum under så lång tid af hvarje år, som erfordras för att uppnå en årlig arbetstid af minst 100 sessionsveckor.

Såsom förut vid behandling af den föreliggande frågan framhållits, tala starka skäl för att icke gifva alltför vidsträckt tillämpning åt grundlagens bud därom, att i högsta domstolen ringare mål få prövas och afgöras af fem ledamöter, och således för att arbete å 5-mans-afdelning icke må förekomma annat än försåvidt tillgång på ringare mål finnes till fördragning inför domstolen. Då, som nyss antydts, vid bifall till de af mig föreslagna åtgärder tillgången på ringare mål kan väntas blifva minskad, torde för uppehållande af ifrågavarande grundlagsbud vara nödvändigt, att behandling af mål å 5-mans-afdelning beräknas förekomma allenast i den omfattning, som för närvarande äger rum, eller i hvarje fall endast obetydligt därutöver. Erinras må härvid, att lagföredragningen nu sker så godt som uteslutande å 5-mans-afdelning.

Med fasthållande af denna synpunkt beträffande arbete å 5-mans-afdelning och med beräkning af en arbetstid af minst 100 sessionsveckor årligen kan det åsyftade ändamålet, balansens afarbetande, uppenbarligen icke vinnas med ett antal af 18 justitieråd, förutom de justitieråd, som skola tjänstgöra som ledamöter i lagrevisionen. Icke ens ett antal af 20 ledamöter synes kunna göra till fylles, enär med detta antal den erforderliga arbetstiden kan, äfven under förutsättning att på grund af ledamöternas befrielse från laggranskningen deras ledighet inskränkes med 2 veckor årligen, uppnås endast på det sätt, att arbete å 5-mans-afdelning äger rum under 20 sessionsveckor. Det synes fördenskull icke kunna undvikas, att antalet dömande ledamöter bibehålles vid det nuvarande antalet justitieråd eller 21. Med detta antal kan, under nyss angifna förutsättning af inskränkning i ledigheten, tjänstgöringen så ordnas, att domstolen erhåller 103 sessionsveckor under året utan att arbetet behöfver bedrifvas å 5-mans-afdelning under längre tid än 14 veckor. På grund

här af anser jag det nuvarande antalet justitieråd böra ökas med så många ledamöter, som erfordras för uppehållande af tjänstgöringen i lagrevisionen eller enligt det framlagda förslaget 2 justitieråd.

Genom bifall härtill skulle för en tid framåt, hvars längd ej nu kan bedömas, högsta domstolen komma att under en del af året arbeta på tre afdelningar. Bland de olägenheter, som härmed äro förenade, framträder skarptast svårigheten att uppehålla enhet i lagskipningen. För det fall, att denna enhet sättes i fara, har i stadgan angående måls handläggning i vissa fall af högsta domstolens afdelningar samfällt den 20 juni 1905 anvisats den utväg att hänskjuta mål till afgörande i *plenum*. Gifvet är emellertid, att domstolens sammanträdande till plenum medför en betydlig förbrukning af arbetstid, särskildt på grund af de bestämmelser i stadgan, hvilka icke tillåta hänskjutande till plenum annorledes än medelst öfverlämnande till samfällt bedömande af ett mål i hela dess vidd, äfven om plenum påkallas allenast för pröfning af viss fråga, som uppkommit i ett för öfrigt synnerligen vidlyftigt mål och som är af beskaffenhet att kunna utgöra föremål för särskild omröstning. För att nu, utan allt för stort inkräktande på de särskilda afdelningarnas arbetstid, stadgan skall kunna vinna tillämpning i den mån, som önskligt är, synes mig en ändring i densamma böra vidtagas på så sätt, att afdelning, som med anledning af något inför afdelningen föredraget mål vill påkalla plenum, må äga att till afgörande i plenum hänskjuta antingen målet i hela dess vidd eller ock, därest afdelningen pröfvar så kunna ske, allenast viss i målet uppkommen fråga, för hvars afgörande plenum är erforderligt. Det torde böra anmärkas, att en ändring i denna riktning jämväl ur andra synpunkter är högeligen önskvärd.

Slutligen må erinras, att då de af mig ifrågasatta åtgärderna erfordra ändring i gällande grundlag och således ej kunna komma till stånd tidigare än under år 1909, ändring nu torde böra vidtagas i lagen angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar den 20 juni 1905 i syfte att den därigenom införda *provisoriska anordningen* må bibehållas äfven någon tid efter 1908 års utgång.

Justitierådet *Borgström*:

Jag är ense med justitierådet Sundberg utom därutinnan att jag anser anledning icke föreligga att nu upptaga det enligt min uppfattning synnerligen svårlösta spörsmålet, huruvida fullföljandet af underdånig talan i besvärsmål bör beläggas med afgift, motsvarande den stadgade revisionsskillingen.

Justitierådet *Trygger*:

I fråga om sättet att nedbringa den befintliga balansen i högsta domstolen och för framtiden förhindra uppkomsten af sådan vidhåller jag den mening, som jag vid granskningen förra året af förslag till lag om ändring i vissa delar af 30 kap. rättegångsbalken uttalade, nämligen att det åsyftade målet bäst vinnes genom att begränsa domstolens pröfning hufvudsakligen till rättsfrågan eller åtminstone inskränka rätten att föra ny bevisning i högsta instansen. Jag inser visserligen, att åtskilliga förändringar i processen vid de lägre instanserna utgöra förutsättningar för en dylik reform, men dessa nya stadganden kunna hållas inom så måttliga gränser, att deras utarbetande icke behöfver afsevärdt fördröja reformens ikraftträdande. Utom fördelen af en snabbare rättskipning skulle en dylik begränsning af domstolens pröfningsrätt i dit fullföljda mål jämväl i det afseendet vara gagnande för rättskipningen inom vårt land, att högsta domstolens domslut efter all sannolikhet därefter blefve mera vägledande för de lägre instanserna i deras lagtolkning. Den moraliska kraften hos dessa domslut blefve ock större, då domstolens pröfning sålunda komme att hufvudsakligen gälla ett område, där domstolens ledamöter måste anses äga större kompetens än de domare, som dömt i de lägre instanserna.

Genom en anordning, sådan som den nu ifrågasatta, blefve man ock befriad från nödvändigheten att göra annan ändring i fråga om domstolens befattning med lagstiftningen än den, som kan föranledas af inträttandet af en regeringsrätt. Att åter, på sätt blifvit föreslaget, för att vinna mera tid för högsta domstolens dömande verksamhet upprätta en s. k. lagrevision, bestående af, bland andra, två för en tid af 2 år till deltagande däri utsedde justitieråd, synes mig vara en åtgärd, så främmande för den tanke, som ligger till grund för grundlagens bud om högsta domstolens deltagande i lagstiftningen, att den måste anses i realiteten innebära ett afskaffande af högsta domstolens laggranskning. Men dess värre skulle en dylik lagrevision, så vidt jag förstår, medföra något ännu betänkligare, nämligen antingen en förvandling af justitieministersämbetet till en kollegial myndighet och i samband därmed ett förflyktigande af det med ämbetet förenade ansvar för principtrogna och målmedvetna lagstiftningsinitiativ eller ock ett neddragande af den ställning, som bör tillkomma rikets högsta domare. Det förra blefve fallet, därest de i lagrevisionen deltagande justitieråden, kanske i följd af sin särskildt framstående förmåga, finge ett dominerande inflytande på lagstiftningen; det senare åter skulle inträffa, om dessa justitieråd icke mäktade fatta sin

uppgift högre än att de nedsjönke till ett slags formsättare af justitieministerns lagstiftningstankar.

Af nu anförda skäl skulle jag föredraga, att laggranskningen helt och hållet borttoges från högsta domstolen, framför det att en lagrevision af ifrågasatt art inrättades.

Öfvergår jag därefter till nådemål och öfriga ansökningsärenden, instämmer jag i fråga om dem med justitierådet Sundberg, dock med den modifikation beträffande de förstnämnda, att nådeansökan, som sker i samband med fullföljd af talan i högsta domstolen, bör i hittills stadgad ordning behandlas. En dylik anordning är visserligen formelt sedt angräplig, men i realiteten erbjuder den afsevärda fördelar.

Hvad angår skiftesmål är jag ense med justitierådet Sundberg. Likaledes synes det mig lämpligt, att nedsättande af en revisionsskillningen motsvarande afgift föreskrifves jämväl i besvärsmål; dock må i kriminella besvärsmål den tilltalades rätt till fullföljd icke göras därpå beroende. Däremot torde i alla mål, med undantag af sådana, där hofrätt är första instans, talan enbart i fråga om rättegångskostnad ej böra få hos Kungl. Maj:t fullföljas.

Beträffande till sist det af justitierådet Sundberg gjorda uppslaget i fråga om förändrade bestämmelser angående måls hänskjutande till plenum, finner jag detta väl värdt beaktande.

Justitierådet *Petrén*:

I allt väsentligt är jag ense med justitierådet Sundberg. Emellertid anser jag mig böra än ytterligare betona, att allenast under förutsättning att alla de af justitierådet Sundberg till minskande af högsta domstolens arbetsbörda föreslagna åtgärder eller ock andra åtgärder af motsvarande verkan varda vidtagna, grundad förhoppning finnes, att den nu befintliga stora balansen skall med den föreslagna organisationen kunna inom rimlig tid blifva afarbetad. Med hänsyn till den stegring af antalet inkommande mål, som otvifvelaktigt är att förutse, synes det mig för öfrigt vara föga sannolikt, att de föreslagna åtgärderna skola visa sig tillräckliga, för att efter balansens afarbetande högsta domstolen må kunna, såsom önskvärdt vore, med indelning till tjänstgöring på allenast två afdelningar medhinna den domstolen påhvilande arbetsbörda. För att vinna detta ändamål torde nog framdeles ytterligare åtgärder för arbetsbördans minskning behöfva vidtagas, och lär det därvid icke kunna undgås att ånyo upptaga frågorna om stadgande af en summa revisibilis och om revisionsskillningens höjande.

Justitierådet hänvisade vidare till följande af honom gjorda beräkningar:

För bedömande af frågan, huruvida de föreslagna åtgärderna äro tillräckliga för att åstadkomma den nuvarande balansens afarbetande inom rimlig tid, måste man taga hänsyn till — utom balansens storlek — dels den arbetsprodukt, som kan medhinnas under hvarje sessionsvecka, och dels det antal mål, som kan väntas skola årligen inkomma.

Hvad arbetsprodukten beträffar, så utgjorde denna — därest man verkställer beräkningen så, att antalet afgjorda mål fördelas på de sessionsdagar, då lagföredragning icke ägt rum — under de sista fem åren (1902—1906) i medeltal 15,2 mål i veckan. Då emellertid en del af de dagar, under hvilka enligt den officiella statistiken lagföredragning pågått, ej helt och hållet upptagits häraf utan delvis användts för föredragning af mål, är den sålunda beräknade arbetsprodukten något för hög. I själfva verket torde ej hafva medhunnits öfver 15 mål i veckan. Såvidt ännu kan bedömas läser ej heller under innevarande år bättre resultat komma att uppstå. Vid sådant förhållande och då, såsom erfarenheten gifver vid handen, målen i genomsnitt blifva allt mera vidlyftiga och invecklade, kan man enligt min mening ej beräkna att arbetsprodukten skall för framtiden komma att i nämnvärd grad öfverstiga 15 mål i veckan, äfven under förutsättning att högsta domstolen befrias från ansökningsärenden. Skulle åtgärder blifva vidtagna, som hindra tilloppet till högsta domstolen af enklare mål, är det än tydligare att högre arbetsprodukt ej kan påräknas.

I fråga om antalet inkommande mål visar statistiken, att detta sedan lång tid tillbaka varit stadt i stegring. Så utgjorde — fattigvårdsmålen frånräknade för den tid sådana fingo fullföljas till högsta domstolen — de inkommande målen

1880—1884	1885—1889	1890—1894	1895—1899	1900—1904	1905	1906
i årligt medeltal	i årligt medeltal	i årligt medeltal	i årligt medeltal	i årligt medeltal		
1,129	1,178	1,201	1,200	1,228	1,341	1,338.

Hvad revisionssakerna enbart angår, så inkommo

under 1880-talet	under 1890-talet	1900—1904	1905	1906
i årligt medeltal	i årligt medeltal	i årligt medeltal		
448	493	526	597	590

Under innevarande år hafva till oktober månads utgång inkommit 40 revisionssaker mera än under motsvarande tid sistlidet år, hvaremot antalet inkommande mål af andra slag synes hålla sig vid ungefär samma siffra som i fjol. Hela antalet för år 1907 synes således böra beräknas till omkring 1,380.

Med de angifna siffrorna för ögonen kan man ej gärna antaga, att ökningen nu skall upphöra, utan måste man vid alla beräkningar utgå från att en ej obetydlig stegring af antalet inkommande mål jämväl för framtiden är att förvänta.

Vid 1906 års slut utgjorde balansen 1,753 mål. Under år 1906 minskades balansen af revisionssaker med 4. Till den 1 november 1907 hafva gifvits 80 domar mindre än under samma tid 1906 och inkommit 40 revisionssaker mera. Således kan antagas att balansen af revisions-saker under 1907 kommer att ökas med 116 ($80+40-4$).

Balansen af besvärs- och skiftesmål minskades under år 1906 med 52. Under tiden till den 1 september 1907 meddelades 61 utslag mindre än under samma tid 1906. Antagligen komma, med hänsyn till den myckna lagföredragningen, färre utslag än i fjol att gifvas jämväl under årets sista 4 månader och minskningen i arbetsprodukt i fråga om utslagen således under hela året blifva mera än 61. Om man emellertid beräknar minskningen till endast 61 och antager antalet inkommande besvärs- och skiftesmål till detsamma som under år 1906, skulle under år 1907 balansen af besvärs- och skiftesmål ökas med 9 ($61-52$).

Hela balansen skulle således under år 1907 ökas med minst 125 mål och följaktligen vid 1907 års slut komma att utgöra minst 1,878 mål ($1,753+125$).

För hvarterdera af åren 1908 och 1909 kan antalet inkommande mål icke beräknas lägre än till det för 1907 antagna eller 1,380. Därest lagföredragningen, som under 1907 kommer att upptaga minst 18 veckor, under 1908 och 1909 beräknas upptaga endast 15 veckor om året, skulle arbetsprodukten under ett hvar af dessa båda år blifva $86 \times 15 = 1,290$ mål samt balansen under hvarterdera året ökas med 90 mål och således vid 1909 års utgång utgöra 2,058 mål ($1,878+90+90$). Skulle de föreslagna grundlagsändringarna komma att träda i kraft vid slutet af 1909 års riksdag och högsta domstolen således under sommaren och hösten 1909 blifva befriad från lagföredragning och ansökningsärenden, bör resultatet under år 1909 emellertid ställa sig gynnsammare, så att balansen vid 1909 års slut i sådan händelse torde kunna beräknas till omkring 2,000 mål.

Därest balansen af skiftesmål (omkring 150 mål) vid 1909 års slut kan öfverflyttas från högsta domstolen, minskas balansen till omkring 1,850 mål.

För tiden efter 1910 års början, då de föreslagna åtgärderna skulle vara genomförda, synes följande beräkning kunna göras. På 103 sessions-veckor medhinnas efter 15 mål i veckan 1,545 mål. Då högsta domstolen befrias från ansökningsärenden, hvilka beräknats upptaga en tid af 5

veckor, skulle härtill komma ytterligare 75 mål och arbetsresultatet således blifva 1,620 mål om året. Såsom förut antydts, torde det emellertid icke vara sannolikt, att en så hög arbetsprodukt (omkring $15\frac{3}{4}$ mål i veckan) i längden kan uppnås. Antalet inkommande mål torde efter frånräknande af skiftesmålen (81 år 1906) kunna beräknas till något öfver 1,300. Något ytterligare afdrag på grund af den föreslagna afgiften för fullföljd af besvärsmål anser jag ej böra göras, då den minskning, som häraf uppkommer, sannolikt fullt uppväges däraf, att den ofvan angifna arbetsprodukten 1,620 mål torde vara för högt beräknad. Den årliga afarbetningen af balansen skulle således komma att utgöra omkring 300 mål.

På fyra år, d. v. s. till slutet af år 1913, skulle balansen alltså vara nedbringad från 2,000 resp. 1,850 till 800 resp. 650 mål. Antagligen är dock denna beräkning för sangvinisk och balansens nedbringande till lämplig storlek kommer nog, särskildt med hänsyn till den sannolika ökningen af antalet inkommande mål, att taga ett eller annat år längre tid. Att redan nu söka bestämma någon tidpunkt, då antalet dömande justitieråd skulle börja att nedbringas under 21, synes därför icke tillrådligt.

Om inga andra åtgärder vidtagas än inrättande af den föreslagna lagrevisionen och bestämmande af de dömande justitierådens antal till 21, skulle till en början kunna beräknas en årlig balansminskning af allra högst 150 mål? Den årliga arbetsprodukten bör nämligen då, enligt hvad ofvan angifvits, kunna uppskattas till 1,545 mål, under det att antalet inkommande mål, som i år synes komma att uppgå till 1,380, för år 1910 ej torde kunna beräknas till mindre än 1,400. Balansens nedbringande till lämplig storlek skulle således kunna ske på omkring 10 år allenast under den otroliga förutsättning att under hela denna tid antalet inkommande mål icke ökades i någon afsevärd grad.

Antager man åter att de inkommande målen ökas med 15 om året, blifver resultatet att vid 1920 års slut balansen skulle vara nedbringad från 2,000 till 1,175 mål och att då åter en ökning skulle börja.

Sätter man den årliga ökningen af inkommande mål till allenast 10, skulle balansen vid 1924 års slut vara nedbringad till 800 för att då åter börja stiga.

Det synes därför med största sannolikhet kunna förutsägas att, med bestämmande af de dömande justitierådens antal till 21, den föreslagna åtgärden att förlägga laggranskningen till en lagrevision icke enbart för sig kommer att blifva tillräcklig för uppnående af det åsyftade ändamålet, balansens afarbetande inom rimlig tid.

Justitierådet friherre *Marks von Württemberg*:

Jag instämmer med justitieråden Sundberg och Petréen men vill till hvad af dem blifvit anfördt för min del lägga följande.

Hvad angår laggranskningen anser jag det böra framhållas, att den nuvarande anordningen icke lämnar högsta domstolens, af lagskipningsgöromålen strängt upptagna ledamöter möjlighet att åt nämnda granskning ägna så mycket arbete som enligt min uppfattning vore önskvärdt. Då härtill kommer, att, såsom justitierådet Sundberg erinrat, samarbete mellan högsta domstolens ledamöter icke i erforderlig omfattning kan äga rum i det stora antal lagärenden, där cirkulation af handlingarna finnes nödvändig, hyser jag intet tvifvel om, att, från lagstiftningssynpunkt sedt, den olägenhet, som skulle kunna anses ligga i den ifrågasatta minskningen af antalet i granskningen deltagande justitieråd, mer än uppväges däraf, att dessa kunna så godt som uteslutande och under verkligt samarbete ägna sig åt granskningen.

Beträffande behandlingen af nådeärenden finner jag mig desto hellre böra biträda justitierådet Sundbergs förslag, som detta, äfven bortsedt från den minskning i högsta domstolens arbetsbörda, som skulle följa af dess genomförande, synes mig innebära fördelar. Enligt min uppfattning böra i dessa ärenden lagskipningssynpunkter visserligen i väsentlig grad men icke uteslutande göra sig gällande, och med hänsyn härtill anser jag det önskvärdt, att behandlingens tyngdpunkt förläggas till justitiekonseljen och icke, såsom nu lätt kan blifva fallet, till högsta domstolen. Att, såsom man framkastat, växlande politiska åskådningar skulle, om högsta domstolens yttranden bortfölla, kunna göra sig gällande vid nådefrågornas afgörande, synes mig uteslutet redan med hänsyn till det inflytande på afgörandet, som skulle tillkomma de i konseljen deltagande justitieråden; ett inflytande som enligt sakens natur städse måste blifva af största betydelse. Skulle emellertid, i motsats till hvad jag håller före, någon ytterligare garanti i nämnda afseeende finnas påkallad, synes en sådan stå att vinna genom tryckfrihetsförordningens ändrande därhän, att statsrådsprotokollen i nådeärenden blefve tillgängliga för allmänheten. Sant är att ett bortfallande af högsta domstolens yttranden i nådeärenden skulle i viss mån medföra ökad arbete för regeringen och särskildt för chefen för justitiedepartementet; men häri kan jag från den af mig intagna utgångspunkt icke se någon afgörande betänklighet mot justitierådet Sundbergs förslag. Hos oss likasom i andra länder, om hvilkas statsförfattning jag har mig något bekant, torde behandlingen af nådeärenden böra räknas bland en justitieministers hufvuduppgifter, och den omständigheten, att hans och hans kollegers tid skulle, om den ifrågasatta ändringen genom-

fördes, kunna komma att i något högre grad än för närvarande upptagas af dessa ärenden, lärar ej kunna åberopas såsom skäl mot den föreslagna anordningen, om denna i öfrigt finnes rationell. Det har blifvit antydt, att äfven efter upphäfvande af nuvarande grundlagsbud om högsta domstolens yttranden i nådefrågor dylikt yttrande måhända skulle komma att inhämtas i ett så stort antal fall, att den beräknade lindringen i domstolens arbetsbörda i väsentlig grad uteblefve. Något dylikt synes mig dock ej vara att befara, om innebörden af den ifrågasatta grundlagsförändringen uppfattas så, som af mig blifvit framhållet. Remiss till högsta domstolen torde då, liksom den för närvarande högst undantagsvis förekommer i fall, där domstolens yttrande ej är i grundlag föreskrifvet, endast i sällsynta fall komma i fråga, helst om man, såsom jag för min del förordar, undviker hvarje uttryckligt omnämnande i grundlagen af dylikt yttrandes afgifvande i andra fall, än där fråga är om dödsstraff.

I den skrifvelse, som innefattar Riksdagens svar å Kungl. Maj:ts innevarande år framlagda förslag om ändring i vissa delar af 30 kap. rättegångsbalken, har Riksdagen, med förkastande af nämnda förslag, gifvit anvisning på vissa andra utvägar, som enligt Riksdagens mening kunde ifrågakomma för afhjälpande af det nuvarande missförhållandet mellan högsta domstolens arbetsmaterial och domstolens arbetskrafter; och har Riksdagen i sådant afseende ansett det böra tagas under öfvervägande, bland annat, huruvida man icke, i stället för att, såsom Kungl. Maj:ts förslag innebar, göra rätten till fullföljd i högsta domstolen beroende af ett visst penningevärde, skulle kunna från fullföljd utesluta vissa *klasser* af mål. Ett steg i denna riktning, hvilket enligt min mening lämpligen skulle kunna tagas, vore att, på sätt ett antal af högsta domstolens ledamöter hemställde, då år 1904 frågan om åtgärder för balansens minskning förevar i domstolen, i allmänhet låta bero vid hofrättens utslag i mål angående förseelser, som falla utom området för grundlag, allmän strafflag, strafflagen för krigsmakten och strafflagen för präster. I öfrigt kan enligt min tanke någon lämplig och effektiv begränsning af rätten till ändringssökande i högsta domstolen icke vinnas på nämnda, af Riksdagen antydda väg. En inom justitiedepartementet utarbetad öfversikt af utländsk lagstiftning i ämnet, hvilken tillhandahållits högsta domstolens ledamöter, torde utvisa, att i hvarje fall de begränsningar af denna art, som annorstädes genomförts eller föreslagits, icke lämpligen kunna tjäna till förebild för svensk lagstiftning.

Till sist anser jag mig böra hemställa till öfvervägande, huruvida icke, till förebyggande däraf, att åklagaretalan mot hofrätts utslag full-

följes i andra fall, än där något verkligt samhällsintresse sådant kräfver, och högsta domstolens arbetstid sålunda utan tillräckligt skäl upptages med åklagaremål, stadgandet i 30 kap. 7 § rättegångsbalken bör undergå någon jämkning, så att däraf fullt otvetydigt framgår, att dylik talan bör ifrågakomma endast då det finnes synnerligen angeläget.

Justitierådet Silverstolpe:

Det enda verkliga effektiva medlet att åstadkomma jämvikt mellan högsta domstolens arbetsprodukt och dit inkommande arbetsmaterial utgöres, enligt min tanke, af en lagstiftning, som väsentligt *inskränker fullföljden* af mål till högsta domstolen. Jag skulle därför helst velat nu tillstyrka införande af en summa revisibilis, höjande af revisionsskillningens belopp, inskränkning af allmän åklagares och målsägandes rätt att föra klagan i brottmål, förbud att fullfölja talan allenast beträffande rättegångskostnad o. s. v. Om en dylik lagstiftning, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af Kungl. Maj:t i proposition till innevarande års Riksdag framlagda förslag, komme till stånd, skulle, såsom jag vid nämnda förslags granskning i högsta domstolen närmare framhållit, de åtgärder, som i öfrigt kunde erfordras till förekommande af balans, icke behöfva blifva synnerligen omfattande. Då emellertid Riksdagen förkastat detta förslag, lärer väl tanken på en sådan lagstiftning för närvarande få anses utesluten, och måste i så fall frågans lösning sökas i en annan riktning.

I första rummet synes härvid böra tagas i öfvervägande möjligheten att befria högsta domstolen från befattningen med vissa slag af ärenden. De ärenden, som i sådant afseende nu torde kunna komma i fråga, äro lagförslag, skiftesmål och ansökningsärenden.

Hvad *lagförslagen* beträffar anser jag högsta domstolens granskning af desamma, såvidt de afse allmän civil- eller kriminallag, vara af största betydelse för vinnande af visshet om deras praktiska tillämplighet. Jag kan därför icke förorda, att högsta domstolen befrias från arbetet med nämnda granskning, med mindre densamma öfverflyttas å en särskild institution af sådan sammansättning, att den i nyss angifna hänseende erbjuder samma trygghet som högsta domstolen. Den uti det öfverlämnade utkastet till grundlagsändringar föreslagna lagrevisionen fyller, enligt min mening, härutinnan icke måttet. I granskningen af allmän civil- och kriminallag skulle, om denna institution upprättades, kunna komma att deltaga endast två personer med större erfarenhet i tillämpningen af sådan lag, under det laggranskningen i högsta domstolen verkställas af minst fem personer med dylik erfarenhet. Dessutom är det fara värdt, att den i utkastet föreslagna rätten för Kungl. Maj:t att förordna ända

till tre extra ordinarie ledamöter i lagrevisionen skulle leda därhän, att denna institution, däri de två justitieråden ofta kunde befinna sig i minoritet, komme att i själfva verket nedsjunka till ställningen af en byrå under justitiedepartementet. I alla händelser torde det vara uppenbart, att ett uttalande af en så beskaffad institution icke skulle kunna erhålla samma auktoritet som ett utlåtande af högsta domstolen. En så genomgripande och till sina följder oberäknelig åtgärd som att låta högsta domstolens befattning med granskningen af förslag till allmän civil- och kriminallag upphöra synes mig så mycket mindre böra vidtagas, som därigenom icke längre kan vinnas det tillförene eftersträfvade önskemålet att få högsta domstolens arbete begränsadt till allenast två afdelningar. Antalet inkommande mål är nämligen numera så stort, att äfven om högsta domstolen befrias från all laggranskning och från behandlingen af samtliga skiftesmål och sådana ansökningsärenden, hvilkas slutliga pröfning sker af Konungen i statsrådet, två afdelningar icke medhinna att afgöra återstående under året inkomna mål. På grund af det nu anförda finner jag mig böra afstyrka inrättandet af den föreslagna lagrevisionen och hemställa, att högsta domstolens laggranskningsskyldighet bibehålles i fråga om förslag till allmän civil- och kriminallag.

Däremot torde, om den ifrågasatta Regeringsrätten kommer till stand och erhåller lämplig samnansättning, å densamma kunna öfverflyttas skyldigheten att granska en del lagförslag, som falla utom den allmänna civil- och kriminalrättens områden. Härigenom skulle kunna vinnas den fördelen, att högsta domstolens laggranskningsarbete, som under innevarande år företett en betänkelig ökning, kunde begränsas till ungefärligen den tid, detsamma under de föregående åren kräft, utgörande i medeltal för åren 1902—1906 56 dagar.

Hvad därefter angår *skiftesmålen* kunna desamma närmast hänföras till administrativa ärenden, helst om däri uppkommande frågor af tvistemåls natur blifva med större regelbundenhet, än nu är fallet, hänvisade till särskildt utförande vid laga domstol. Vid sådant förhållande synas betänkligheter icke böra möta att låta klagan i skiftesmål från ägodelningsrätt fullföljas till administrativ myndighet, exempelvis landtmästeristyrelsen, möjligen förstärkt med en eller flere i skiftesfrågor erfarna domare. Skulle någon ytterligare instans i dylika mål anses erforderlig, därvid dock i alla händelser ägostyckningsmål samt frågor om fastställelse å skiften och ägoutbyten borde vara uteslutna, torde denna instans böra utgöras af den föreslagna regeringsrätten.

Vidkommande slutligen *ansökningsärendena* synas såväl nådeansökningar, hvilka göras utan samband med klagan i själfva målet eller det

sammas underställning, som ansökningar om upplösning af äktenskap eller äktenskapsförbindelse samt om tillstånd att ingå äktenskap kunna i allmänhet utan högsta domstolens hörande afgöras af Kungl. Maj:t i statsrådet under förutsättning, att stadgandet om två justitieråds närvaro i konseljen vid dylika ärendens föredragning bibehålles och dessa justitieråd beredes tillfälle att deltaga i den förberedande behandling inom statsrådet, som dessa ärenden lära komma att underkastas. Äfven ansökningar om rätt att försälja, utbyta eller inteckna egendom af fideikommissnatur torde utan olägenhet kunna behandlas i enahanda ordning och deras afgörande sålunda förläggas från högsta domstolen till Kungl. Maj:t i statsrådet. I alla dessa fall bör det likväl vara Kungl. Maj:t obetaget att, om ärendets beskaffenhet därtill särskildt föranleder, inhämta högsta domstolens yttrande.

Af hvad ofvan blifvit anfördt rörande de inkommande målens antal är redan klart, att äfven om högsta domstolens befrias från granskningen af en del lagförslag, som icke hänföra sig till allmän civil- eller kriminallag, samt från befattningar med skiftesmålen och med nyss angifna ansökningsärenden, de återstående målens afgörande icke kan medhinnas af högsta domstolen, utan att densamma indelas till arbete på tre afdelningar. Då en fördelning af högsta domstolens arbete på tre afdelningar sålunda komme att blifva permanent, måste därvid, enligt min tanke, såsom ett oeftergifligt villkor uppställas, att å hvarje afdelning skola tjänstgöra *sju ledamöter*, allenast med det undantag, att vid behandling af lagärenden ledamöternas antal kan, såsom nu, nedsättas till fem. Af de mål, hvilka efter fränskiljande af skiftesmålen och förenämnda ansökningsärenden skulle återstå till handläggning, utgöres nämligen allra största delen af sådana, som från hofrätterna dragas under högsta domstolens pröfning, och det kan svårligen anses öfverensstämmande med reglerna för en god instansordning att i någon större utsträckning låta målen i en högre instans afgöras af samma antal domare som i den lägre. Vid de förhandlingar, som föregingo framläggandet af förslaget till nu gällande lag om högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar, betonades inom högsta domstolen uttryckligen den provisoriska karaktären af nuvarande anordning, enligt hvilken en af högsta domstolens tre afdelningar är sammansatt af endast fem ledamöter, och framhölls därvid af såväl mig som andra, att om arbetet på tre afdelningar skulle fortgå någon längre tid, hvarje afdelning borde bestå af sju ledamöter.

För uppehållande af tjänstgöringen på tre afdelningar med sju ledamöter å hvarje erfordras, att högsta domstolens ledamotsantal ökas till *tjugufyra*. Det kan visserligen ej förnekas, att olägenheter äro förknip-

pade med en sådan ökning, såväl i afseende å upprätthållandet af nödig enhet i lagskipningen som i fråga om möjligheten att till justitierådsbefattningarna erhålla fullt kompetenta personer. För min del anser jag dock dessa olägenheter mer än väl uppvägas af den större trygghet beträffande målens grundliga pröfning, som måste ligga däri, att alla tre afdelningarna äro sammansatta af sju ledamöter, och jag tvekar därför icke att förorda vidtagandet af sådana författningsändringar, att en dylik anordning kan blifva genomförd. Om högsta domstolen samtidigt befrias från befattningen med de ärenden, som här ofvan föreslagits, och ledamotsantalet vid granskning af lagförslag inskränkes till fem, kan för behandling af öfriga mål och ärenden beräknas en arbetstid å 7-mansafdelningar af omkring 100 sessionsveckor, hvilken torde vara tillräcklig att icke blott förhindra uppkomsten af vidare balans utan äfven efter hand bortarbета den nu befintliga.

Skulle framdeles en lagstiftning, hvarigenom fullföljden af mål till högsta domstolen väsentligt inskränkes, komma till stånd, möter naturligtvis intet hinder att efter balansens bortarbetande, som då bör kunna ske fortare, successivt i mån af ledamöters afgang nedbringa ledamotsantalet, så att detsamma kommer att stå i lämpligt förhållande till den minskade arbetsbördan.

Justitierådet *Quensel*:

Mot inrättande af en lagrevision i hufvudsak så anordnad, som i chefens för justitiedepartementet utkast angifves, har jag intet att invända, under den förutsättning likväl, att icke därigenom minskning sker i det nuvarande antalet af 21 dömande ledamöter i högsta domstolen.

I betraktande af balansens nuvarande tillstånd och vanskligheten af alla på förhand gjorda beräkningar angående densammas nedbringande måste jag nämligen bestämt förorda, att de tre justitierådsämbeten, som provisoriskt inrättats för balansens afarbetande, måtte för sådant ändamål bibehållas, till dess erfarenheten visat, att balansen verkligen nedbringats till skäligh storlek.

I händelse högsta domstolen såsom sådan befrias från laggranskningen, anser jag justitierådens ledighet kunna något — med högst två veckor — förkortas.

Beträffande öfriga åtgärder till lättande af högsta domstolens arbetsbörda åberopar jag min i högsta domstolen den 13 december 1904 uttalade mening.

Justitierådet *Grefberg*:

Vid öfvervägande af frågan, om hvilka åtgärder böra vidtagas för att högsta domstolen må kunna utan menlig tidsutdräkt behandla dit inkomna mål och ärenden, har man att tillse, att lagskipningen skall kunna hålla jämna steg med beräknade antalet inkommande mål och ärenden samt därutöfver verka så, att den nuvarande betydliga balansen minskas. Med hänsyn till de åsikter, som rörande denna fråga uttalats och gjort sig gällande vid bestämmandet af justitierådets nuvarande antal och vid behandlingen af Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksdag angående ändringar i vissa delar af 30 kapitlet rättegångsbalken, synes mig hvarken någon vidare ökning af de i lagskipningen deltagande justitierådets antal eller någon begränsning i rätten att fullfölja talan i vissa mål och ärenden böra för närvarande ifrågasättas. Att från denna rätt utesluta vissa klasser af mål synes mig vara en åtgärd, som innebär stora svårigheter, såvidt klassindelning skall följdriktigt genomföras och sålunda all godtycklighet vid uppdragande af gränserna undvikas. Då det icke gärna kan ifrågasättas annat, än att de från rätten till fullföljd uteslutna klasserna skulle allenast vara mål af föga vikt och betydenhet, kommer en dylik anordning i hvarje fall att ringa verka till en snabbare rättskipning. En väsentlig höjning af revisionsskillingen skulle däremot visserligen kraftigt bidra till ernående af det afsedda målet, men då ringa eller ingen utsikt finnes att vinna bifall härtill, ehuru en sådan åtgärd, såvidt icke denna afgift i och för sig saknar förnuftig grund, vore fullt befogad till följd däraf, att penningvärdet betydligt fallit, lämnas äfven denna utväg å sido.

Då det sålunda torde vara nödvändigt att välja andra medel än de nyssnämnda för att befordra en snabbare lagskipning inom högsta instansen, lär annan utväg i första hand ej kunna vinnas, än att högsta domstolen befrias från all laggranskning. Öfverflyttas denna i stället på en särskild lagrevision, torde det emellertid vara nödigt att i lagrevisionen insätta två eller flera justitieråd, som något eller några år deltagit i arbetet inom högsta domstolen, och vid sådant förhållande skulle en dylik anordning föga eller alls icke bidra till en snabbare lagskipning, med mindre än att justitierådets antal ökades med det antal, som komme att tjänstgöra i lagrevisionen. Det närvarande antalet justitieråd torde sålunda böra för lagskipningen tills vidare, på sätt här redan angifves, bibehållas och justitieråds tjänstgöring i lagrevisionen bestämmas växelvis i viss ordning.

Högsta domstolens åliggande enligt särskilda författningar att afgifva utlåtande i ansökningsärenden synes, utom beträffande nådeansök-

ningar, kunna upphöra. Hvad åter angår sistnämnda ansökningar torde med hänsyn därtill, att den nuvarande anordningen bör väsentligt bidraga till kontinuitet och jämnhet i utöfning af benådningsrätten, någon ändring härutinnan ej böra ifrågakomma. Arbetet inom högsta domstolen har så ordnats, att två justitieråds närvaro i statsrådet, då justitiären den där föredragits, icke föranledt någon tidsutdräkt med arbetets fortgång. Någon ökad arbetskraft genom att justitieråden befrias från detta åliggande i fråga om nådeansökningar är således icke att förvänta.

De betänkligheter, som möta emot anordningen med 5-mans-afdelning, torde minskas, ifall å sådan afdelning i synnerhet behandlas ringare mål och ärenden, samt afdelningen tillägges befogenhet att, då med afseende å yppade skiljaktiga meningar eller målets vikt och beskaffenhet så pröfvas nödigt, för afgörande tillkalla två justitieråd, som enligt indelningen äro fria från tjänstgöring, men skyldiga att på kallelse inträda såsom suppleanter. Det är klart, att, såvidt man vill undvika att justitierådens arbetsbörda härigenom i afsevärd mån ökas, en dylik åtgärd endast i undantagsfall bör äga rum. Detta syfte torde väsentligen befordras därigenom, att å 5-mans-afdelningen företrädesvis behandlas, utom ansökningsärenden och krigsrättsmål, mål och ärenden, som i allmänhet äro af ringa vikt eller af föga invecklad beskaffenhet. Exempelvis synes hit kunna räknas:

tvister om någon skall förklaras omyndig eller myndig eller om förordnande eller entledigande af förmyndare;

mål af hvad beskaffenhet som helst, då fråga endast är om ersättning för rättegångskostnader;

mål om uppfostringsbidrag;

mål rörande brott och förseelser, vare sig emot allmän lag eller särskild författning, med undantag af dels underställningsmål och dels mål, däri någon hålles häktad eller är dömd till urbota straff eller åklagare eller målsägande fullföljer talan emot öfverrätts utslag, hvarigenom den tilltalade befriats från honom ådömd urbota bestraffning, eller däri någon är tilltalad för brott, som är i lagen belagdt med dödsstraff, eller för brott emot tryckfrihetsförordningen eller däri annan öfverrätt än krigsdomstol dömt såsom första instans.

Skola skiftesmålen fortfarande handläggas i högsta domstolen, hvar till torde finnas grundade skäl, lär väl ej hinder i allmänhet möta att i afgörandet af dessa mål deltaga endast 5 justitieråd.

Då antalet mål af större omfång och mera invecklad beskaffenhet under senare tider tillväxt och utan tvifvel kommer att fortfarande tillväxa synes vanskligt antaga, att genom särskildt vidtagna åtgärder af-

verkningen af mål per vecka skulle kunna blifva större än nu är förhållandet.

Åren 1901—1905 (1906 tillämpades den nya arbetsordningen) afgjordes inom högsta domstolen:

revisionssaker	2,323,	medeltal per år	465
skiftesmål	397,	» » »	79
civila besvär	618,	» » »	124
kriminella besvär	2,217,	» » »	443
Summa	5,555,	» » »	1,111

Af sessionstiden, 82 veckor per år, upptogs under samma 5-årsperiod i medeltal 10 veckor för lagföredragning. Då medeltalet afgjorda mål fördelas på återstående 72 veckor, uppgår antalet mål per vecka till omkring 15,5. Det brutna talet minskas dock något, ifall man tager hänsyn till, att nuvarande arbetsindelning tillämpades redan någon tid hösten 1905.

Under år 1906 upptog lagföredragningen omkring 11 veckor och antalet afgjorda mål, som utgjorde 1,394, fördelade på återstående sessionstiden 90 veckor, uppgick per vecka likaledes till 15,5.

Balanserade revisionssaker, skiftesmål och besvärsmål uppgingo vid 1906 års slut till 1,753
hvaraf 1,038 utgjorde revisionssaker.

1906 inkomna mål uppgingo till 1,338

Under 5-årsperioden 1902—1906 har antalet af inkomna mål

i medeltal ökats med 21

hvilken siffra nära nog motsvarar ökningen af revisionssaker.

Summa 1,359.

Förutsättes enahanda ökning i medeltal under åren 1907—1909,

så inkomma under dessa tre år mål till ett antal af $3 \times 1,359$ 4,077.

Summa 5,830

Afverkningen under samma tre år med beräkning af 90 sessions-

veckor per år och 15,5 mål per vecka uppgår till 4,185.

Således balans vid 1909 års utgång 1,645.

Tager man hänsyn till, att antalet inkommande mål fortfarande efter 1909 års utgång antagligen kommer att stegas, kan med den sessionstid

för lagskipningen, som för närvarande äger rum, någon minskning af balansen ej antagas, utan tvärtom kommer denna efter några års förlopp att ökas.

Utgår man åter ifrån att, såsom förordas, nuvarande arbetsindelning under någon tid eller till och med 1909 års utgång bibehålles, men att från och med 1910 högsta domstolen befrias från laggranskningen och behandlingen af ansökningsärenden af här ofvan angifna slag, torde kunna beräknas att härigenom vinnes för afgörande af mål 14 veckor, hvaraf 3 veckor anses tillkomma genom att högsta domstolens utlåtanden ej vidare erfordras i nämnda ärenden.

Å ofvan angifna balans vid 1909 års utgång 1,645 mål skulle härigenom den årliga afarbetningen utgöra $14 \times 15,5 = 217$ och för tre år, räknade från och med 1910 651.

Enär emellertid efter beräkning af nuvarande sessionstid för lagskipningen, 90 veckor, antalet afgjorda mål antages, på sätt ofvan anmärkts, för åren 1907—1909 uppgå till 4,185 samt antalet inkomna mål för åren 1910—1912 måste, under antagande att i medeltal sker en ökning af 21 mål, för dessa 3 år beräknas till 63 mål utöfver det antal, som ansetts inkomma för åren 1907—1909, eller till $4,077 + 63 = 4,140$, så afarbetas vidare å balansen 45 696 »

Återstående balans vid 1912 års utgång 949 mål.

Befrielse från laggranskningen och afgifvandet af utlåtanden öfver vissa ansökningsärenden är således icke tillfyllestgörande för att vid utgången af år 1912 åter nedbringa de dömande justitierådens antal till 18. Det torde därför anses nödigt att inskränka tiden, då justitieråden åtnjuta ferier eller ledighet för hemarbete med skyldighet att på kallelse inställa sig till tjänstgöring såsom suppleanter. Vid öfvervägande af frågan härom bör emellertid tagas i betraktande, att arbetsintensiteten ökas genom att mål komma att upptaga den tid, som förut användts för afgifvande af utlåtanden i ansökningsärenden, och genom ofvan angifna anordning med 5-mans-afdelningen. Befrielsen från laggranskningen föranleder äfven att längre tid måste användas för att taga kännedom om nya lagar och författningar. Det är således endast under förutsättning, att annan utväg ej finnes att tillgå, som inskränkning i ledigheten kan tillstyrkas. Tjänstgöringsskyldigheten torde dock i hvarje fall ej ökas med mera än två veckor, motsvarande, enär ej gärna kan ifrågasättas att utsträcka arbetet å 5-mans-afdelning, sex sessionsveckor å 7-mans-afdelning.

Ifall så ordnas, kan ytterligare afgöras årligen	$6 \times 15,5 = 93$ mål.
Den antagna balansen vid 1912 års utgång	949 mål
komme då att minskas med	279 »
Återstående balans 670 mål	

hvilket antal är betydligt mindre än hälften af de vid 1906 års slut balanserade målen samt vida understiger antalet af de för hvart och ett af åren från och med 1888 balanserade målen.

Skall högsta domstolen med ett antal af 18 dömande ledamöter kunna förebygga tillökning af en sålunda beräknad balans, förutsättes, att antalet inkommande mål åtminstone icke tillväxer. Då ett motsatt förhållande är sannolikt, torde förr eller senare framtingas åtgärder, hvarigenom en alltför stark tillströmning af mål hämmas. Om, såsom blifvit ställdt i utsikt, vissa mål och ärenden, hvilka nu fullföljas i högsta domstolen, öfverflyttas till en administrativ högsta instans, samt denna åtgärd vidtages i en mera afsevärd mån, synes kunna antagas, att högsta domstolen med nyssnämnda antal ledamöter skall förmå att en längre tid framåt hålla balanserade mål och ärenden inom måttliga gränser.

Slutligen anmärkes, att under innevarande år lagföredragningen redan upptagit vida längre tid än här ofvan för år beräknats. Fortfar detta förhållande under de närmaste åren, följer naturligtvis däraf, att den beräknade balansen, hvilken grundats, bland annat, därå, att under åren 1907—1909 till lagföredragning skulle erfordras sammanlagdt 33 sessionsveckor, icke oväsentligt ökas.

Justitierådet *Cassel*:

I fråga om behovet af lagstiftningsåtgärder till minskning af högsta domstolens arbetsbörda åberopar jag hvad justitierådet Sundberg anført.

I likhet med honom anser jag det vara oafvisligen nödvändigt, att högsta domstolen snarast möjligt befrias från den domstolen enligt nu gällande bestämmelser åliggande befattning med *granskning af lagförslag*; och anser jag mig därför kunna instämma i förslaget att detta bestyr måtte öfverflyttas till en särskild institution, den s. k. lagrevisionen, organiserad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad han förordat.

I öfrigt får jag förklara:

att jag i fråga om *ansökningsärendena* åberopar hvad justitierådet Silverstolpe anført,

att jag i fråga om *skiftesmålen* är ense med justitierådet Sundberg,

samt att jag hvad angår den väckta frågan att belägga fullföljden af *besvärsmål* med en afgift, motsvarande revisionsskillingen, instämmer med

justitierådet Trygger; och är jag med honom ense jämväl beträffande fullföljden af mål, däri fråga är endast om rättegångskostnad.

I fråga om nödvändigheten att öka antalet justitieråd åberopar jag hvad justitierådet Sundberg anfört.

Justitierådet *Westring*:

Jag instämmer i det väsentligaste med justitierådet Sundberg, allenast med följande modifikation.

Beträffande ansökningsärendena anser jag lika med justitierådet Silverstolpe, att högsta domstolens utlåtande bör afgifvas öfver nådeansökningar, som förekomma i sammanhang med besvär, att äfven fideikommissärenden böra öfverflyttas till afgörande i statsrådet på enahanda sätt som öfriga ansökningsärenden, samt att såsom förutsättning för genomförande af den ifrågasatta nya anordningen i afseende å ansökningsärendena bör gälla, att de justitieråd, som skola närvara vid dessa ärendens afgörande i statsrådet, få deltaga i den förberedande behandling, som lär komma att inom statsrådet anordnas. För att förekomma, att härigenom högsta domstolens arbetsordning alltför mycket rubbas, synes det böra uppdragas i främsta rummet åt ledamöterna i lagrevisionen att i statsrådet öfvervara behandlingen af ansökningsärendena.

I fråga om förslaget att med afgift belägga fullföljden af talan i besvärsmål förenar jag mig med justitierådet Borgström.

Justitierådet *Ramstedt*:

Jag biträder i hufvudsak hvad justitierådet Sundberg anfört utom beträffande ansökningsärenden, i afseende hvarå jag delar justitierådet Silverstolpes mening, samt förslaget att med afgift belägga fullföljd af talan i besvärsmål och frågan om ändring i förfarandet vid måls handläggning af högsta domstolens afdelningar samfällt. I sistnämnda båda frågor anser jag mig för närvarande ej kunna göra något bestämdt uttalande.

Justitierådet *Bohman*:

Beträffande frågan om högsta domstolens befattningsmed ansökningsärenden delar jag den af justitierådet Silverstolpe uttalade åsikt. I öfrigt är jag i allt väsentligt ense med justitierådet Sundberg, dock att jag instämmer i hvad justitierådet Trygger erinrat i frågan att belägga fullföljden af besvärsmål med en reversionsskillingen motsvarande afgift.

Justitierådet *Billing*:

Jag är i hufvudsak ense med justitierådet Sundberg. I en punkt är jag dock af annan mening än han, nämligen såvidt rörers frågan, huruvida — under förutsättning att högsta domstolen i regel befrias från befattning med ansökningsärenden — bestämmelsen om tvenne justitieråds närvaro vid dylika ärendens afgöranden i statsrådet bör bibehållas. Det kan förväntas att i juridiskt tvifvelaktiga fall Kungl. Maj:t inhämtar högsta domstolens yttrande och i sådan händelse synes justitieråds närvaro i konseljen vara öfverflödigt. I andra fall åter förutsättes, om annars hela anordningen skall hafva någon reel betydelse, att de två justitieråd, som skola närvara vid ärendes afgörande, dessförinnan deltaga i den förberedande handläggningen af detsamma inom statsrådsberedningen, och det inses lätt huru tidsödande och för lagskipningsarbetet inom högsta domstolen eller arbetet i lagrevisionen störande ett dylikt arrangement måste blifva. För min del anser jag mig därför böra hemställa att i detta hänseende nu gällande bestämmelse upphäfves.

I likhet med justitierådet Silverstolpe anser jag det vara synnerligen önskvärdt, att högsta domstolen befrias från befattningen med de ofta nog förekommande ansökningsärendena rörande fideikommisssegendom. Handläggningen af dessa ärenden, hvilka ej sällan äro af ringa materiell betydelse, synes med nu gällande procedur utgöra ett slöseri med tid och krafter, som kunde bättre användas.

Justitierådet *Thollander*:

Utan att frångå den uppfattning jag tillföre uttalat i fråga om högsta domstolens befattning med laggranskningen, anser jag mig dock icke under nuvarande förhållanden kunna afstyrka den föreslagna anordningen med en lagrevision.

Då därigenom en del af det arbete, som nu ofta måste förläggas till den för hvilat från arbete afsedda ledighetstid, blefve högsta domstolens ledamöter besparad, kunde denna ledighetstid i någon mån, t. ex. med 2 veckor, förkortas.

Beträffande nådansökningarna anser jag, att den garanti mot deras behandling från ensidig politisk synpunkt, som ligger i nuvarande anordning, icke bör eftergifvas och att dessa ärenden således böra behandlas i nu stadgad ordning.

Ansökningar om äktenskapsskillnad och om dispens synas mig däremot i regel kunna behandlas utan högsta domstolens medverkan.

Att rubba den stadgade ordningen för afgifvande af lagförklaringar, däri inbegripna fideikommissärenden, synes mig icke böra ifrågakomma.

Skiftesmålen's öfverflyttning från högsta domstolen till den blifvande regeringsrätten anser jag vara en lämplig åtgärd till minskning af högsta domstolens arbete.

För öfrigt instämmer jag i justitierådet Petrén's yttrande därom, att man icke torde kunna undgå att framdeles ånyo upptaga frågorna om införande af en summa revisibilis och revisionsskillings höjande.

Justitierådet *Claëson*:

Den genom regeringsformen bestämda anordning, att högsta domstolen skall afgifva utlåtande öfver vissa lagförslag, har varit till oskattbart gagn för Sveriges land och folk. Många omogna eller mindre väl genomtänkta lagförslag hafva genom de yttranden, högsta domstolen öfver dem afgifvit, blifvit ställda i sin rätta belysning. I en mängd fall, då förslagen hämtats från utländsk rätt, har högsta domstolen uppvisat hurusom förslagen icke harmonierade med svensk rättsåskådning och våra säregna förhållanden. Det är ock naturligt, att högsta domstolen, som står i den intimaste beröring med rättsskipningen i riket och är i tillfälle att bättre än någon annan myndighet öfverskåda, huru lagtillämpningen ter sig i olika fall, skall vara särskildt lämpad för att öfverse och granska lagförslagen innan de slutligen pröfvas. Kändt är att under den långa tid, snart ett sekel, högsta domstolen afgifvit utlåtanden öfver lagförslagen, högsta domstolens yttranden tillvunnit sig en stor auktoritet och tillit, så att, sedan lagförslagen blifvit efter högsta domstolens anvisningar omarbetade, de vanligen antagits af Konung och Riksdag. Denna mödosamt förvärfvade auktoritet i ett viktigt samhällsintresse synes nu vara meningen att bortkasta. Enligt min åsikt är det ingalunda någon god regeringsgrundsats att nedrifva befintlig auktoritet. Staten kräfvär för sitt bestånd, att all auktoritet stödjdes och befastes. Hvarje nedrifvande däraf bidrager att lossa samhällsfogarna.

Det är nu föreslaget, att det högsta domstolen förut ombetrodda arbetet med granskning af lagförslag i stället skall öfverlämnas åt en lagrevision, sammansatt af två justitieråd och ett regeringsråd samt vidare högst tre lagfarna män, hvilka senare skola vara extra ordinarie ledamöter af lagrevisionen. Detta förslag synes mig ganska egendomligt. Med hänsyn därtill att högsta domstolen är öfverhopad med mål vill man befria högsta domstolen från arbetet med laggranskningen för att högsta domstolen uteslutande må kunna ägna sig åt rättsskipningen. Men på samma gång vill man beröfva högsta domstolen två justitieråd, hvilka ständigt skola vara upptagna på annat håll. Härei ligger enligt min mening en motsägelse. Den sålunda föreslagna, hybrida formen för en lag-

revision kan ingalunda af mig tillstyrkas. Genom att från högsta domstolen låna två justitieråd vill man gifva sken åt, att högsta domstolen medverkar vid lagstiftningsarbetet, oaktadt något utlåtande aldrig kommer att utgå i högsta domstolens namn. Men tillika har man sört för att justitierådens mening kan i lagrevisionen paralyseras därigenom, att extra ordinarie ledamöter förordnas. Den närmaste framtiden kommer sannolikt att förete en period af jäsning och svallning i samhället i ännu högre grad än den, i hvilken vi nu äro midt uppe, och det nervösa, forcerade arbete, hvarmed allting nu skall bedrivas, kommer att återverka på regeringen. Tata växlingar inom densamma får man förmodligen bevitna, och dylika växlingar komma helt säkert att mycket inverka på sammansättningen af de extra ordinarie ledamöterna i lagrevisionen.

Enligt min uppfattning bör högsta domstolen fortfarande taga del i lagstiftningsarbetet. Men då detta är stadt i en rask utveckling, synes högsta domstolens medverkan blott böra krävas i de viktigare delarna af lagstiftningen, nämligen beträffande de lagar, hvilka afses i 87 § regeringsformen. Däremot torde det öfverlämnas åt den blifvande regeringsrätten att yttra sig öfver förslag till lagar och författningar rörande rikets allmänna hushållning, om hvilka 89 § regeringsformen handlar.

Därest högsta domstolen vidare skall vara med om lagstiftningsarbete, torde en ytterligare ökning af justitierådens antal erfordras. Detta synes kunna ske genom att bilda en ytterligare afdelning, hvilken har att i främsta rummet afgifva yttranden öfver lagförslag och, om sådana ej föreligga till behandling, afdöma vanliga rättegångsmål.

Emot en sådan ökning har invändts, att det skulle blifva svårare att då uppehålla enheten i rättsskipningen i högsta instans. Denna anmärkning tillerkänner jag för min del föga betydelse, ty svårigheterna i detta hänseende ökas knappt nämnvärdt genom en mindre utvidgning af högsta domstolen. Redan nu tjänstgöra stundom på en gång tre lagskipande afdelningar, och den af mig ifrågasatta fjärde afdelningen blir nog i hög grad upptagen med lagstiftningsfrågor.

Jämväl har mot sådan ökning erinrats, att det skulle blifva svårt att med lämpliga personer återbesätta lediga justitierådsämbeten. Under de femton år jag dels i högsta domstolen, dels i statsrådet deltagit i öfverläggningar om befordringar till dessa ämbeten, och under hvilken tid tjugu personer blifvit utnämnda till justitieråd, hafva vid nästan alla tillfällen flera personer ifrågasatts såsom kompetenta. Då för åtskilliga år tillbaka under loppet af tre månader icke mindre än fyra justitierådsämbeten blefvo lediga, däraf två i följd af dödsfall, ett genom afskeds>tagande efter uppnådd pensionsålder och ett därigenom, att innehafvaren

af detsamma inkallades i statsrådet, mötte ej svårigheter att erhålla lämpliga efterträdare. Det synes mig alltför pessimistiskt att förmoda att icke inom nedre justitierevisionen, rikets hofrätter, högskolornas juridiska fakulteter, häradsrätterna och rådstufvurätterna fullt kvalificerade personer finnas att tillgå, när något justitierådsämbete skall återbesättas.

Beträffande nådeansökningar synes mig Konungens benådningsrätt stå i så nära sammanhang med rättsskipningen, att jag ej kan tillstyrka, att högsta domstolen beröfvas sin grundlagsenliga rätt att yttra sig öfver desamma. Det föreslagna surrogatet, att två justitieråd skulle jämte chefen för justitiedepartementet och ett konsultativt statsråd behandla dessa ansökningar vågar jag ej tillråda.

Däremot har jag ej något att erinra vid att högsta domstolen befrias från att yttra sig öfver frågor rörande skillnad i äktenskap med flera ansökningsärenden, hvilka nu afgöras af Konungen i statsrådet, sedan högsta domstolen afgifvit sitt utlåtande.

Högsta domstolens befattning med fideikommissärenden torde kunna öfverflyttas till regeringsrätten.

Det synes mig tvifvelaktigt om behandlingen af skiftesmålen i sista instans bör förläggas från högsta domstolen till regeringsrätten eller annan myndighet. Visserligen skulle genom en sådan förflyttning mycken tid i högsta domstolen besparas för afdömande af egentliga rättstvister. Men skiftesmålen kräva för sitt behöriga afgörande en viss förening af juridisk skicklighet och praktisk blick, som blott är att förvänta hos domare med större erfarenhet.

Synnerligen önskvärdt vore, om restriktiva åtgärder kunde vidtagas för att förebygga att en mängd obetydliga mål fullföljas till högsta domstolen. Då emellertid förslag i denna riktning, som förevarit vid 1907 års riksdag, icke tillvunnit sig Riksdagens bifall, och det är anledning förmoda, att andra förslag i samma ämne, om de under närmaste tiden framställas, röna samma öde, synes mig att för närvarande ej något kan härutinnan åtgöras.

Justitierådet *Lindbäck*:

Beträffande frågan om laggranskningsarbetets ordnande synes man — med fasthållande såsom utgångspunkt att för afarbetande af balansen antalet i lagskipningen deltagande justitieråd fortfarande under sannolikt ganska lång tidrymd måste vara minst 21 — i främsta rummet böra taga under öfvervägande, om icke i högsta domstolen genom ökning af ledamöternas antal till 26 kunde bildas en särskild afdelning af fem justitieråd, hvilka växelvis med högsta domstolens öfriga ledamöter under viss

tidsperiod exempelvis två år i sänder sysselsatte sig med granskningen af lagförslag och endast å de antagligen kortare tider, då tillgång på sådant arbete ej funnes, deltog i behandlingen af mål och ärenden inom högsta domstolen. Genom en sådan anordning vunnas, bland annat, att laggranskningen fortginge vid sidan af högsta domstolens öfriga verksamhet utan att denna däraf lede hinder eller intrång; att högsta domstolens utlåtanden i lagärenden erhöles ökadt värde, när de kommo att framgå såsom resultatet af samarbete mellan ledamöter, hvilka finge väsentligen ägna sin tid och sina krafter åt en enda uppgift, laggranskningen; att denna kunde bedrivas med betydligt större skyndsamhet än som är möjligt under nuvarande förhållanden, då arbetet med cirkulerande lagförslag ofta fördröjes till följd af lagskipningsgöromålen; samt att åt högsta domstolen kommo att i hufvudsakligen samma utsträckning som hittills bevaras det tillfälle till förvärfvande af djupare insikt i lagarna och grunderna för desamma, hvilket till stort gagn för högsta domstolens dömande verksamhet dess deltagande i lagstiftningsarbetet medför. Att åter, såsom nu föreslagits, för ändamålet inrätta en lagrevision, bestående af två justitieråd, en ledamot i den ifrågakämda regeringsrätten och vid behof några tillfälligt adjungerade ledamöter kan, efter min uppfattning, icke anses innebära en tillfredsställande lösning af spörsmålet. Högsta domstolens laggranskande verksamhet har, såsom jag tror vara allmänt erkänt, visat sig äga stor betydelse för lagstiftningen och i framstående grad främjat dess utveckling i rätt riktning. Grunden härtill torde förnämligast vara, att den vidsträckta öfverblick öfver hela lagväsendet och detsamma vidlådande brister, som justitieråden genom sin tjänstgöring äro i tillfälle att förvärfva, göra dem särskildt skickade att under samarbete med hvarandra fullgöra ifrågavarande lika svåra som maktpåliggande granskningsvärf äfvensom att detta utöfvas af så stort antal justitieråd samfällt, att de olika synpunkter, ur hvilka frågorna kunna och böra skärskådas, i regeln vinna tillbörligt beaktande. Det kan enligt min tanke icke förväntas, att ett lika godt resultat skall kunna ernås, i händelse granskningen anförtröses åt en lagrevision, däri blott några justitieråd ägde säte och stämma och de adjungerade ledamöterna, hvilka gifvetvis måste i ganska stor utsträckning anlitas, ej i regeln torde komma att innehafva samma fullt oafhängiga och opartiska ställning, som justitierådsämbetet medför. En särskild anledning, som förpliktar till synnerlig varsamhet, innan man beslutar att utbyta den gamla bepröfvade institutionen för laggranskning mot en ny och opröfvad sådan, ligger däri, att under de närmaste decennierna efter all sannolikhet så väl omfattande och viktiga delar af vårt civila lagverk som ock vår i många hänseenden föråldrade allmänna straff-

lag komma att underkastas omdaning. Jag behöfver knappast erinra, af huru stor vikt det måste vara att vid åvägabringande af så genomgripande förändringar i den bestående rätten äga tillgång till de förnämsta krafter, som stå att erhålla, icke allenast för de nya lagarnas utarbetande utan ock för deras granskning. — Mot anordnande, på sätt ofvan blifvit anfördt, af en laggranskningsafdelning inom högsta domstolen torde knappast med fog kunna göras annan invändning än att, med hänsyn till det större antal ledamöter, hvaraf högsta domstolen i följd af sagda anordning skulle bestå, understundom svårighet kunde yppas att rekrytera domstolen med fullt lämpliga personer. För min del tror jag dock, att svårighet i detta hänseende skall göra sig gällande endast undantagsvis och i hvarje händelse icke i sådan grad, att man fördenskull bör öfvergifva tanken på laggranskningens bibehållande inom högsta domstolen. I öfrigt torde böra beaktas att då under de tider af året, högsta domstolen är ordnad på tre afdelningar, blott två suppleanter finnas att tillgå vid inträffande förfall för någon eller några af de å berörda afdelningar tjänstgörande nitton justitieråd och dessa suppleanter måste vara att påräkna för att lagskipningsarbetet i högsta domstolen må kunna utan afbrott fortgå, det skulle kunna inträffa att vid längre sjukdomsförfall för något af de i lagrevisionen deltagande justitieråden blott ett justitieråd komme att deltaga i granskningen af måhända de viktigaste civila och kriminella lagförslag, hvilket uppenbarligen vore särdeles olämpligt. Till förebyggande häraf torde knappast gifvas något annat medel än att ytterligare en ledamotsplats utöfver de två nya sådana platser, som lagrevisionen kräfde, borde inrättas i högsta domstolen, på det att vid förfall för något af de i lagrevisionen arbetande justitieråden suppleant alltid skulle kunna där inträda. Om och i den mån det ej blefve af nöden att i lagrevisionen inkalla suppleant skulle naturligtvis den nye ledamoten tjänstgöra i högsta domstolen, hvarigenom den fördel bereddes att, när högsta domstolen arbetade på tre afdelningar, den tredje af dessa endast i undantagsfall behöfde vara sammansatt af allenast fem ledamöter.

För öfrigt är jag i hufvudsak ense med justitierådet Sundberg, utom därutinnan att jag anser den ifrågasatta ändringen i stadgan den 20 juni 1905 ej lämpligen böra vidtagas, samt att jag biträder den af justitierådet Trygger uttalade mening, att nådansökan, som sker i samband med fullföljd af talan i högsta domstolen, bör i hittills stadgad ordning behandlas. Skulle emellertid betänkligheter anses möta mot att låta föreskriften rörande högsta domstolens hörande öfver nådansökningar, gjorda af andra än till döden dömda eller utan samband med fullföljd af talan i högsta domstolen, helt och hållet bortfalla, torde i hvarje fall någon olägenhet

ej kunna följa däraf, att berörda föreskrift inskränktes så, att högsta domstolens yttrande icke behöfde i regel afgifvas öfver *dels* förnyade ansökningar om nåd, *dels* sådana ansökningar, som afsåge allenast befrielse från eller nedsättning af bötesstraff, *dels ock* ansökningar rörande befrielse från ådömd påföljd af förlust af medborgerligt förtroende, Kungl. Maj:t naturligtvis obetaget att, med hänsyn till förekomna omständigheter, till högsta domstolens hörande remittera jämväl nådansökningar af nu särskildt angifven beskaffenhet.

Justitierådet *Carlson*:

Jag instämmer i justitierådet Sundbergs yttrande i hvad det angår behovet af lagstiftningsåtgärder i det i departementschefens skrivelse angifna syfte och biträder samma justitieråds förslag i fråga om lagärenden.

Af de ansökningsärenden, i hvilka högsta domstolen afgifver utlåtande till Konungen i statsrådet, äro endast nådemålen och ansökningarna om upplösning af äktenskap och äktenskapsförbindelser af någon betydelse i nu ifrågavarande hänseende.

Sistnämnda grupp af ärenden torde vid en antagligen snart förestående revision af lagstiftningen i ämnet blifva hänvisade till underdomstolarnas upptagande.

Hvad åter angår nådemålen torde kunna antagas, att dessa komma att i någon mån minskas i följd af den nya lagstiftningen om villkorlig straffdom och villkorlig frigifning.

Med afseende härå och då det enligt min mening skulle vara mycket hinderligt för arbetet i högsta domstolen eller lagrevisionen, om två justitieråd skulle öfvervara ansökningsärendenas föredragning i statsrådsberedningen, vill jag icke nu ifrågasätta någon inskränkning i högsta domstolens skyldighet att afgifva utlåtande i dessa ärenden, utan föreslår jag i stället upphäfvande af föreskriften om justitieråds närvaro vid dessa ärendens föredragning i statsrådet.

Af största vikt är att söka åstadkomma en minskning af de inkommande revisionssakerna, hvilkas antal fortfarande växer. Detta mål vinnes, enligt min mening, säkrast och bäst genom en lämplig höjning af revisionsskillningens belopp.

Beträffande brottmålen och öfriga mål, som från hofrätterna fullföljas genom besvär, anser jag en förändring i den riktning justitierådet Sundberg angifvit vara önskelig och af behovet påkallad.

Äfven om de nu ifrågasätta eller andra lika omfattande åtgärder för minskande af högsta domstolens arbetsbörda kunna antagas komma

till stånd under den närmaste tiden, torde det vara lämpligt att, för möjliggörande af en afarbetning af balansen, justitierådens antal och tjänstgöring för närvarande bestämmas på sätt justitierådet Sundberg föreslagit.

Justitierådet *Huss*:

Jag är i hufvudsak ense med justitierådet Sundberg, dock att jag ej biträder hvad han föreslagit i fråga om ändring i förfarandet vid måls handläggning af högsta domstolens afdelningar samfällt samt anser att nådansökningar, som göras i sammanhang med fullföljd af talan i högsta domstolen, böra i hittills stadgad ordning behandlas; och instämmer jag uti hvad justitierådet Trygger anført dels beträffande rätt att fullfölja talan hos Kungl. Maj:t enbart i fråga om rättegångskostnad dels ock vidkommande förslaget att med afgift belägga fullföljd af talan i besvärsmål.

Justitierådet *Lilienberg*:

Förslaget om en lagrevision vill jag äfven gifva min röst, dock endast under den uttryckliga förutsättning, att domstolens nuvarande tjänstgöringstid icke genom borttagande af ledamöter minskas. I alla händelser borde, om nämnda förslag icke antages, 89 § regeringsformen ändras, så att domstolens yttrande ej erfordras i administrativa lagfrågor. Äfven upphörandet af de obligatoriska utlåtandena i ansökningsärenden kan jag tillstyrka; likaså skiftesmålen öfverflyttning, helst om det sker till en särskild öfverdomstol. Men jag måste för min del se hela denna sak äfven från andra synpunkter, som hittills allt för litet berörts.

Den för närvarande så godt som obegränsade rätten att fullfölja mål från hofrätterna begagnas i den grad, att i det närmaste hvar 4:e vademål och hvar 3:e brottmål drages under högsta domstolens pröfning, och detta oaktadt hofrätternas beslut fastställas i 80 procent af de förra och naturligtvis ändå oftare i brottmålen. Men hvarken kostnader eller besvär förmå att stäffa begäret att draga ut på tiden med rättegångar, ofta af ringa vikt och värde. Däraf följa stora kostnader för statsverket; för målens föredragning måste hofrätterna beröfvas en stor mängd dugande krafter och för att reda undan denna massa af mål arbetar en för våra förhållanden redan nu oformligt stor högsta domstol, som till alltför stor del är upptagen endast med bevisningsfrågor och obetydliga rättsfall.

Åtgärder, som Kungl. Maj:t vid senaste riksdag föreslog, för att hämma detta starka tillflöde af mål, mötte endast motvilja, och det torde därför förr eller senare blifva nödvändigt att inslä på en annan väg, men detta icke blott för nu föreliggande ändamål. Vår domstolsorganisation och processordning äro behäftade med fel, som äfven i och för sig fordra

att afhjälpas. Såsom sådana vill jag påpeka de ofta förefintliga bristerna i den sakliga utredningen och processledningen, brister, som inverka ytterst menligt på rättsfrågornas afgörande, och så den oerhörda långsamheten i såväl de civila som brottmålsens behandling, en långsamhet, som gemensamt vidlåder flertalet mål i alla tre instanserna och utgör en verklig olycka för rättstillståndet i landet. Särskildt landtdomstolarna torde behöfva förstärkning i både ett och annat afseende.

Om reformer, som alltför länge åsidosatts, blifva vidtagna till afhjälpande af ofvan antydda brister, skall säkert afven inskränkningar kunna göras i rätten att fullfölja målen i högsta domstolen, vare sig genom rent förbud, t. ex. i de fall att båda de lägre instanserna kommit till samma slut, eller genom bevisfrågans och rättsfrågans åtskiljande.

På denna väg, men enligt min öfvertygelse endast på denna, kan den nu förevarande frågan lösas på ett verkligt tillfredsställande och varaktigt sätt.

Justitierådet *Herslow*:

Hvad angår förslaget om inrättande af en s. k. lagrevision, så inser jag visserligen, i likhet med flera justitieråd, att denna anordning är ägnad att medföra åtskilliga afsevärda olägenheter på samma gång den ingalunda kan ersätta den laggranskning, som f. n. åligger högsta domstolen; men för den händelse den af mig i det den 13 dec. 1904 till dåvarande justitieministern afgifna utlåtande förordade utvägen att, med ändring af 89 § regeringsformen, befria högsta domstolen från befattning med lagförslag af ekonomisk eller administrativ natur skulle befinnas sakna utsikt att vinna framgång, finner jag, med hänsyn till nödvändigheten att bereda högsta domstolen erforderlig tid till fyllande af dess egentliga uppgift, mig nödsakad att biträda berörda förslag.

Den af flera justitieråd gjorda framställning, att såsom villkor för rättighet att i besvärsmål fullfölja talan skulle, med undantag för visst fall, stadgas erläggande af en afgift, motsvarande revisionsskillingen i tvistemål, kan jag för min del icke förorda. Utom det att en dylik påлага skulle med revisionsskillingen dela den anmärkta olägenheten att verka olika för ekonomiskt olika lottade parter, komme densamma säkerligen att lika litet som revisionsskillingen med dennas nuvarande belopp vara i stånd att förekomma obehörig fullföljd af talan.

Beträffande de öfriga åtgärder, som kunna komma ifråga för åstadkommande af jämvikt emellan högsta domstolens arbetsprodukt och dess arbetsmaterial, har jag i mitt förutnämnda utlåtande redan sökt angifva åtskilliga så beskaffade åtgärder och skulle därför nu kunna inskränka mig

till att hänvisa till hvad jag i samma utlåtande anført. Särskildt vill jag dock däraf framhålla följande.

Då, med hänsyn till den i allt raskare tempo tilltagande industriella utvecklingen, rättegångarnas antal och omfång med säkerhet kunna antagas skola allt mer och mer ökas, så torde, därest icke statsmakterna anse sig hafva råd och tillfälle att allt framgent fortskrida på den hittills inslagna vägen att gång efter annan med korta mellantider öka antalet af högsta domstolens ledamöter, något annat fullt verksamt medel till åstadkommande af sagda jämvikt icke kunna uppletas än ett kraftigt begränsande af kategorien af de frågor, som få hos högsta domstolen fullföljas. Vid sådant förhållande och enär högsta domstolens förnämsta uppgift måste vara att i egenskap af central domstol för hela riket upprätthålla enheten och konsekvensen i lagskipningen, synes den erforderliga reformen förnämligast böra gå därpå ut, att högsta domstolen befrias från att sysselsätta sig med sådana frågor, som från juridisk synpunkt sakna principiell betydelse, d. v. s. hvilkas afgörande icke kan bilda något prejudikat, i det att bedömandet af desamma hvarken innefattar tolkning af visst lagbud eller fastställande af viss rättsgrundsats. Bland de frågor, som sålunda lämpligen kunna afskiljas från högsta domstolens bedömande, torde frågan om faktum — den rena sakfrågan — böra sättas i främsta rummet, enär pröfningen af densamma icke kan vara af prejudicierande betydelse, men är den detalj af högsta domstolens arbete, som f. n. upptager dess mesta arbetstid, på samma gång denna pröfning icke kräfver mer än den förmåga af sundt omdöme, som väl måste förutsättas vara att finna hos enhvar, hvilken blifvit ombetrodd att vara domare i första eller åtminstone andra instansen. Om emellertid lagstiftaren i betraktande af den svaghet, som onekligen vidlåder den nuvarande organisationen af en stor del af våra underrätter, och jämväl med hänsyn till det otillfredsställande däri, att, i händelse en annan uppfattning af sakfrågan gjort sig gällande hos hofrätten än i underrätten, det ovillkorligen skulle i denna del stanna vid hofrättens afgörande, anser sig icke böra gå så långt som att helt och hållet befria högsta domstolen från pröfning af sakfrågan, torde dock utan fara för rättssäkerheten en sådan befrielse, på sätt och under förutsättning som jag i förrberörda utlåtande angifvit, kunna medgifvas i det fall att underrätt och hofrätt i denna fråga kommit till samma slut.

I öfrigt synes högsta domstolens befattning med såväl tvistemål som brottmål böra väsentligen återföras till den begränsing, som 1734 års lagstiftare anvisat åt högsta lagskipande myndigheten, nämligen att mera vara en revisionsinstans än appellationsdomstol; och torde därjämte nödiga åt-

gärder böra vidtagas till undvikande såvidt möjligt af dubbel föredragning af ett och samma mål.

Om en regeringsrätt kommer till stånd, synes densamma lämpligen kunna öfvertaga handläggningen af ägodelningsrättsmålen i högsta domstolens ställe.

Det lär vara nödvändigt, att det nuvarande antalet af justitieråd, som sysselsätta sig med lagskipningen, bibehålles intilldess arbetsbalansen i högsta domstolen blifvit nedbragt till rimligt omfång; men sedan så skett, torde, med införande af de af mig nu och i ofvannämnda utlåtande förordade förändringar af högsta domstolens åligganden, uppkomsten af ny balans efter all sannolikhet vara för en längre framtid förebyggd, äfven om justitierådens antal minskas till 16, fördelade på två afdelningar.

In fidem
Erik Ölander.

Högsta Domstolen.		1860.	1861.	1862.	1863.	1864.	1865.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	1891. ¹⁾	1892. ²⁾	1893. ²⁾	1894.	1895.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1907.
Inkomna mål och ärenden.																																																	
<i>Civila:</i>	revisionssaker	—	404	380	375	325	465	456	402	446	518	494	541	503	516	518	455	606	428	480	442	419	510	455	478	420	444	406	433	473	441	466	495	471	457	524	454	510	471	537	543	546	496	479	553	557	597	590	635
	skiftesmål	—	131	130	154	124	124	101	99	118	102	83	90	92	88	78	70	85	89	88	66	93	88	80	66	81	76	71	83	88	88	79	65	62	72	67	66	60	70	61	57	89	85	102	100	98	128	81	93
	fattigvårdsmål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	57	70	66	70	64	71	75	146	104	122	155	109	118	133	105	160	137	167	143	127	106	66	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	andra besvärsmål																					98	140	135	132	141	124	136	213	163	140	146	136	132	130	124	128	165	114	91	104	97	113	149	129	136	134	157	162
	ansökningar																					228	172	203	192	220	220	222	263	243	290	329	264	309	305	307	339	348	370	418	431	457	421	392	449	451	454	475	511
<i>Kriminella:</i>	hemställda mål och besvärsmål	—	1,165	1,161	1,156	1,253	1,101	1,213	1,183	1,203	1,296	1,240	1,326	1,317	1,312	1,181	987	1,037	999	978	877	409	471	492	447	490	421	500	473	558	558	578	514	499	499	491	514	597	508	504	445	465	478	502	489	477	482	510	491
	nådeansökningar																					232	236	232	232	179	195	273	198	212	248	279	255	336	350	281	240	191	219	164	189	181	170	166	170	161	176	192	167
	andra ansökningar																					8	13	9	15	10	16	25	23	6	11	15	10	16	8	12	5	14	20	19	10	15	11	17	10	25	176	192	167
Summa		—	1,700	1,671	1,685	1,702	1,690	1,770	1,684	1,767	1,916	1,817	1,957	1,912	1,972	1,834	1,582	1,794	1,586	1,610	1,456	1,562	1,776	1,710	1,634	1,696	1,605	1,751	1,819	1,848	1,936	2,029	1,906	1,968	1,948	1,912	1,812	1,886	1,772	1,794	1,779	1,850	1,774	1,807	1,900	1,905	1,971	2,005	2,059
Afgjorda mål och ärenden. De afskrifna däri inberäknade.																																																	
<i>Civila:</i>	revisionssaker	—	438	441	604	580	472	503	496	469	479	510	500	523	508	512	471	450	529	519	477	397	426	483	438	469	446																						

1) Eftermiddagstjänstgöring i december. 2) Eftermiddagstjänstgöring. Pingstferierna afskaffade.

Bilaga E.

År.	Mål ang. väg-, bro- och färjhållning samt ang. grindar å allmän väg.				Mål ang. flott- och farleder.				Mål ang. skjutsanstalter och skjutsning.			
	Till Kammar-kollegium <i>inkomna</i> besvärsmål.		Af Kungl. Maj:t afgjorda besvär öfver Kammar-kollegii beslut.		Till Kammar-kollegium <i>inkomna</i> besvärsmål.		Af Kungl. Maj:t afgjorda besvär öfver Kammar-kollegii beslut.		Till Kammar-kollegium <i>inkomna</i> besvärsmål.		Af Kungl. Maj:t afgjorda besvär öfver Kammar-kollegii beslut.	
	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.	Summa.	Medel-tal.
1899	196	—	61	—	16	—	7	—	4	—	1	—
1900	202	—	41	—	22	—	7	—	2	—	1	—
1901	183	—	38	—	38	—	13	—	3	—	—	—
1902	124	—	42	—	34	—	6	—	5	—	—	—
1903	137	—	31	—	43	—	11	—	8	—	2	—
1904	126	—	33	—	34	—	16	—	9	—	—	—
1905	184	—	43	—	38	—	8	—	7	—	1	—
1906	158	—	42	—	46	—	16	—	2	—	3	—
	1,310	163.8	331	41.4	271	33.9	84	10.5	40	5.0	8	1.0

		1899.	1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	Summa.	Medel-tal.
Beskattningsmål,	afgjorda af Kammarrätten . . .	1,063	824	791	963	969	1,497	930	760	7,797	974.6
»	» » Kungl. Maj:t . . .	224	221	242	221	204	258	164	475	2,009	251.1
Brännvinstaxeringsmål,	» » Kammarrätten . . .	4	9	12	10	7	10	4	3	59	7.4
»	» » Kungl. Maj:t . . .	5	1	4	4	4	3	1	3	25	3.1

*Bilaga F.***F ö r s l a g**

till

L a g**angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.**

Med upphäfvande af lagen den 20 juni 1905 angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar förordnas som följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts högsta domstol skall utgöras af tjugutre justitieråd, af hvilka två, enligt hvad därom är särskildt stadgadt, tjänstgöra i lagrådet. Högsta domstolen arbetar på afdelningar, på sätt nedan sägs.

2 §.

Åtta veckor hvarje år skall högsta domstolen arbeta på en afdelning, sjutton veckor på tre afdelningar och under den öfriga tiden af året utom öfliga jul- och påskferier på två afdelningar.

3 §.

Afdelningarna äro lika behöriga att upptaga de till högsta domstolens handläggning hörande ärenden, hvilkas fördelning endast beror af den ordning, hvari de enligt gällande föreskrifter anmälas.

4 §.

Med iakttagande af hvad ofvan är föreskrifvet äga de i högsta domstolen tjänstgörande justitieråden sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten.

5 §.

Angående måls handläggning i vissa fall af högsta domstolens afdelningar samfällt är särskildt stadgadt.

Denna lag träder i kraft den dag, då Riksdagens beslut, hvarigenom Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmaldt.

*Bilaga G.***Förslag**

till

Stadga

**angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols
afdelningar samfällt.**

Med upphäfvande af stadgan den 20 juni 1905 angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt förordnas som följer:

Mom. 1.

Finner någon af högsta domstolens afdelningar, vid öfverläggning till dom, å afdelningen rådande mening afvika från rättsgrundsats eller lagtolkning, som förut varit af högsta domstolen antagen; då må afdelningen förordna, att målet i hela dess vidd eller, där sådant pröfvas kunna ske, allenast viss i målet uppkommen fråga skall af högsta domstolens afdelningar samfällt afgöras; och böra, där laga hinder icke möter, alla justitieråden med undantag af dem, hvilka tjänstgöra i lagrådet, i sådant afgörande deltaga.

Hafva i särskilda, för afdelningen kända domar mot hvarandra stridande åsikter, i fråga om viss rättsgrundsats eller lagtolkning, på olika tider gjort sig inom högsta domstolen gällande, äge hvad ofvan föreskrifvet är tillämpning endast i det fall att afdelningen finner den rådande meningen afvika från den senast meddelade domen.

Mom. 2.

Hvad i föregående moment stadgadt är afser ej mål, som från krigsdomstol drages under Konungens pröfning; ej heller mål, som angår

håktad person eller eljest enligt särskild föreskrift fordrar skyndsamt afgörande, där sådant mål förekommer under juni, juli eller augusti månader.

Denna lag träder i kraft den dag, då Riksdagens beslut, hvarigenom Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmaldt.

*Bilaga H.***Förslag**

till

Lag**om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.**

1 §.

Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall utgöras af sju regeringsråd, af hvilka en, enligt hvad därom är särskildt stadgadt, tjänstgör i lagrådet.

Med iakttagande att regeringsrättens arbete skall fortgå minst fyrtio veckor om året äga de i regeringsrätten tjänstgörande ledamöterna sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten.

2 §.

Af de mål, som jämlikt författningarna få hos Kungl. Maj:t fullföljas genom besvär i statsdepartementen, skola, med de undantag hvarom i 3 § sägs, till regeringsrättens upptagande och afgörande höra:

1:o) mål om riksdagsmannaval, om afsägelse af riksdagsmannaupdrag; mål om val till ombud vid kyrkomöte;

mål om annat val till befattning eller uppdrag, om val för upprättande af förslag därtill, om den valdes afsägelse;

2:o) mål om beslut af landsting, af kommun, annan menighet eller deras representationer;

mål om nybyggnad, inredning eller reparation af allmän byggnad, som af menighet skall byggas och underhållas, om stället för sådan byggnads uppförande;

mål angående fattigvården;

3:o) mål om sammankallande af menighet eller dess representation;

4:o) mål om aflöningsförmåner, därunder inbegripet provision, anmärknings- och aktoratsarfvode, ersättning för viss förrättning eller visst uppdrag, bostadsförmån, hyresbidrag, sjukvård, beklädnadsersättning och dylikt, om delaktighet i eller afgifter till pensionsinrättning eller annan sådan allmän anstalt eller kassa, om rätt till pension eller dylik förmån, allt enligt gällande föreskrifter eller öfverenskommelser;

mål om resekostnads- och traktamentsersättning, om annan ersättning af statsmedel, enligt därom gällande författningar;

mål om sådant bidrag eller understöd af statsmedel, som statskontoret eller Kungl. Maj:ts befallningshafvande enligt gällande författningar må bevilja eller skall på rekvisition utbetala;

5:o) mål om tullbehandling;

mål om taxering till skatt eller annan afgift;

mål om debitering eller indrifning af utskylder eller andra afgifter;

mål om skyldighet för medlem af kommun eller annan menighet att till dess gemensamma utgifter lämna bidrag;

mål om restitution af utskylder, böter eller andra allmänna medel; anmärknings- eller redogörelsemål, reskontreringsmål, mål om afkortning eller afskrifning;

mål om förvaltning af eller redovisning för kyrkors, prästerskapets, undervisningsverks eller fromma stiftelsers inkomster eller ägodelar;

mål om fördelning af brännvinsförsäljningsmedel eller skogsvårdsafgifter;

mål om fördelning till återbetalning af lån utaf allmänna medel;

6:o) skattlägningsmål, öfriga mål om grundskatter eller därmed jämförliga utskylder;

mål om markegångsprisen;

7:o) mål om fastställande af jordebok, om upptagande i eller utslutande ur jordeboken af fastighet eller särskild anteckning, om ändring i förhållande, hvarom uppgift finnes i jordebok införd;

de i denna § eljest ej nämnda mål om förmåner, rättigheter och skyldigheter, hvilka åtfölja fastighet på grund af dess särskilda natur och egenskap;

8:o) mål om rust- och rotehållares rättigheter och skyldigheter, öfriga mål rörande indelnings- och roteringsverket;

mål om hemmans och lägenheters indelning till lotsning, om utbyten af boningsplatser för lotsar eller af lotsningspliktiga hemman och lägenheter, om dessas förmåner, friheter och skyldigheter;

mål om anläggning, indragning eller förändring af allmänna vägar, af broar och färjor därå, om deras underhåll sommar- och vintertiden, om

vägdelsing, om rätt att hafva byggnad utmed väg eller att därå hafva grind, om tid för grinds öppenställande;

mål rörande skjutsväsendet;

mål om allmän flottled och farled samt sättet och villkoren för deras begagnande;

mål om strömningsningar och skyldighet att därtill bidraga;

mål om ordningen och sättet för begagnande af samfällid tångtåkt;

9:o) mål om tillvaro af eller företräde till stadgad åborätt eller ständig besittningsrätt till hemman eller lägenhet, som tillhör kronan, menighet eller allmän inrättning;

mål om anläggning af och frihetsår för nybyggen;

mål, huruvida jord tillhörig kyrkor i Lunds och Göteborgs stift skall enligt gällande författningar under prästgård eller annat visst hemman brukas, mål om beloppet af den afgift, som därå bör till kyrkan erläggas;

mål om villkor för utarrendering af prästerskapet eller kyrkor anslagen jord, som enligt hvad författningarna stadga skall under arrende upplåtas;

mål om optionsrätt till arrende;

mål om åtnjutande af de rättigheter, hvilka i afseende å de till innehafvare af vissa ämbeten och tjänster eller till kyrkor och fromma stiftelser anslagna hemmans disponerande och besittning må vara vederbörande förunnade;

10:o) mål om rättighet till och villkoren för skatteköp af kronan, menighet eller allmän inrättning tillhörig fastighet, som jämlikt författningarna får till skatte försälas, om fastställande af skatteköpeskilling;

mål om nybygges omföring till skatte och villkoren därvid;

11:o) mål om afsöndring från fastighet under enskild äganderätt eller stadgad åborätt;

mål om afgäld från afsöndrad lägenhet, om fördelning af mantal eller utskylder mellan stamfastighet och afsöndrad lägenhet;

mål, huruvida fastighet är af beskaffenhet att den må förvärfvas af bolag eller förening, mål om tillstånd till ägostyckning;

12:o) afvittrings- och storskiftes mål;

13:o) mål om Kungl. Maj:ts befallningshafvandes beslut rörande förordnande till landtmäteriförrättning, vägdelsing, syn rörande dikning, vattenafledning, flottning eller annan dylik förrättning, om befallningshafvandes åtgärder till befordrande af landtmäteriförrättingars fortgång och behöriga verkställighet, om landtmätarens afstängande från rätt till nya förordnanden;

14:o) mål om inmutning eller utmålsläggning;

mål om meddelande af patent, om registrering af varumärken eller af mönster och modeller;

mål om anteckning i aktiebolags-, försäkrings-, förenings-, handels- eller annat dylikt register, om anmälan att idka näring;

mål om registrering af fartyg, om förändring af fartygs namn, om skeppsmätning;

15:o) mål om antagande af släktnamn;

mål om mantals- eller kyrkoskrifning, lysning till äktenskap, skillnad i trolofning, utfärdande af skiljobref, anteckning i kyrkobok;

16:o) mål om meddelande i särskilda fall af tillstånd, förbud eller föreläggande jämlikt författningar och föreskrifter rörande den allmänna hälsovården, härunder inbegripet fosterbarns vård, samt städernas eller andra samhällens byggnads- och brandväsen;

17:o) mål om kyrkotukt, om uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn, om skolpliktiga barns skiljande från föräldrar eller målsmän;

mål om disciplinär bestraffning, om afstängande från tjänstgöring;

mål om bötesansvar, om föreläggande eller utdömande af annat vite än sådant, som må stadgas vid meddelande af föreskrift eller förbud enligt författningar om banker eller andra penninginrättningar;

mål om häktads vård och behandling, om verkställande af straff;

18:o) handräckningsmål.

3 §.

Därest i mål, hvarom under 2:o) af 2 § fömåles, klagan rör myndighets beslut i anledning af sökt fastställelse å landstings, menighets eller dess representations beslut, eller mål, som i första eller andra stycket af samma punkt sägs, angår skolväsendets ordnande, skall regeringsrätten, med eget utlåtande, öfverlämna målet i dess helhet till Kungl. Maj:ts afgörande i statsrådet.

Samma lag vare, där besvärsmål angår flera ämnen, af hvilka något, men ej alla angifvits i 2 §.

4 §.

Är med besvär förenad ansökning om meddelande af dispens eller om vidtagande af annan åtgärd, hvilken skulle på Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet ankomma, eller har beslut, hvarom i besvaren är fråga, underställts Kungl. Maj:ts pröfning, vare det ej hinder för att regeringsrätten pröfvar besvaren.

Skall, efter det besvären blifvit af regeringsrätten afgjorda, ansökning, som nyss är nämnd, föredragas inför Kungl. Maj:t i statsrådet, afgifve regeringsrätten sitt utlåtande däröfver.

Därest vid handläggning af besvärsmål regeringsrätten skulle finna, att från gällande stadganden skäligen borde medgifvas något undantag, hvarom ansökan ej blifvit i målet gjord, äge regeringsrätten att, med eget utlåtande, underställa målet Kungl. Maj:ts pröfning i statsrådet.

5 §.

Föredragande i regeringsrätten vare, efter Kungl. Maj:ts i statsrådet bestämmande, ämbets- eller tjänsteman i det statsdepartement, hvartill det ärende, som skall föredragas, enligt stadgad fördelning hörer.

Om anmälan till föredragning och om föredragningsturen förordnar Kungl. Maj:t i statsrådet, efter regeringsrättens hörande.

6 §.

Innan besvärsmål i regeringsrätten föredrages, skall det vara, genom nödiga förklaringars och upplysningars inhämtande, af föredraganden beredt.

Finner regeringsrätten erforderligt, att ytterligare någon varder öfver besvären hörd, meddele därom föreskrift. Om vittnesförhör, där sådant äskats, äge regeringsrätten ock förordna.

Denna lag träder i kraft den dag, då Riksdagens beslut, hvarigenom Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmaldt.

Bilaga I.

Fö r s l a g

till

L a g

om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

De ordinarie ledamöterna af Kungl. Maj:ts lagråd skola, med iakttagande af föreskrifterna i 2—5 §§, utses, de två justitieråden af högsta domstolen och regeringsrådet af regeringsrätten. Där laga hinder icke möter, böra alla justitieråden eller regeringsråden i sådant ärende deltaga.

2 §.

Tjänstgöringsperiod för ordinarie ledamot är två kalenderår. Har vid tjänstgöringsperiodens utgång behandlingen af något ärende påbörjats men ej hunnit afslutas, skola de afgående ledamöterna bestrida tjänstgöringen under ärendets vidare handläggning.

3 §.

Afgår ordinarie ledamot från sitt justitieråds- eller regeringsråds-ämbete, utses annan ledamot i hans ställe. Får han förfall, tjänstgöre under tiden den därtill utses.

4 §.

Justitieråd må ej tjänstgöra i lagrådet förr än han minst två år beklädt justitierådsämbete.

Sedan under en tjänstgöringsperiod justitieråd eller regeringsråd minst ett år tjänstgjort i lagrådet, må justitieråd först fyra år och regeringsråd först två år efter periodens slut änyo utses att där tjänstgöra.

5 §.

Har justitieråd uppnått sextio års ålder eller minst femton år innehaft justitieråds- eller regeringsrådsämbete, må han ej utan sitt begifvande utses att tjänstgöra i lagrådet.

6 §.

Lagrådets ordinarie ledamöter skola deltaga i handläggningen af alla i lagrådet förekommande ärenden.

Sedan justitieråd eller regeringsråd börjat tjänstgöra i lagrådet, skall han utan hinder däraf deltaga i slutbehandling af mål eller ärende, hvarmed han förut i högsta domstolen eller regeringsrätten tagit befattning.

Ledamot i lagrådet är berättigad att årligen åtnjuta tre månaders ledighet å tid, som lagrådet bestämmer.

Denna lag träder i kraft den dag, då Riksdagens beslut, hvarigenom Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmaldt.

Första tjänstgöringsperioden för ordinarie ledamöter i lagrådet skall utgå vid slutet af kalenderåret näst efter det denna lag trädte i kraft.

Bilaga K.

Fö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse af § 7 i förordningen angående allmänt kyrkomöte
den 16 november 1863.

Häri genom förordnas, att § 7 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Klagan öfver val till ombud vid kyrkomöte fullföljes hos Konungen genom underdåniga besvär, som inom trettio dagar efter valet skola i justitiedepartementet ingifvas, för att i Konungens regeringsrätt skyndsamt föredragas och afgöras.

Denna lag träder i kraft den dag, då Riksdagens beslut, hvarigenom Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t annäldt.

*Bilaga L.***Förslag**

till

L a g**om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810.**

Härigenom förordnas, att den i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810 meddelade föreskrift om högsta domstolens hörande öfver ansökning om Konungens tillåtelse till skillnad i äktenskap skall upphöra att gälla samt att i följd häraf sådan ansökning skall ingifvas icke, såsom i sagda förordning är stadgadt, till justitierrevisionsexpeditionen utan till justitiedepartementet.

Denna lag träder i kraft den dag, då Riksdagens beslut, hvarigenom Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmältdt.

Bilaga M.

Fö r s l a g

till

L a g

om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommisssegendom kommer att iakttagas.

Med ändring af hvad förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommisssegendom kommer att iakttagas, innehåller häremot stridande, förordnas härigenom, att ansökningar, som afses i sagda förordning, skola ingifvas till justitiedepartementet och, efter regeringsrättens hörande, pröfvas af Kungl. Maj:t i statsrådet.

Denna lag träder i kraft den dag, då Riksdagens beslut, hvarigenom Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af §§ 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 34, 87, 99, 101, 102, 103, 104 och 106 regeringsformen, §§ 11, 43, 54 och 69 riksdagsordningen samt 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmaldt.

Utdrag af protokoll öfver lagärenden, hållet i Kungl Maj:ts högsta domstol onsdagen den 8 april 1908.

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden LILIENBERG,
LINDBÄCK,
CASSEL,
GREFBERG,
SKARSTEDT.

Sedan jämlikt beslut den 6 mars 1908 handlingarna rörande de till högsta domstolen för utlåtandes afgifvande öfverlämnade, vid detta protokoll fogade förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt, lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd, lag om ändrad lydelse af § 7 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863, lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810 och lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må

sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommisssegendom kommer att iakttagas, cirkulerat emellan högsta domstolens ledamöter, företogs nu detta ärende till afgörande.

1:o.

Förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.

Justitierådet *Skarstedt* anförde: »Med hänsyn till gällande grundlagsbestämmelser skulle enligt förslaget dagen för den föreslagna lagens trädande i kraft komma att infalla under löpande arbetsår för högsta domstolen. Detta synes möta betänklighet beträffande den i 2 § af förslaget upptagna föreskriften, hvilken innefattar ändring i nu gällande stadgande angående årliga antalet veckor för högsta domstolens tjänstgöring på en, två eller tre afdelningar. Äfven om det måhända får antagas, att hinder icke i och för sig möter att vid viss tidpunkt under löpande arbetsår omedelbart öfvergå från den i nämnda hänseende nu gällande ordning till en efter 2 § i förslaget bestämd tjänstgöringsordning, synes dock en dylik öfvergång vara i visst afseende förenad med påtaglig olägenhet. Till följd af den nya bestämmelsen i 2 § skulle den årliga ledighet, som enhvar af högsta domstolens ledamöter för närvarande åtnjuter, komma att inskränkas med två veckor. Denna inskränkning har möjliggjorts allenast däri genom, att högsta domstolen för framtiden komme att befrias från den betungande laggranskningen. Det får emellertid icke förbises, att vid den tidpunkt, då enligt förslaget den nya lagen skulle träda i kraft — hvilken tidpunkt med hänsyn till gällande grundlagsbestämmelser torde komma att infalla före början af högsta domstolens sommarferier — det kan för åtskilliga af domstolens ledamöter återstå att åt lagförslag, som dessförinnan blifvit föredragna, ägna ytterligare och slutlig granskning, hvartill, såsom hittills i allmänhet varit fallet, åtminstone någon del af sommarledigheten måste användas. Den ofvan angifna grunden för en inskränkning i högsta domstolens ledighet lärer sålunda icke kunna här åberopas; ju vidlyftigare ett ännu icke slutbehandladt lagförslag är, ju närmare intill tiden för nya lagens trädande i kraft förslagets föredragning ägt rum, desto svårare synes förmånen af den något längre ledigheten kunna umbäras. Däremot kan det med hög grad af sannolikhet antagas, att vid utgången af det kalenderår, då lagen är afsedd att träda i kraft, alla till högsta domstolen remitterade lagförslag blifvit slutbehandlade. På grund

af hvad sålunda anförts och då det icke lärer vara af tvingande skäl påkalladt att låta lagen i alla dess delar lända till efterrättelse å den i förslaget bestämda tid, hemställes, att det föreslagna stadgandet om lagens trädande i kraft sålunda modifieras, att bestämmelsen i förslagets 2 § icke kommer att träda i stället för motsvarande bestämmelser i nu gällande lag förr än med ingången af kalenderåret näst efter nyss angifna tidpunkt.»

Justitierådet *Grefberg* yttrade: »Med åberopande af mitt anförande i anledning af statsrådets och chefens för justitiedepartementet skrifvelse den 21 september 1907 anmärkes, att, i fall föreslagna stadgandet i 2 § godkännes, detsamma icke bör träda i kraft förrän vid början af det kalenderår, som infaller näst efter det riksdagens beslut att bifalla Kungl. Maj:ts förslag om vissa ändringar i grundlagarna blifvit hos Kungl. Maj:t anmaldt. Till följd af högsta domstolens åliggande i fråga om lagförslag att afgifva utlåtande, som inforrats före den dag nämnda anmälan ägt rum, kan nämligen laggranskningen inom högsta domstolen komma att fortgå en längre tid därefter, men först sedan sådan granskning upphört, är grunden för den ökade tjänstgöringen inom högsta domstolen för handen. Såsom skäl för den nu förordade ändringen kan ock framhållas, att ifrågasatta rubbningarna af indelningen till tjänstgöring under ett kalenderår äro förenade med nästan olösliga svårigheter, i fall alla justitierådens rätt skall blifva lika tillgodosedd, och kräfva, då man jämväl tager hänsyn till den granskning och öfverläggning, som därom upprättade förslag böra underkastas, ett arbete, som väl kan anses motsvara den ökade sessionstiden af något mera än en vecka, hvilken skulle erhållas för behandling och afgörande af mål, om lagens 2 § trädde i kraft vid den föreslagna tidpunkten.»

Justitieråden *Lilienberg*, *Lindbäck* och *Cassel* instämde i den af justitierådet *Skarstedt* gjorda hemställan, enär, på sätt justitieråden *Grefberg* och *Skarstedt* påvisat, afsevärda olägenheter vore förenade med att låta jämväl bestämmelserna i 2 § vinna tillämpning samma dag som förslaget i öfrigt.

2:o.

Förslag till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt.*Mom. 1.*

Justitierådet *Grefberg* anförde: »Den afdelning inom högsta domstolen enligt förslaget tillerkända befogenhet att, där så pröfvas kunna ske, hänskjuta viss uppkommen fråga i ett mål till afgörande af högsta domstolens afdelningar samfällt torde visserligen kunna befrämja lagskipningens enhet i någon mån och således från denna synpunkt vara lämplig, men uppenbart är, att genom tillämpning af ett stadgande härom högsta domstolens ledamöter vida oftare, än hittills varit förhållandet, kunna komma att samlas till plenum och således dragas från sin verksamhet å de särskilda afdelningarna. Den tidsbesparing, som vinnes därigenom att icke såsom nu arbetstid skulle komma att förbrukas i plenum för föredragning och afgörande af ett och annat vidlyftigare mål i sin helhet, kan blifva ganska ringa i förhållande till den tid, som måste anslås för pröfning af vissa jäfsfrågor och behörighetsfrågor, hvilka hittills beträffande mål af vidlyftigare beskaffenhet hänskjutits till plenum, allenast då denna åtgärd ansetts vara alldeles nödvändig till följd af frågans vikt, något som aldrig torde varit förhållandet beträffande till pröfning föreliggande så beskaffad fråga, att den ansetts icke inverka på själfva målets utgång. Tager man därjämte i betraktande att slutliga afgörandet af mål, som vare sig i sin helhet eller delvis pröfvas af högsta domstolens afdelningar samfällt, fördröjes och att sådan pröfning af endast viss fråga i målet gifvetvis måste vid målets slutliga afgörande af de ledamöter, hvilka såsom afdelning hänskjutit frågan till plenum, nästan städse verka rubbning i högsta domstolens indelning till tjänstgöring på ett sätt, som i icke oväsentlig mån är hinderligt för arbetets jämna och oafbrutna gång, synas de skäl, som förefinnas för föreslagna ändringen, vida öfvervägas af de skäl, som tala däremot. Verkliga olägenheter till men för part äro heller icke alldeles uteslutna, i fall den enhetliga pröfningen af mål kastas å sido genom att detsamma bedömes till en del af högsta domstolens afdelningar samfällt och i öfrigt af endast en afdelning.

Då den ifrågasatta ändringen icke kan antagas befordra en snabbare lagskipning eller bidraga till lindring i arbetsbördan inom högsta dom-

stolen eller eljest stå i något som helst samband med inrättandet af en administrativ högsta domstol, torde härutinnan kunna sökas orsaken till, att allenast några af justitieråden med anledning af statsrådets och chefens för justitiedepartementet skrifvelse den 21 september 1907 yttrat sig i nu omförmälda viktiga fråga.»

Justitierådet *Lindbäck* yttrade: »Beträffande den föreslagna ändringen i mom. 1, enligt hvilken viss i ett mål uppkommen fråga må kunna ensamt för sig öfverlämnas till afgörande i plenum, kan annat antagligt skäl för detta ändringsförslag icke åberopas, än att understundom någon tidsbesparing vunnas för högsta domstolen vid behandlingen af plenimål. Å andra sidan komme säkerligen det i många fall svårlösta spörsmålet, huruvida ett mål i hela dess vidd eller endast viss fråga däri borde hänskjutas till plenum, ofta att föranleda tidsödande öfverläggning på afdelningen och således att motverka fördelen af den nya anordningen. När i dylika fall afdelningen, måhända med knapp majoritet, beslutat, att allenast viss fråga i ett mål borde afgöras i plenum, skulle tvifvelsutän, då ärendet där förekomme, de högsta domstolens ledamöter, hvilka förut ej deltagit i målets behandling, i regel anse sig nödsakade påfordra, att målet i hela dess vidd föredroges, på det att de måtte kunna bilda sig en fullt säker uppfattning därutinnan, att icke någon omständighet af betydelse för den till plenum hänskjutna frågans rätta afgörande lämnades obeaktad. Vid dessa förhållanden lærer det vara synnerligen tvifvelaktigt, om i själfva verket någon nämnvärd fördel må kunna ernås genom lagändringen, hvaremot af densamma skulle föranledas det mot grunderna för en riktig processordning stridande förfarande, att ett mål komme att afgöras delvis af domstolens ledamöter samfällt och delvis af endast vissa ledamöter. Svårigen torde kunna förnekas, att ett dylikt tillvägagångssätt är föga ägnadt att befrämja enhet och konsekvens i lagskipningen. På grund af hvad sålunda anförts finner jag mig böra tillstyrka, att stadgan uti ifrågavarande hänseende bibehålles oförändrad.»

I den af justitieråden *Grefberg* och *Lindbäck* uttalade mening ansåg justitierådet *Lilienberg* sig böra instämma.

3:o.

Förslag till lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.**2 §.**

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Lilienberg*, *Lindbäck* och *Cassel* instämde, yttrade: »Enligt förslaget skall regeringsrättens hufvudsakliga uppgift vara att pröfva *besvär* i vissa, uti förevarande § uppräknade administrativa mål. Afse besvären beslut, som på grund af särskildt stadgande underställts Kungl. Maj:ts pröfning, är, jämlikt bestämmelse i förslagets 4 §, regeringsrättens befogenhet inskränkt till pröfning af besvären; förekommer i sammanhang med besvär fråga om dispens eller nåd, har, jämlikt bestämmelse i samma §, regeringsrätten i denna del allenast att afgifva utlåtande. Redan på grund af nu angifna förhållande synes ingressen till förevarande § lämpligen böra underkastas någon jämkning. Sådan kan emellertid anses ännu mer påkallad med hänsyn till de — i 4 § icke afsedda — fall, då öfver beslut, som författningen enligt underställts Kungl. Maj:ts pröfning, besvär icke äro hos Kungl. Maj:t anförda, eller då i mål, som icke är af underställningsegenhet, besvär icke anförts hos Kungl. Maj:t utan i målet förekommer pröfning allenast af ansökan om dispens eller nåd. Att dylika mål enligt förslagets mening skola upptagas och afgöras af Kungl. Maj:t i statsrådet, därom råder väl icke tvifvel; men då det svårligen kan bestridas, att sådant mål efter orden är att hänföra till — såsom det heter i ingressen till förevarande § — »mål, som jämlikt författningarna få hos Kungl. Maj:t fullföljas genom besvär i statsdepartementen», och då hvarje möjlighet till missförstånd i berörda hänseende synes böra förebyggas, torde nämnda §:s ingress icke böra bibehållas alldeles oförändrad.»

Vid 4:o)

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Lindbäck* och *Cassel* förenade sig, anförde: »Med de i första stycket af förevarande mom. omnämnda mål afses ej mindre tvistiga löne- och därmed likartade anspråk mot statskassan än äfven andra af förvaltningsmyndigheter handlagda tvister angående dylika anspråk. Att, såsom förslaget bestämmer, berörda mål skola, såvidt fråga är om pröfning i administrativ väg, förläggas till regeringsrätten och icke till regeringen, synes i betraktande af dessa måls natur vara i sin ordning. Med hänsyn till regeringsrättens

karaktär af administrativ domstol torde emellertid denna öfverflyttning icke lämpligen böra komma till stånd under annan förutsättning än att mål af ifrågavarande art icke vidare få upptagas af de allmänna domstolarna. För närvarande läser icke, åtminstone såvidt angår ett mot *staten* väckt löne- eller därmed likartadt anspråk, hinder möta mot anspråkets pröfning både i administrativ väg och efter stämning till domstol; och lika litet kan det antagas, att, därest den slutliga administrativa pröfningen öfverlämnas till regeringsrätten, därigenom skulle vara utan vidare förebyggdt att ifrågavarande mål upptagas till behandling vid de allmänna domstolarna. Härför torde — såsom ock i föredragande departementschefens yttrande angifves i fråga om mål angående statstjänares aflönings- och andra förmåner — erfordras särskilda bestämmelser. Vill man emellertid sålunda för möjliggörande af målens öfverflyttning till regeringsrätten inskränka de allmänna domstolarnas behörighet, synes, å andra sidan, detta icke utan fara för rättssäkerheten kunna ske, med mindre det tillses att den administrativa instansordningen beträffande mål af ifrågavarande beskaffenhet är inrättad på ett med hänsyn till målens utredning fullt betryggande sätt. Allenast under förutsättning att detta villkor uppfylles finner jag mig kunna tillstyrka bifall till förslaget i den del, hvarom nu är fråga.

Därest på antydt sätt förmånen att få söka allmän domstol kommer att ersättas genom inrättandet af en särskild instansordning, som utesluter rätt till besvär mot förvaltningsmyndighetens beslut, är det dock gifvet att denna icke kan tillämpas i fråga om beslut, som af förvaltningsmyndigheten meddelats innan bestämmelserna om instansordningen trädt i kraft. Dylika beslut skola alltså kunna genom besvär komma under Kungl. Maj:ts pröfning. Å andra sidan måste enligt det remitterade förslaget anses vara åsyftadt att äfven sådana äldre besvärs mål oberoende af tiden då de inkommit till vederbörande statsdepartement skola öfverlämnas till pröfning af regeringsrätten. Häraf synes emellertid följa nödvändigheten för angifna fall af vissa öfvergångsbestämmelser åsyftande *antingen* att tvistefrågan utan hinder där af att regeringsrätten pröfvat besvären må kunna dragas under allmän domstol — i hvilken händelse öfvergångsbestämmelserna icke lära hafva sin plats i den nu föreslagna lagen — *eller ock* att besvären skola prövas icke af regeringsrätten utan af Kungl. Maj:t i statsrådet.»

Justitierådet *Grefberg* var ense med justitierådet *Skarstedt* därutinnan, att de i första stycket af detta mom. omnämnda mål böra upptagas och afgöras af regeringsrätten allenast under förutsättning att en

administrativ instansordning beträffande dessa mål blifver inrättad på ett med hänsyn till målens utredning fullt betryggande sätt.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande anmärkning:

»I följd af den i andra stycket af förevarande mom. gjorda sammanställningen af, å ena sidan, »mål om resekostnads- och traktamentsersättning» och, å den andra, »mål om annan ersättning af statsmedel» kan lätteligen den missuppfattning uppkomma att här icke skulle vara fråga om resekostnads- och traktamentsersättning, som ej utgår af statsmedel, t. ex. ersättning, som jämlikt kungörelsen den 30 dec. 1863 angående nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar m. m. skall gäldas af »publik kassa, fond, verk eller inrättning». Hvad vidare särskildt beträffar uttrycket »annan ersättning af statsmedel, enligt därom gällande författningar», måste detta uttryck otvifvelaktigt anses omfatta äfven mål mot riksförsäkringsanstalten om ersättning enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada i följd af olycksfall i arbete. Då emellertid enligt gällande föreskrifter allmän domstol äger att pröfva dylika må- och någon ändring härutinnan icke är afsedd eller lärers böra ifrågasättas böra vid sådant förhållande möjligen förekommande besvär öfver riksförsäkringsanstaltens beslut i ersättningsfråga af nämnda art pröfvas af Kungl. Maj:t i statsrådet. På nu anförda skäl torde en omredigering af förevarande mom. icke kunna undgås.»

Vidare anmärkte högsta domstolen:

vid 9:o)

»De i sista stycket af detta mom. angifna mål torde, praktiskt sedt, vara att hänföra till de i 4 mom. af förevarande § omförmälda mål om aflöningsförmåner. Skulle emellertid något uti ifrågavarande stycke afsedt mål icke kunna anses vara af sådan art, får det antagas, att målet är af sådan beskaffenhet att det icke är vederbörande förvägradt att draga detsamma under allmän domstols pröfning, vid hvilket förhållande målet icke lämpligen bör upptagas och pröfvas af regeringsrätten. Förevarande stycke synes därför icke böra uti enumerationen bibehållas.»

vid 12:o)

»Med »storskiftesmål» torde här afses allenast storskiften enligt de för storskiftesverket i Kopparbergs län meddelade särskilda bestämmelser.

Då emellertid enligt gällande föreskrifter, i hvilka ändring icke föreslagits eller kan anses åsyftad, dylika mål — därest sådana kunna antagas fortfarande förekomma — skola likasom andra skiftesmål fullföljas genom besvär till högsta domstolen och följaktligen icke kunna omfattas af ingressen till förevarande §, torde rubriken »storskiftesmål» böra utgå ur enumerationen.»

vid 16:o)

»Jämlikt stadganden i 37 och 38 §§ i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning kan äfven för område, som icke utgör eller ingår i sådant samhälle, för hvilket den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, komma att upprättas stadsplan och fastställas tomtindelning och i följd häraf rätten att bebygga dylika områden blifva underkastad vissa inskränkningar. Därest i förevarande mom. bibehålles ordet »samhällens», torde måhända i förekommande fall tvekan kunna uppstå, huruvida så beskaffade byggnadsmål, som i samma mom. afses, falla under den föreslagna lagen äfven när de röra områden, hvarom nyss sagts. Någon jämkning i affattningen torde därför vara att förorda.»

och vid 17:o)

»Då tjänstemans afstängande från tjänstgöring kan förekomma äfven såsom en särskild art af disciplinär bestraffning, hvarom i förevarande mom. särskildt talas, torde för undvikande af missförstånd till orden »afstängande från tjänstgöring» böra fogas orden »under åtalstid».

Beträffande tredje stycket i förevarande mom., såvidt angår där omförmäldt mål rörande föreläggande, kan anmärkas, att, efter orden, fråga här är endast om mål, däri klagan föres allenast därom, huruvida en vitesbestämmelse bort förknippas med ett gifvet föreläggande, eller om vitets storlek. Med en sådan tolkning skulle af bestämmelsen i 3 § andra stycket följa att, därest målet angår lagligheten af det gifna föreläggandet i dess helhet, regeringsrätten har att, med eget utlåtande, öfverlämna målet i dess helhet till Kungl. Maj:ts afgörande i statsrådet. Då ett sådant resultat naturligtvis icke kan vara åsyftadt, vore det önskligt om genom någon omredigering möjlighet till en tolkning sådan som den nämnda blefve utesluten.»

4 §.

Högsta domstolen ansåg det icke gärna kunna antagas, att, för den händelse regeringsrätten jämlikt sista stycket af 4 § har att skjuta

från sig den slutliga behandlingen af ett visst mål, enligt förslaget skall förfaras på annat sätt än i de i 3 § angifna fall, då regeringsrätten har att från sig skilja mål. Vid sådant förhållande torde det i förstnämnda lagrum i fråga om förfarandet använda uttryckssättet böra ersättas med det i 3 § begagnade, hvilket otvifvelaktigt bättre återgifver rätta meningen.

5 och 6 §§.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Lilienberg*, *Lindbäck* och *Cassel* instämde, yttrade: »De i 5 § och 6 § första stycket meddelade bestämmelserna synas allenast hafva till uppgift att utgöra en utfyllnad till den i § 25 i förslaget till ändrad lydelse af åtskilliga paragrafer i regeringsformen upptagna grundväsentliga föreskriften att ärenden, som skola förekomma i regeringsrätten, skola till föredragning och afgörande beredas i vederbörligt statsdepartement. Det kan så mycket hellre ifrågasättas, huruvida förstnämnda bestämmelser, hvilka tydligen äro af allenast instruktionell art, lämpligen bort erhålla plats i förevarande förslag, som det icke gärna kan vara afsedt att berörda bestämmelser skulle vara att anse såsom uttömnande i det syfte, hvarför de tillkommit. Det synes därför vara riktigare att dessa bestämmelser ur förslaget uteslutas och ersättas med ett allmänt stadgande innefattande rätt för Konungen att meddela de särskilda föreskrifter, som med hänsyn till regeringsrättens verksamhet må finnas nödiga eller ändamålsenliga.

Hvad beträffar 6 § andra stycket synas de befogenheter, som där tillerkänts regeringsrätten, vara grundade i sakens natur och förty ej vara af beskaffenhet att böra uttryckligen bekräftas. Frånsedt detta, kan ett särskildt omnämnande af nämnda befogenheter anses betänkligt från den synpunkten att man därigenom lätt nog skulle kunna föranledas till det helt visst oriktiga antagandet att hvarje annan bestämmelse rörande processuell behandling i allmänhet af mål skulle i fråga om regeringsrätten vara utesluten.»

4:o.

Förslag till lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd.

1 §.

Justitierådet *Grefberg*, med hvilken justitierådet *Lindbäck* instämde, yttrade: »Bestämmelsen att, där laga hinder icke möter, alla justitieråden

böra deltaga i valet af de två justitieråd, hvilka såsom ordinarie ledamöter skola ingå i Kungl. Maj:ts lagråd, kan gifva anledning till tvekan, huruvida justitieråd, som enligt indelningen till tjänstgöring åtnjuter ledighet utan skyldighet att på kallelse tjänstgöra, har förpliktelse att detta oakadt deltaga i valet. Ledigheten innebär i och för sig uppenbarligen icke något hinder härför och bör ej heller medföra obehörighet härutinnan, men enär ett åliggande att deltaga i valet skulle leda därtill, att justitieråd vore förhindrad att under ledigheten välja vistelseort och i öfrigt förfoga öfver sin tid, hemställles, att den föreslagna bestämmelsen måtte förtydligas med ett tillägg af innehåll, att justitieråd, som åtnjuter ledighet af nämnda beskaffenhet, icke har skyldighet att deltaga i ärende, hvarom nu är fråga.»

Justitierådet *Lilienberg* ansåg, att då tjänstgöringen i lagrådet sannolikt af en del ledamöter komme att anses särdeles betungande och ifrågavarande val således kunde blifva af ganska stor betydelse, vore det synnerligen önskvärdt, om någon bestämmelse kunde meddelas, huru valet skulle tillgå under ferietiderna. Men det syntes justitierådet i sådant afseende icke vara till fyllest att stadga hvilka som icke äro skyldiga att deltaga i valet, medan det lämnas oafgjordt hvilka därtill äro behöriga eller icke. Ett liknande fall behandlas i 7 § af hofrätternas arbetsordning den 29 november 1901, där frågan gäller hvilka ledamöter under ferier böra infinna sig i plenum, och måhända skulle därur kunna hämtas ledning för ett motsvarande stadgande i förevarande lag.

2 §.

Då meningen uppenbarligen är att uti den i andra punkten af förevarande § förutsatta händelse de afgående ledamöterna i lagrådet skola fortfarande där tjänstgöra icke blott med afseende å det ärende, som föranlett den utsträckta tjänstgöringsskyldigheten, utan äfven vid handläggningen af annat lagärende, som tilläfventyrs kan komma att af lagrådet till behandling företagas under tiden intill dess förstnämnda ärende blifvit slutligen handlagdt, hemställde högsta domstolen, att denna mening, hvilken icke kunde anses tydligt återgifven i förslaget, måtte erhålla ett mera tillfredsställande uttryck.

3 §.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande yttrande:

»Såsom af föredragande departementschefens yttrande synes framgå, är väl åsyftadt, att icke under alla förhållanden vid förfall för ordinarie

ledamot af lagrådet vikarie för honom skall behöfva utses, men däremot skulle alltid, när ledamot under tjänstgöringsperioden afgår från sitt justitieråds- eller regeringsrådsämbete, annan ledamot i hans ställe utses för den återstående tjänstgöringstiden. Denna olikhet synes dock ej framgå af lagtexten. För öfrigt kan det ifrågasättas, huruvida giltig anledning förefinnes till en dylik sträng åtskillnad; det vill snarare förefalla som om äfven vid afgång i förekommande fall — t. ex. när vid denna allenast helt kort tid af tjänstgöringsperioden återstår — det borde stå vederbörande öppet att låta med val af ledamot i den afgåendes ställe anstå till dess ordinarie val till sådan befattning skall äga rum.

Förslaget torde ej kunna tolkas annorlunda än att den, hvilken vid förfall för ordinarie ledamot i lagrådet utsetts till vikarie, skall utträda ur lagrådet, när förfallet upphör. Något undantag göres sålunda ej för den händelse, att sistnämnda tidpunkt inträffar medan ett lagförslag, i hvars granskning vikarien deltagit, ännu är under behandling — något som dock torde kunna antagas oftare förekomma än den i 2 § förutsatta eventualitet att vid utgången af en tvåårsperiod behandlingen af något ärende påbörjats men ej hunnit afslutas. Att, i likhet med hvad i 2 § skett, för antydda händelse ovillkorligen föreskrifva en förlängning af vikariens tjänstgöringstid synes väl ej tillrådligt. Men i lagen torde böra medgifvas att, där så pröfvas lämpligt, vikarie äfven efter förfallets upphörande må bestrida tjänstgöringen i lagrådet i den ordinaries ställe, till dess ärende, i hvars handläggning vikarien deltagit, blifvit af lagrådet slutligen handlagdt.

Beträffande affattningen af sista punkten kan anmärkas, att däraf icke med tydlighet framgår den antagligen åsyftade meningen, eller att vikarie för ordinarie ledamot af lagrådet skall utses på enahanda sätt, som i 1 § är stadgadt i fråga om utseende af de ordinarie ledamöterna.»

4 §.

Då första stycket af denna § erhållit en affattning, som tydligt utmärker, att såsom villkor för att justitieråd skall kunna första gången utses till ledamot af lagrådet icke erfordras att han, då valet äger rum, minst två år beklädt justitierådsämbete, ansåg högsta domstolen äfven åt andra stycket i samma § böra gifvas en affattning, som uteslöte den helt visst oriktiga uppfattningen att justitieråds eller regeringsråds *omväljande* till lagrådsledamot finge äga rum först efter det i sagda stycke omförmäld tid af fyra resp. två år gått till ända.

5:o.

Förslag till lag om ändrad lydelse af § 7 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863,

6:o.

Förslag till lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810,

och 7:o.

Förslag till lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommisssegendom kommer att iakttagas,

lämnades af högsta domstolen utan anmärkning.

Ur protokollet

Lennart Berglöf.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
tisdagen den 12 januari 1909.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON;
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.
Justitieråden: WESTRING,
PETRÉN.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson anmälde, efter gemensam beredning med öfriga departementschefer, högsta domstolens genom utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 7 februari 1908 inhämtade utlåtande öfver de vid samma protokoll fogade förslag till

1) lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar;

- 2) stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt;
- 3) lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;
- 4) lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;
- 5) lag om ändrad lydelse af § 7 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863;
- 6) lag om ändring i förordningen angående äktenskapsskillnader den 27 april 1810; och

7) lag om ändring i förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas, samt hvad i afseende på fardag af fideikommissegendom kommer att iakttagas.

Efter att hafva erinrat om, att Riksdagen till hvilande antagit förslag till grundlagsändringar, i hufvudsak öfverensstämmande med den nådiga proposition, om hvars aflåtande beslut fattades i samband med remissen till högsta domstolen af ifrågavarande lagförslag, redogjorde föredragande departementschefen såväl för innehållet i det nu anmälda utlåtandet som för skiljaktigheterna mellan det hvilande grundlagsförslaget och förenämnda proposition.

Härefter yttrade föredraganden:

»Vid förslaget till *lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar* har högsta domstolen ej anmärkt annat, än att promulgationsstadgandet borde modifieras, så att bestämmelsen i 2 § af förslaget komme att lända till efterrättelse först vid början af kalenderåret efter det den föreslagna lagen i öfrigt trädte i kraft. Den sålunda förordade ändringen i förslaget synes mig böra vidtagas. Väl torde det, i motsats till hvad inom högsta domstolen blifvit uttaladt, kunna med visshet antagas, att högsta domstolen skall hafva slutbehandlat alla dit remitterade lagförslag när lagrådet grundlagsenligt träder i verksamhet — en tidpunkt, som sammanfaller med den, då den nya lagen om domstolens tjänstgöring på afdelningar skall, fränsedt det påtänkta undantaget, vinna tillämpning. Grunden för den ökade tjänstgöringsskyldigheten jämligt 2 §, eller att högsta domstolen befrias från laggranskningsarbetet, lärers alltså redan vid nämnda tidpunkt vara för handen. Men enligt hvad inom högsta domstolen påvisats torde rubbningar under löpande kalenderår i den fastställda indelningen till tjänstgöring vara förenade med så afsevärda olägenheter, att de knappast motsvaras af den vinst, som den något ökade sessionstiden skulle innebära.

Enligt det hvilande förslaget till ändring i rikets grundlagar skola i lagrådet sitta tre justitieråd, ej blott två såsom afsedt var, när det nu förevarande lagförslaget remitterades till högsta domstolen. Naturligtvis

måste sistnämnda förslag härutinnan bringas till öfverensstämmelse med grundlagsförslaget. Och för att det arbete på afdelningar, som det remitterade förslaget fordrar af högsta domstolen, må kunna fullgöras utan hinder af den starkare delegationen från domstolen till lagrådet, är det uppenbarligen afven nödigt, att hela antalet justitieråd höjes från den i förslaget upptagna siffran 23 till 24. De dömande justitieråden blifva då 21 eller lika många som, jämlikt lagen den 8 maj 1908, för närvarande är fallet.

Nu gällande *stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt* tillåter icke, att till samfällt afgörande hänskjutes annat än ett mål i hela dess vidd. Det remitterade förslaget till sådan stadga åsyftar den förändring härutinnan, att afdelningen, som handlägger målet, skall kunna välja mellan att förfara såsom nu är föreskrifvet och att till plenum öfverlämna allenast viss i målet uppkommen fråga.

Mot hvad sålunda föreslagits hafva inom högsta domstolen uttalats åtskilliga betänkligheter.

Det har framhållits, att den tidsbesparing, som stode att vinna därigenom att ett och annat vidlyftigare mål icke såsom nu blefve i sin helhet handlagdt af domstolens afdelningar samfällt, kunde blifva ganska ringa i förhållande till den tidsförlust, som den nya anordningen komme att i andra afseenden medföra. Plenum komme att hållas vida oftare än hittills varit fallet. Det mången gång svårlösta spörsmålet, huruvida ett mål i hela dess vidd eller endast viss fråga däri borde hänskjutas till plenum, skulle säkerligen ofta föranleda tidsödande öfverläggning på afdelningen. När blott viss fråga i ett mål föreläge till pröfning af domstolens afdelningar samfällt, skulle tvifvelsutän de ledamöter, hvilka förut ej deltagit i målets behandling, i regel anse sig nödsakade påfordra att målet i hela dess vidd föredroges, och för målets slutliga afgörande af de ledamöter, hvilka såsom afdelning hänskjutit frågan till plenum, måste nästan städse rubbning inträda i högsta domstolens indelning till tjänstgöring på ett sätt, som i icke oväsentlig mån vore hinderligt för arbetets jämna och oafbrutna gång.

Ur annan synpunkt har ock inom högsta domstolen blifvit anmärkt, att hänskjutande till plenum — af hela målet eller viss fråga däri — fördröjde målets slutliga afgörande, och att det vore mot grunderna för en riktig processordning stridande, att ett mål afgjordes delvis af domstolens ledamöter samfällt och delvis af endast vissa ledamöter. Verkliga olägenheter till men för part vore icke uteslutna, i fall den enhetliga pröfningen af mål kastades å sido.

Att den tilltänkta nya anordningen måhända komme att höja antalet af de fall, då plenum påkallas, antydde jag redan vid remissen af förslaget, men trodde mig däri kunna se ett af dess företräden framför gällande rätt. Försåvidt det måste medgifvas, att ett måls slutliga afgörande alltid i någon mån fördröjes genom plenibehandling och att, när blott viss fråga i målet varit hänskjuten till plenum, af målets vidare handläggning stundom torde vållas rubbning i den fastställda indelningen till tjänstgöring, synes mig detta vara olägenheter, som väl uppvägas af ökad enhet och säkerhet i rättsskipningen. Och de betänkligheter i öfrigt, hvilka inom högsta domstolen yppats mot förslaget, kan jag ej heller finna välgrundade. Det torde vara berättigadt antaga, att yrkande om plenibehandling af allenast viss fråga i ett mål icke skall framställas i annan händelse, än då fördelarna däraf äro påtagliga. Tvånget för närvarande att, därest man ej vill helt och hållet afstå från vinsten af ett samfällt afgörande, till handläggning i plenum hänskjuta målet i hela dess vidd har onekligen i flera fall visat sig olämpligt. Att för sådana fall bereda möjlighet till ett mindre tyngande förfaringssätt är den föreslagna nya anordningens hufvudsakliga syfte. Den större frihet, som härigenom skulle lämnas högsta domstolen, lär vara att bedöma ur den synpunkt att — såsom år 1875 yttrades af dåvarande justitiestatsministern vid föredragning af en liknande fråga — för rikets högsta domstol den minsta möjliga reglementering är den bästa.

På nu angifna grunder har jag ansett de inom högsta domstolen mot det remitterade förslaget gjorda erinringar icke böra föranleda ändring däri.

Enligt förslaget skall förra hälften af september månad icke vidare ingå i den tidrymd, under hvilken mål af brådskanie art ej få hänskjutas till plenum. Då denna afvikelse från gällande stadga är motiverad af den ökade tjänstgöringsskyldighet, som jämlikt 2 § i förslaget till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar skulle åligga justitieråden, kan det måhända förtjäna framhållas, att den dock torde kunna träda i tillämpning redan före berörda lagrum. En sådan tidigare tillämpning lär ej medföra några olägenheter af det slag, hvarom blifvit taladt i fråga om den till nyssnämnda lagförslag hörande promulgationsbestämmelsen. Inom högsta domstolen har ej heller den anmärkning, som riktats mot samma bestämmelse, utsträckts till nu ifrågakvarande författningsförslag.

Den föreslagna *lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt* karakteriseras väsentligen däraf, att gränserna för regeringsrättens kompetens angifvits genom en uppräknings, enumeration, af de mål, hvilka tillhöra regerings-

rättens upptagande och afgörande. Inom högsta domstolen är någon anmärkning ej framställd mot de grunder, på hvilka förslaget är byggt. Och Riksdagens konstitutionsutskott har, i sitt utlåtande rörande grundlagsfrågan, förklarat sig icke hafva något att erinra mot den enumerationsprincip, som i lagförslaget kommit till användning vid bestämmandet af regeringsrättens verksamhetsområde.

Högsta domstolens flesta ledamöter hafva ansett, att ingressen till 2 § bör underkastas någon jämkning, till förebyggande af hvarje möjlighet till missförstånd om dess innebörd. Förtydligandet synes lämpligen kunna ernås därigenom, att ordalagen bringas i närmare öfverensstämmelse med § 17 mom. 2 regeringsformen enligt det hvilande grundlagsförslaget, hvilket i denna del har en i viss mån annan affattning än propositionen i ämnet. En sådan öfverensstämmelse är naturligtvis redan i och för sig önskvärd.

I 2 § innehålles, uti särskilda moment, uppräknigen af de mål, hvilka skola tillhöra regeringsrättens pröfning. De anmärkingar, som af högsta domstolen enhälligt blifvit framställda i fråga om vissa delar af denna uppräknig, synas böra iakttagas. I öfrigt torde det tillåtas mig att med afseende å enumerationen anföra följande.

Enligt 4 mom. af det remitterade förslagets 2 § skall regeringsrätten hafva att upptaga och afgöra mål om aflöningsförmåner m. fl. likartade mål. När detta förslag af mig föredrogs inför Eders Kungl. Maj:t, framhöll jag, att de allmänna domstolarna hittills ansett sig oförhindrade pröfva talan om lön eller pension, äfven om denna redan blifvit af Kungl. Maj:t i statsrådet ogillad, men att, därest mål af ifrågavarande slag öfverflyttades från regeringen till regeringsrätten, tillika borde meddelas sådana stadganden, att dylika mål icke vidare komme att upptagas af de allmänna domstolarna. Jag yttrade ock, att en särskild instansordning torde böra inrättas för pröfning af anspråk på lön eller pension, i allt fall försåvidt anspråket vore riktadt mot statskassan, och antydde, efter hvilka grunder ett lagförslag i ämnet kunde tänkas uppgjordt.

I anslutning till hvad jag sålunda vid remissen af förslaget anført, hafva högsta domstolens flesta ledamöter erinrat, att öfverflyttning af omförmälda mål från regeringen till regeringsrätten icke lämpligen bör komma till stånd under annan förutsättning, än att de ej vidare få upptagas af de allmänna domstolarna. Samma ledamöter hafva därvid jämväl påpekat, att en dylik inskränkning i domstolarnas behörighet syntes icke utan fara för rättssäkerheten kunna ske, med mindre det tillsåges, att den administrativa instansordningen beträffande mål af ifrågavarande art vore inrättad på ett med hänsyn till målens utredning fullt betryggande sätt.

Allenast under förutsättning att detta villkor uppfylldes, funne dessa ledamöter sig kunna tillstyrka bifall till förslaget i förevarande del.

Eders Kungl. Maj:t har den 9 i denna månad meddelat beslut om verkställande af utredning för upprättande af förslag rörande den tilltänkta särskilda instansordningen. Uppenbart är dock, att denna fråga icke kan vara löst redan vid den tidpunkt, då regeringsrättens verksamhet torde begynna. Emellertid synes mig detta ej utgöra hinder mot att regeringsrätten omedelbart kommer att öfvertaga regeringens befattning med ifrågavarande mål. Så länge, efter målens öfverflyttning från regeringen till regeringsrätten, den nuvarande administrativa processen bibehålles i öfrigt oförändrad, måste det visserligen stå vederbörande öppet att, oafsedt regeringsrättens pröfning, få tvisten dragen under allmän domstol. Men detta interimistiska förhållande innebär, enligt min uppfattning, en mindre olägenhet än som skulle ligga däri, att regeringen fortfarande blefve betungad med afgörandet af dessa ingalunda fataliga eller i allmänhet enkla mål. De öfvergångsbestämmelser, hvilka — såsom högsta domstolens majoritet äfven påvisat — torde erfordras med afseende å målens behandling, synas mig alltså böra gälla icke regeringens och regeringsrättens inbördes behörighet utan de allmänna domstolarnas kompetens och lära förty böra meddelas först i sammanhang med fastställandet af den förändrade administrativa processordningen.

Vid det tillfälle, då Eders Kungl. Maj:t tacktes besluta, att högsta domstolens yttrande skulle inhämtas öfver ifrågavarande lagförslag, anmärkte jag, hurusom förslagets slutliga lydelse, såvidt anginge vissa delar af enumerationen, icke kunde bestämmas, förrän den tilltänkta omorganisationen af kammarrätten och kammarkollegium blifvit genomförd. Beslut om reglering af löneförhållandena m. m. vid dessa ämbetsverk hafva nu blifvit fattade af 1908 års Riksdag. För kammarrätten har ock ny instruktion gifvits den 31 nästlidne december, under hvilken dag äfven utfärdats kungörelser angående vissa därmed sammanhängande ämnen.

Det är sålunda numera fastslaget, att klagan ej må föras öfver kammarrättens beslut i mantalsskrifningsfrågor. I följd häraf böra mål om mantalsskrifning, upptagna i 2 § 15 mom. af det remitterade förslaget, icke omnämnas i enumerationen. Men i öfrigt föranleder omorganisationen af de ifrågavarande ämbetsverken icke någon ändring i uppräknin-gen af de mål, som höra till regeringsrättens upptagande och afgörande. Kammarkollegium skall ej, såsom löneregleringskommittén föreslagit, blifva sista instans i dit fullföljda besvärsmål, och kammarrättens beslut i debiterings- och beskattningsmål skola fortfarande få dragas under Kungl. Maj:ts pröfning.

I detta sammanhang må äfven nämnas, att kammarkollegium enligt den nya organisationen icke skall vara mellaninstans i de s. k. kommunikationsmålen, hvilka alltså i likhet med vissa andra, till antalet dock mindre betydande mål komma att från de lokala myndigheterna fullföljas omedelbart till Kungl. Maj:t för att afgöras i regeringsrätten. Det var väsentligen med hänsyn till en sådan förenklad instansordning och det däraf föranledda ökade arbetet hos den högsta instansen, som jag, på sätt Eders Kungl. Maj:t behagade erinra sig, vid den föregående behandlingen af frågan om regeringsrättens verksamhet icke ansåg mig kunna tillstyrka att, innan någon erfarenhet ännu vunnits om storleken af regeringsrättens arbetsprodukt, öfverflytta skiftesmålen från högsta domstolen till regeringsrätten. Önskvärdheten af dessa måls öfverflyttning till regeringsrätten har sedermera framhållits af Riksdagens konstitutionsutskott i dess förenämnda utlåtande. Jag har dock ej kunnat öfvergifva den mening, att en sådan åtgärd icke bör under den närmaste tiden vidtagas; och det må tillåtas mig att ånyo erinra jämväl därom, att frågan om dessa måls bedömande i sista instans icke kan slutligen pröfvas annat än i sammanhang med den allmänna revision af skiftesstadgan, som för närvarande är under arbete. Vid granskningen af nu förevarande lagförslag har ej heller skiftesmålen upptagande i enumerationen förordats af någon bland högsta domstolens ledamöter.

Under 13 mom. i 2 § af förslaget äro nämnda, bl. a., vissa mål, hvilka vid förslagets upprättande tillhörde högsta domstolens pröfning. Förslaget förutsatte alltså, att särskild föreskrift meddelades, enligt hvilken besvär i målen skulle anföras i vederbörande statsdepartement, icke i justitierevisionsexpeditionen. Sådan föreskrift är numera gifven i nådiga instruktionen för landtmäteristyrelsen och rikets landtmätare af den 23 oktober 1908.

Förslagets 4 § läser böra omarbetas på sätt högsta domstolen anvisat. Däremot synes mig den af högsta domstolens majoritet i fråga om 5 § och 6 § första stycket gjorda hemställan icke böra föranleda annan ändring i det remitterade förslaget än att nyssnämnda del af 6 § borttages.

Jämväl andra stycket af 6 § torde böra utgå. Riktigheten af majoritetens anmärkning, att de regeringsrätten däri tillerkända befogenheter äro grundade i sakens natur och alltså ej tarfva uttrycklig bekräftelse, synes ej kunna förnekas. Uppenbart är ju äfven, såsom jämväl i högsta domstolen erinrats, att de uti ifrågavarande stycke särskildt nämnda regler icke kunna vara de enda, som med afseende å förfarandet i regeringsrätten äro att hämta från den allmänna processens område.

Lagrådet skall, såsom jag redan omnämnt, enligt det hvilande grundlagsförslaget utgöras af tre, ej två, justitieråd och ett regeringsråd. Dessutom skall Konungen, där så pröfvas nödigt, kunna för visst ärende till ledamot af lagrådet ytterligare förordna en för insikt, erfarenhet och redlighet känd man. Sistnämnda bestämmelse har ersatt hvad i propositionen innehölls om rätt för Konungen att utse extra ordinarie ledamöter i lagrådet, högst tre.

Af Riksdagens beslut i grundlagsfrågan föranledes den jämkning i förslaget till *lag om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd*, att antalet i lagrådet fungerande justitieråd angifves i öfverensstämmelse med samma beslut, hvarjämte de uttryck i förslaget, som hänföra sig till möjligheten att extra ordinarie ledamöter förordnas, böra underkastas någon modifiering. Högsta domstolens granskning af förslaget synes mig ock gifva anledning till vissa ändringar däri, för hvilka jag nu går att redogöra.

I 1 § torde, på sätt af två ledamöter i högsta domstolen blifvit hemställt, böra inflyta ett tillägg, utmärkande att justitieråd icke är pliktigt deltaga i val till lagrådet, om sådant val infaller å tid, då han är befriad från tjänstgöringsskyldighet. Varder en dylik bestämmelse tillagd, lärar å andra sidan allt fog därefter saknas för påståendet, att paragrafen lämnar oafgjordt, hvilka justitieråd äro behöriga att i valet deltaga. För öfrigt synes det mig redan med paragrafens nuvarande affattning ej gärna kunna vara föremål för tvekan, att ledighet från tjänstgöring icke i och för sig utgör 'laga hinder'. En härifrån afvikande tolkning har ej heller, mig veterligen, någonsin gifvits åt bestämmelsen om laga hinder i stadgan angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfällt.

Hvad regeringsråden angår, lärar, med hänsyn till dessas fåtalighet, från skyldigheten att deltaga uti ifrågavarande ärende icke kunna medgifvas något undantag, svarande mot hvad nyss beträffande justitieråd är nämnt. Endast om laga hinder möter, må regeringsråd afhålla sig från valet.

Det förtydligande af 2 §, hvarom högsta domstolen hemställt, torde böra vidtagas.

Förslagets 3 § afser, att det vid förfall för ledamot i lagrådet skall stå vederbörande öppet att låta anstå med val af ledamot i hans ställe. Högsta domstolen har antydt, att samma möjlighet borde förefinnas när ledamot i lagrådet afgår från sitt justitieråds- eller regeringsrådsämbete, och äfven jag finner en sådan ändring i förslaget tillräddig. Härigenom skall ernås den fördel, att det endast i mycket sällsynta undantagsfall torde inträffa, det regeringsrättens ledamöter nödgas afbryta sina ferier

för anställande af val till lagrådet. Det torde ju kunna antagas, att regeringsrättens ferier komma att infalla å tid, då jämväl lagrådets ledamöter begagna sig af ledighet.

I 3 § torde böra inrymmas ett stadgande om befogenhet för lagrådet att, på sätt högsta domstolen angifvit, utsträcka tjänstgöringstiden för den, hvilken under förfall för annan varit ledamot i lagrådet. Öppenbart är att, om sådan utsträckning sker, den som haft förfall bör i vikariens ställe fullgöra den skyldighet att tjänstgöra i högsta domstolen eller regeringsrätten, som under tiden efter förfallets upphörande eljest skolat åligga vikarien. Motsvarande regel är gifvetvis ock att tillämpa för den uti 2 § afsedda händelse, att de afgående ledamöterna i lagrådet kvarstanna där efter tjänstgöringsperiodens utgång.

Högsta domstolen har vid sista punkten i 3 § erinrat, att däraf icke med tydlighet framginge, på hvad sätt ledamot i lagrådet skall utses, när sådant erfordras i anledning af förfall för annan. Om förslaget härutinnan ej är fullt klart, lär bristen blifva afhjälpt genom den jämkning, som förslaget, efter hvad jag redan yttrat, bör underkastas till följd däraf, att enligt Riksdagens beslut extra ordinarie ledamöter i lagrådet ej må förordnas. Att 1 § ger föreskrifter om förfaringssättet i hvarje fall, då justitieråd eller regeringsråd skall utses att tjänstgöra i lagrådet, torde efter sådan jämkning blifva utan vidare tydligt.

At andra stycket af 4 § lär, såsom högsta domstolen anmärkt, böra gifvas en något ändrad affattning.

Öfriga remitterade lagförslag hafva af högsta domstolen lämnats utan anmärkning. Förslaget till lag om ändrad lydelse af § 7 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863, hvilken författning är af kyrkolags natur, har emellertid icke varit föremål för kyrkomötets behandling och lär alltså ej nu böra framläggas för Riksdagen till antagande. Med den föreslagna ändringen, som är af ytterst ringa praktisk betydelse, synes mig lämpligen kunna anstå, till dess öfriga på pröfning beroende frågor om ändringar i kyrkomötesförordningen finnas böra upptagas till slutligt afgörande.

I samtliga ifrågavarande författningsförslag har promulgationsstadgandet affattats under den förutsättning, att Eders Kungl. Maj:ts förslag i grundlagsfrågan skulle af Riksdagen oförändradt antagas. Så kommer ej att ske. Det är klart, att bestämmelserna om ikraftträdandet böra i en blifvande proposition rörande nu förevarande förslag anpassas efter det läge, som grundlagsfrågan numera fått.

Slutligen är att tillägga, att förutom de ändringar, om hvilka jag nu talat, äfven vissa rent redaktionella jämkningar torde böra i förslagen vidtagas.»

Föredraganden uppläste härefter förslag, affattade i enlighet med hvad han nu yttrat, till de under 1)—4), 6) och 7) här ofvan omförmälda författningar samt hemställde, att de upplästa förslagen måtte genom nådig proposition föreläggas Riksdagen till antagande.

Statsrådets öfriga ledamöter biträdde föredragandens hemställan;

och tacktes Hans Maj:t Konungen med bifall här-
till förordna, att till Riksdagen skall aflåtas nådig pro-
position af den lydelse, bilaga vid detta protokoll
utvisar.

Ur protokollet

Erik Ölander.
